

H-A
27
2

8-9-1

H-A
27
2

Mona

TRACTATVS
DE PARTITIONIBVS
BONORVM COMMVNIVM

INTER MARITVM, ET VXOREM
& filios ac hæredes eorum. Et fructibus diuidendis tam hære-
ditatum, quàm bonorum maioratus inter successores, & præ-
decessores vxores, & hæredes eorum, in quo etiam multa de
collationibus, & ratiotinijs faciendis inter tutores, & curato-
res minorum, & hæredes eorum, & damnis, & interesse pupil-
lo præstandis ob pecuniam pupillarem in emptionem præ-
diorum non collocatam suis locis opportune tradun-
tur admodum utilis & practicabilis.

AUCTORE ANTONIO AYERVE DE
Ayora Regalis auditorij Granatensis Aduocato.

AD D. IOANNEM FERRER ET VILLAVICENTIO;
in Regio Vallisoletano Prætorio Consiliarium meritissimum.

Editio nouissima.

Anno

1623.

CVM LICENTIA.

Vallisoletæ, Apud Ioannem de Rueda Typographum.

Expensis Antonij Lopez Bibliopole.

TRACTATUS

DE PARTITIONIBUS

DONORVM COMMUNIVM

INTER MARITVM ET VXOREM

& filios ac heredes eorum. In his et similibus casibus
distinguitur quomodo bonorum communium inter
decedentes viros, & heredes eorum, in quo casibus
collationibus, & rationibus facienda. Et in
re hereditaria, & heredes eorum, & in re
restituenda, & in re hereditaria, & in re
dona, & in re hereditaria, & in re
restituenda, & in re hereditaria, & in re

AVCTORE ANTONIO ATREVE DE

Apud Regiam Universitatem Castellae in Alcala.

AD D. JOHANNEM FERREZ ET VILLAVICENTIO

in Regia Universitate Castellae in Alcala.

1633.

1633.

Alpno

CVM LICENTIA

Regiae Universitatis Castellae in Alcala.

Expensis Regiae Universitatis Castellae in Alcala.

D

A Don Iuan Ferrer, y Villauicēcio, del
 Consejo de su Magestad, y su Oydor en la Real
 Chancilleria de Valladolid.

S I Manifiesta congruencia, y forçosa obliga-
 cion me sollicitā à consagrar à V. m. de age-
 no entēdimiento parto ingenioso, espero me
 valdran priuilegios de justa permissiō, pa-
 ra que debaxo el amparo de su lustroso nō-
 bre de V. m. salgan à luz realçadas por es-
 ta ultima impressiō vnas Particiones de
 Ayora: las quales se legitiman por gallar-
 dos discursos, fundados en Legal razon, al-
 ma dellos; y dedicanse à V. m. à quien sa-
 gaz Prouidencia de humana a Deydad del Vniuerso de la Española b Mo-
 narquia, constituyō Oydor en el Tribunal desta Real Chancilleria de Valla-
 dolid, para que concurriesse Iuez sincero y recto en moderar las acciones del
 Pueblo c vencedor de las Naciones Estrangeras. Donde vemos cada dia q̄
 V. m. con notable aplauso, y admiracion, passando por tramites rectos del na-
 tural Derecho d reparte y igualmente entre todos la sagrada Iusticia; procu-
 rando con cuydadosa diligencia e dar à cada vno lo que es suyo. Solido fun-
 damento, y unico apoyo de publica quietud. Salus enim populi suprema
 lex esto. Assi por tan justa congruencia esta obra (si bien lustrosa por el inge-
 nioso lustre del Autor) va à parar en V. m. como en su propio elemento, reci-
 biendo por la prudente operacion Practica de V. m. el ultimo ser, y verdade-
 ro lustre. Otro primor tambien de V. m. mas resplandeciente tirāra à si este
 Particional volumen: pero descubriendose en sus acciones generosas el mis-
 mo assumpto de Iusticia f quæ ipsa omnis est virtus, dexo à parte el profe-
 rir y engrandecer sus otras de V. m. brillantes virtudes, cargos, y croycos he-
 chos, con la gloria de su antiqua nobleza, admirable ingenio, y amable condi-
 cion: prendas verdaderamente raras, y dignas de mayores elogios. El recono-
 cimiento de mis inmensas obligaciones tambien lleua esta obra al templo de
 la Veneracion de V. m. Pues son tan crecidas las mercedes, tã crecidos los fa-
 uores, que cada dia recibo de sus liberales manos de V. m. q̄ causan en mi im-
 posibilidad de satisfacion alguna. Y assi la dedicacion deste libro, pequeño à
 la superioridad de tan grandes beneficios, sirue solamente en señal de promp-
 ta inclinacion de vn animo agradecido: porque & molā salsā litant, qui
 non habēt thura. V. m. como otro g Artaxerxes cō real generosidad no des-
 preciarà pobres cortedades en semejantes obras estrechas, si atentamente mi-
 ra anchurosa grandexa de seruoroso agradecimiento: juzgando ser mas esti-
 mado culto el que con asçōtuosa memoria repite los beneficios, que el que atre-
 uido presume vanamente pagarles con ostentacion aborrecida. Por lo qual
 V. m. à imitacion de Persiana Magestad en remunerar luzidas finezas de
 vna pura asçion, recibirà tan cortos seruiçios, haziendo siempre piadosa me-
 moria de mi persona, que tendrè por magestuoso premio de mis desçeos. Guar-
 de, &c.

Antonio Lopez.

a Regibus Dei tribui-
 tur nomē. Psal. 81. 6.
 Ioa. 10. ver. 34. 35.

b El Reyno de Espa-
 ña es propriamēte Mo-
 narquia, Br. in l. hos-
 tes n. 6. ff. de captiui.
 in Ethyca. Tertul. ad
 uer. Praxcā c. 3.

c Españoles princi-
 palmente los Castella-
 nos teste ipsa expe-
 rientia.

d §. Iuris præcepta;
 Instit. de iust. & iure

e d. §. Instit. eod.

f Aristotel. 6. Ethic;

g Baptista Fulgos.

L I C E N C I A.

YO Pedro Montemayor del Marmol, escriuano de Camara del Rey nuestro señor, y vno de los que en su Real Consejo residen, doy fe que ante los señores del dicho Real Consejo por Antonio Lopez mercader de libros se presentò petition, en que dixo queria imprimir vn libro intitulado Ayora de Partitionibus, el qual auia sido muchas vezes impresso, de que hizo presentacion. Atento à la qual pidio, è suplicò à los dichos señores del Consejo le diessen licencia para poderle imprimir por vna vez: lo qual visto por los dichos señores, dieron licècia è facultad à qualquier impressor destos Reynos que el dicho Antonio Lopez nombrare, para que por esta vez pudiesse imprimir, y vender el dicho libro que de suso va fecha mencion por su original que en el dicho Real Consejo se vio, que va rubricado è firmado al fin de mi el dicho Pedro Montemayor del Marmol, y con que antes que se vendiesse lo truxesse ante los dichos señores, juntamente con su original, para que se vea si la dicha impressio està conforme à el, è truxesse fe en publica forma en como por Corrector nombrado por los dichos señores se vio, y corrigio la dicha impressio con el dicho original, y se le tassasse el precio porque se auia de véder, so pena de caer, è incurrir en las dichas penas contenidas en las leyes y prematicas destos Reynos q̄ sobre ello disponian, y para que dello conste de mandamiento de los dichos señores, y de pedimiento del dicho Antonio Lopez di esta fe en la villa de Madrid à veynte y seys dias del mes de Setièbre de mil y seyscientos y veynte y dos años.

Pedro Montemayor del Marmol.

T A S S A.

YO Pedro Montemayor del Marmol, escriuano de Camara del Rey nuestro señor, y vno de los que en su Real Consejo residen, doy fe, que auiendo se visto por los señores del dicho Real Consejo vn libro intitulado Ayora de Partitionibus, compuesto por el Licenciado Iuan de Ayora, que con licencia de los dichos señores fue impresso, tassaron cada pliego de ochenta y nueue, que el dicho libro tiene à quatro maravedis, que al dicho respecto monta trezientos y cinquenta y seys maravedis, y à este precio, è no à mas mandaron se vendiesse el dicho libro, y que esta tassa se ponga al principio de cada libro de los que se imprimieren. Y para que dello conste de mandamiento de los dichos señores, y de pedimiento de la parte del dicho Antonio Lopez mercader de libros di esta fe en la villa de Madrid à veynte y quatro de Mayo de mil y seyscientos y veynte y tres años.

Pedro Montemayor del Marmol.

F E D E L A S E R R A T A S.

ESTE libro intitulado Ayora de Partitionibus he visto como Corrector que soy nombrado nueuamente por su Magestad. Y concuerda con su original. Dada en san Pablo de Valladolid à tres de Abbril de 1623,

El Maestro fray Rafael Sanchez,

INDEX.

Index omnium rerū

quæ in hoc tractatu conti-
nentur.

- A**bsente vno cohæredibus an possint alij diuidere bona hæreditaria & quomodo ad diuisionem procedere debent, 1. p. c. 5. n. 15. fol. 28. col. 2.
- A**cta facta ab arbitris calculatoribus nō sunt iudicialia ideo minor 25. annis arbiter esse potest, 1. p. c. 4. n. 2. fo. 19. col. 2.
- A**rbitri ad calculandum rationes dati si condēnent tutores in reliquis, & vsuris vel interesse earum pecuniarium quas non collocauerunt in emptionem prædiorum an iudex teneatur illud sequi iudicium & cōdemnationem facere, 1. p. c. 4. n. 27. fol. 23. col. 1.
- A**pprecium rerum in inuētario descripturarum quomodo fieri debeat han per æstimatores à partibus cōmuniter electos an per æstimatores à iudice nominatos, 1. p. c. 3. n. 1. fol. 8. col. 2.
- A**rbitris si discordāt in aprecijs rerum ita vt vnus in quinque alius in decem alius in quidecim appreciauerint nulla earum partium admittenda est, sed omnes summæ confund. debent & tertia pars earum deducenda est & sequenda, 1. par. c. 3. n. 5. fo. 8. col. 4.
- A**rbitri æstimatores si vnus alteri committat vices suas, vel committat tertio an valeat talis commissio, & declaratio tertij, 1. p. c. 3. n. 6. fol. 9. col. 1.
- A**ugmentum vel diminutio seu determinatio rerū regulariter pertinet ad dominum ipsius rei, 1. p. c. 3. n. 15. fol. 11. col. 1.
- A**rbitri quæ personæ esse non possunt, 1. p. c. 4. n. 1. fol. 19. col. 2.
- A**rbitrator vel calculator ad diuisionem faciendam infamis etiam esse potest. 1. p. c. 4. n. 3. fo. 19. col. 3.
- A**rbitrator ad diuidendum nominatus à partibus, an compelli possit per iudicem ad acceptandum officium, 1. p. c. 4. n. 4. fol. 19. col. 3.
- A**rbitri vel calculatores ad diuidendū si discordent, an possint compelli per iudicem vt tertium eligant, 1. par. cap. 4. n. 5. fo. 19. col. 3.
- A**rbitris ad diuidendū nominatis à partibus dissentientibus, iudex debet eligere tertium, vt quod maior pars eorum fecerit valeat, 1. p. c. 4. n. 6. fol. 19. col. 4.
- A**rbitri nominati à partibus & tertio à iudice si omnes discordent an valeat quod maior pars fecerit, & quando valere debeat, 1. p. c. 4. num. 7. fol. 19. col. 4.
- A**rbitrator ad diuidendum nominatus à partibus an recusari possit ab eisdem ex noua causa superuenienti, 1. p. c. 4. num. 9. fo. 20. col. 2.
- A**pprecium factū inter cohæredes vxoris ad diuidendum an faciat emptionem quo ad maritum, 1. p. c. 8. n. 1. fol. 43. col. 2.
- A**rbitri electi ad diuisionem faciendam non proprie sunt arbitri iuris, nec arbitri amica biles compositores dici possunt, 1. p. c. 4. n. 10. fol. 20. col. 3.
- A**rbitri ad diuisionem faciendum dati an aliquam iurisdictionem habeāt, & an possint adiudicare res hæreditarias sine forte ipsis partibus vel cohæredibus, 1. part. c. 4. n. 11. fol. 20. col. 3.
- A**rbitri ad diuidendum dati si delegati vel nominati sunt à iudice recusari possunt etiam sine causa cum solo iuramento partis, & in totum abstinere se debet à causæ cognitione, & an hoc indistincte procedat, 1. p. c. 4. n. 12. fol. 21. col. 1.
- A**rbitrator an remoueatur in totum probata iusta causa recusationis, vel alius sibi associabitur, vt simul de diuisionem cognoscant, 1. p. c. 4. n. 15. fol. 21. col. 2.
- A**rbitrator ad diuidendum datum de consensu partium ad recusandum eum quæ causæ sufficiant, 1. p. c. 4. n. 16. fol. 21. col. 2.
- A**ppellari an possit à iudicio arbitratorum ad diuidendum datorum si aliquam partem grauent, 1. part. cap. 4. num. 17. fol. 21. columna 3.
- A**b actibus extrajudicialibus appellari debet infra terminum datum ad appellandū ab actibus iudicialibus, 1. p. c. 4. n. 18. fol. 21. col. 4.
- A**ppellatione omissa à grauamine illato ab arbitris datis ad diuidendum potest pars grauata contradicere etiam translato tempore appellandi, & petere vt cassetur iudicium eorum, 1. par. cap. 4. num. 19. fol. 21. col. 4.

I N D E X.

Arbitrorum officium, qui nominari solent
 ad calculandum rationes latissime tracta-
 tur, 1. p. c. 4. n. 20. fol. 22. col. 3.
Arbitri calculatores, qui vulgo contadores
 appellantur, an possint post calculationem
 factam ultra procedere, & condemnare tu-
 tores vel curatores in aliquo interesse, vel
 redditu ob pecuniam pupillarem non col-
 locatum in emptionem prædiorum, 1. p.
 c. 4. n. 22. fol. 22. col. 4.
Arbitri calculatores, qui ad rationes calculan-
 das dantur regulariter non possunt aliquã
 condemnationem facere in reliquis nec
 usuris vel interesse, 1. p. c. 4. n. 24. fol. 22.
 col. 4.
Arbitri calculatores quibus à iudice commis-
 sum est, ut cognoscant, & iudicent de illo
 articulo possunt condemnationem reli-
 quorum cum interesse facere, 1. p. c. 4. nu.
 24. fol. 22. col. 4.
Appellare an sit necesse condemnatione fa-
 cta ab arbitris calculatoribus, 1. p. c. 4. n. 25.
 fol. 23. col. 1.
Appellationem deferre non tenetur iudex
 in causis summarijs incidentibus in iudi-
 catio diuisionis, sed ea non obstante debet
 ad ulteriora procedere, 1. p. c. 5. n. 9. fol. 26.
 col. 3.
Arbitri in diuidendum dati ante omnia ex
 officio suo quid facere debeant, 1. p. c. 6.
 n. 1. fol. 27. col. 1.
Arbitri quid facere debeant si vnus ex coha-
 erentibus dicat plura bona reliquisse defun-
 ctum qui scripta sint in inuentario, 1. p. c.
 6. n. 2. fol. 27. col. 2.
Alere vxorem an teneatur heredes viti inter-
 esse quod non fuerit ei soluta dos quam tu-
 bebant, vel dedit merito suo, 1. p. c. 6. n. 5. fo-
 l. 27. col. 3.
Arbitri ex officio debent iurare, ut bona scri-
 pta in inuentario apprecientur, 1. p. c. 6. n.
 6. fol. 27. col. 1.
Arrhae si datae sint vxori sicut dos ante om-
 nia ad duci debet de bonis communibus
 soluto matrimonio ita debent deduci ar-
 de ra, quod intelligi debent si arrhae traditae
 sint vxori si vero tradite non fuerint vxo-
 rari, sed promissae non debent deduci de bo-
 nis communibus, sed maritus tenebitur,
 vel heredes eius eas solvere vxori de bo-
 nis suis non communibus, 1. p. c. 7. n. 16. fo-
 l. 28. col. 3.

Arrhae datae vel promissae vxori non debent
 excedere decimam partem bonorum ma-
 riti alias non valent excessu, 1. p. c. 7. n. 17.
 fol. 38. col. 4.
Arrhas si maritus non habeat bona tempore
 contracti matrimonij, unde possit eas da-
 re vel promittere potest, eas promittere ex
 bonis, quae postea acquisierit, 1. p. c. 7. n.
 18. fol. 38. col. 4.
Arrhae an valeant ultra decimam partem bono-
 rum cum iuramento, 1. p. c. 7. n. 19. fol. 39.
 col. 2.
Arrhas non potest maritus dare vel promit-
 tere intra decimam partem bonorum, quae
 possidet nisi prius deducantur ex eis debi-
 ta quae ipse debet, 1. p. c. 7. num. 20. fo. 39.
 col. 2.
Arrharum proprietatem non debet habere mu-
 lier quae transit ad secundas nuptias, sed
 solum vsusfructum: proprietatem ve-
 ro earum tenetur reseruare filiis primi ma-
 trimonij, 1. p. c. 7. n. 21. fo. 39. col. 3.
Arrhas quas maritus promittit vxori tempore
 nuptiarum quo potuit eas promittere,
 quia non excedebant decimam partem bono-
 rum, quae tunc habebat si postea casu bo-
 na sua amiserit, vel partem eorum an po-
 terit vxor eas petere à marito suo, 1. p. c. 7.
 n. 22. fo. 39. col. 3.
Arrharum promissio à marito facta de bonis
 alienis, quae bona fide possidebat, ut sua an
 valeat vbi taxatur opinio Rod. Suar. &
 Anton. Gom. ibidem.
Arrhas an possit maritus dare vel promittere
 de bonis maioratus, vel restitutioni subie-
 ctis, vel de fructibus eorum, & quomodo
 hoc procedat, 1. p. c. 7. n. 26. fol. 40. col. 1.
Arrharum promissionem non excedere deci-
 mam bonorum mariti, vel excedere cui incu-
 bat onus probandi, marito vel vxori, vel ha-
 eredibus eorum, 1. p. c. 7. n. 27. fo. 40. col. 1.
Arrhas excedere decimam bonorum marito
 ipso vel heredibus eius non excipientibus
 an in dubio condemnari debeat, ut integras ar-
 rhas soluant, 1. p. c. 7. n. 28. fo. 40. col. 4.
Arrhae promissae à marito quod non excedat
 decimam bonorum eius vxor non tenetur pro-
 bare, sed maritus quod excedat, & impro-
 batur opinio Rod. Suar. contrarium asseren-
 tis, 1. p. c. 7. n. 29. fol. 41. col. 1.
Arrhae an possint dari vel promitti vxori vi-
 duae quae transit ad secundas nuptias à ma-
 rito

INDEX

- rito suo, 1. p. c. 7. n. 32. fol. 41. col. 2.
- Arrhae** non debentur vxori licet eas promiserit maritus si vxor eum fecerit in dote si bi promissa, 1. p. c. 7. n. 34. fol. 41. col. 4.
- Arrhas** an possit vxor vel eius haeredes eligere dimissis donis vel iocalibus quae ei maritus dedit ante translationem eius ad domum postquam consumpta vel deteriorata fuerint 1. p. c. 7. n. 35. fol. 41. col. 4.
- Arrhas** simul cum iocalibus vel donis quae sponsae datae sunt a sponso non potest vxor lucrari soluto matrimonio, sed eligere debet quod malit ex eis, 1. p. c. 7. n. 36. fol. 42. columna 1.
- Apprecium** factum inter cohæredes in bonis hereditarijs diuidendis a marito vel vxore factum an prauidicet alteri eorum vel faciat emptionem inter eos, 1. p. cap. 8. n. fol. 43. col. 2.
- Alimenta** de bita filijs naturalibus vel spurijs deduci debent de quinto bonorum etiam si pater condemnatus sit, per sententiam in dictis alimentis, nec deduci debent tanquam res alienam de tota hereditate, 2. p. q. 7. n. 15. fol. 62. col. 1.
- Absente** vno ex cohæredibus si alij cohæredes velint bona hereditaria diuidere & interpellauerint heredem absentem, vt veniat ad diuisionem ipse vero misit procuratorem ad diuidendum hereditatem & ad eundem ad possit postea repudiare hereditatem, 3. p. q. 4. n. 8. fol. 96. col. 4.
- Arbitri** ad diuidendum an possint aliquo errore composito ex officio suo corrigere postquam sententiam vel arbitrium suum dixerint, 3. p. q. 8. n. 18. fol. 99. col. 2.
- B**
- Bonorum** aestimatio quae defunctus reliquit an considerari debeat secundum valorem praesentis temporis quo diuisio fit, vel temporis quo defunctus mortuus est, 1. p. c. 3. n. 7. cum seq. fol. 9. col. 1.
- Bona** data a patre filio quae ad collationem trahuntur talia qualia erant tempore quo ea receperunt & in illa aestimatione conferenda sunt, non eo tempore quo conferuntur, 1. par. c. 3. n. 19. fol. 11. col. 4. & ibi illatio notabilis quae supradictis infertur quod hodie filius emancipatus non teneatur conferre suis ea quae ex laboribus suis acquisiuit ibidem, n. 20. fol. 11. col. 4.
- Bona** immobilia quae pater donauit filio cum ad castra non reputantur castrense peculium, nec quasi castrense, sed solum mobilia ad bellum necessaria, veluti equus & arma, 2. p. q. 13. n. 28. fol. 67. col. 4.
- Bona** meliorata inter virum & vxorem quae proprie dicantur, 1. p. q. 36. n. 34. fol. 86. col. 4.
- Bona** quae tulerunt ad matrimonium maritus & vxor si non constet, bona relicta tempore quo solutum est matrimonium aequaliter diuidi debent inter virum & vxorem & haeredes eorum quia praesumuntur communia de iure regio, 3. p. q. 13. nu. 41. fol. 106. col. 2.
- Bona** dotalia vel paraferna primae vxoris non debent deduci de bonis communibus quae reliquit maritus tempore mortis cum secunda vxore sed primo fieri debet partitio cum vxore secunda qua facta maritus soluet ex bonis suis haeredibus primae vxoris praedefunctae dotem & alia bona vxoris primae, 3. p. q. 13. n. 42. fol. 106. col. 2.
- C**
- Capitale** mariti quod tulit ad matrimonium si consumptum est deduci debet de bonis communibus si lucra facta sunt in matrimonio, 1. p. c. 7. n. 39. fol. 42. col. 2.
- Consuetudines** diuersae quae in Regnis Hispaniarum vigent & obseruantur in bonis communibus diuidendis constante matrimonio quaesitis inter virum & vxorem referuntur, 1. p. c. 1. n. 2. in praefationibus, f. 1. col. 2.
- Conferre** an teneatur filius rem ipsam quam recepit a patre vel matre qualis nunc est tempore collationis vel qualis erat tempore quo eam accepit a patre vel aestimationem eius, 1. p. c. 3. n. 9. fol. 9. col. 2.
- Cohæres** vnus si plus offerat quam alius pro re hereditaria, quae aestimata est ab arbitris vel aestimatoribus, non tamen praesentia, sed in die certum soluenda offerat alius autem offerat minus, sed praesentia, vel statim soluenda offerat an admittenda sit licitatio eius, vel quis eorum preferatur, 1. p. c. 3. nu. 28. fol. 15. col. 2.
- Cohæres** vnus si grauatur in re sibi adiudicata ab arbitris sine sorte quia multo minus valet an possit contradicere & petere reformationem grauaminis, 1. p. c. 3. nu. 33. fol. 16. col. 2.
- Cohæres** vnus non potest vnam partem terrae, quae ad mensuram taxata est petere quod sibi adiudicetur ex eo quod plus offerat quam taxata est, si non omnes partes vel mensuras illius agri velit habere eodem precio, 1. part.

INDEX.

1. p. cap. 3. n. 34. fol. 16. col. 3.
Cohæres vnus si alienam rem hæreditariam subtraxit vel corrumpit an debeat poni in inuentario, vt diuidatur pretium eius 1. p. c. 3. n. 37. fol. 17. col. 2.
Cohæres si contradicat rem in bonis defuncti repertam poni in inuentario eo quod dicat suam esse, nec debere diuidi inter cohæredes audiendus sit, & impediatur eius diuisionem, 1. p. c. 3. n. 36. fol. 17. col. 1.
Concordantur opiniones contrariæ Roder. Xuar. & Telli Fernand. in l. 30. Tauri 2. p. q. 35. n. 32. fol. 86. col. 3.
Curator bonis absentis dari non potest nisi absente prius citato, 1. p. c. 5. nu. 17. fol. 28. col. 3. sed iure regio hoc est mutatum, ibidem.
Conferri debet dos data filix à patre & matre dimidia in hæreditate patris, & alia dimidia in hæreditate matris si vterq; dotem promisserunt, etiamsi bona meliorata in matrimonio non fuerint, 1. p. q. 36. n. 34. fol. 86. col. 4.
Concordantur opiniones Anto. Gom. & Telli Fer. quæ inuicem contrariantur, 2. p. q. 41. num. 47. fol. 90. col. 1.
Concordantur opinionis Fulgosi & Iasonis qui inuicem contrariantur, 3. p. q. 3. n. 7. fol. 96. col. 4.
Calculatores vel arbitri ad diuidendum an possint adiudicare vnam rem integrã vni ex cohæredibus aliam vero integrã alteri suis pretijs taxatas æstimatores, 3. p. q. 5. n. 11. fol. 97. col. 2.
Concordantur opiniones Bald. & aliorum an diuisio facta per sortes possit rescindi si in ea quis legatur ultra dimidiam, 3. p. q. 11. n. 27. fol. 102. col. 3.
Conferre dotem quam recepit à patre in quibus casibus filia non tenetur, 3. p. q. 14. n. 49. fol. 107. col. 4.
Cohæres si fecit aliquam impensam in defensione hæreditatis, quam alius petebat, an possit à fratre cohærede partem prædictarum impensarum recuperare, 3. p. q. 18. n. 56. fol. 109. col. 3.
Communi in re si quis aliquid impenderit, vt in re propria non animo gerendi negotium alienum non habet actionem negotiorum gestorum ad illud recuperandum 3. p. q. 18. n. 57. fo. 109. col. 4.
Cohæres fratres si absente fratre cohærede litigauit cum tertio possessore hæreditatis putans ad se pertinere totam hæreditatem & eam totam euicerit à tertio possessore,

an teneatur cõmunicare victoriã dictæ hæreditatis cum fratre absente qui postea superuenit, 3. p. q. 19. n. 58. fol. 110. col. 1.
Correctio legum licet vitanda sit tamen admittenda est, quando ex verbis legis colligitur corrigere voluisse, 3. par. q. 27. n. 98. fol. 120. col. 1.
Cohæredes si possiderunt aliquas res hæreditatis integras pro diuiso decem annis præsumitur facta diuisio, 3. p. q. 30. n. 111. fol. 124. col. 3.
Quod etiam procedit inter istas res pro diuiso possessas nulla sit æqualitas, vel proportio eadẽ, 3. p. & q. n. 112. fol. 124. col. 4.
Quod etiam imitatur, vt non procedat si cohæres voluerit contrarium probare, videlicet diuisionem factam non fuisse eadẽ, 3. p. & q. 30. n. 113. fol. 113. col. 1.

D

Declaratur tex. in l. cum quæritur, C. de inoffici. test. 1. p. c. 3. n. 8. fo. 9. col. 1.
Declaratur tex. in l. diẽ, §. si plures, ff. de recep. arbi. 1. p. c. 3. n. 4. fol. 8. col. 4.
Diuisio operis, 1. p. n. 1. in præfationibus, fol. 1. col. 2.
Diuisio quid sit, & de eius effectu, 1. p. c. 1. n. 1. fol. 2. col. 2.
Diuisionem bonorum cõmunium quis possit petere, 1. p. c. 1. n. 2. fol. 2. col. 1.
Diuisio bonorum etiam immobilium fieri potest à furioso, vel prodigo, vel minore si cum curatoribus eorum fiat si hoc petatur à maiore, ibidem.
Diuisio de quibus rebus fieri debeat, 1. p. c. 1. n. 6. fol. 2. col. 2.
Diuisio fieri non debet de malis medicamentis, aut herbis, aut libris reprobatis, sed mandato iudicis debent concremari, 1. p. c. 1. n. 7. fol. 2. col. 2.
Diuisio fieri non debet de rebus furto subtractis, aut male acquisitis, sed dominis earum restitui debet, 1. p. c. 1. n. 8. fol. 2. col. 2.
Diuisio bonorum fieri debet secundum formam à testatore datam, etiamsi inæqualibus partibus eam fieri iussit dummodo non grauentur filij in legitima sua, ibidem.
Diuisio fieri debet proportionibus æqualibus inter filios quando pater aut mater nihil super hoc disposuit in testamento, aut ab intestato decesserint, 1. p. c. 1. n. 10. fol. 2. col. 3.
Diuisio fundi, aut rei immobilis fieri debet per regiones, aut partes si commode diuidi potest

I N D E X.

- potest. 1. par. cap. 1. num. 11. fol. 2. col. 3.
- Diuisio fieri nō debet rei mobilis vel immo-
bilis si cōmode fieri non potest, sed iudex
debet eam vni integrā adiudicare & con-
dēnare Socinum vel cohæredem vt soluat
partem in pecunia. ibidem. num. 1.**
- Diuisio fieri solet vt maior frater partes fa-
ciat & diuidat minor vero eligat partem
quam velit de quo non vtimur. 1. par. cap.
1. num. 13. fol. 2. col. 4.**
- Diuidendi res communes qualis sit modus
communis, 1. par. c. 1. num. 15. fol. 2. col. 4.**
- Declaratur tex. in. l. ea. de mun. C. de collat. 1.
p. c. 3. num. 10. fol. 9. col. 4. cum sequen.**
- Declaratur tex. in. l. 2. in prin. ff. de collatio.
1. p. c. 3. n. 11. fol. 10. col. 1.**
- Declaratur tex. in. l. plerunq; ff. de iure dot.
& taxatur Ant. Gom. qui eum perperā in-
tellexit. 1. par. cap. 3. nu. 12. fol. 10. col. 1.**
- Declaratur iterum tex. in. l. ea. de mun. C. de
collatio 1. par. cap. 3. num. 12. fol. 10. col. 2.**
- Dominium rerū dotaliū & donationū pro-
pter nuptias trāsit in filios quibus dantur,
etiā si in potestate parentum sint. 1. par.
cap. 3. num. 14. fol. 10. col. 4.**
- Datio in solutum vera venditio est & peri-
culum vel augmentū vel diminutio per-
tinet ad creditorem qui eam in solutum
pertinet, 1. par. c. 3. nu. 15. fol. 11. col. 2.**
- Debitor speciei vel alterius rei si eā soluat an-
te diē quo debebat soluere de volūate cre-
ditoris liberatur. ibidem. col. 3. admodo.**
- Donatio facta a patre filio in potestate quæ
a principio non valuit cōfirmatur morte
patris, & dominij acquisitio ipsius retra-
hitur. 1. p. c. 3. n. 17. fol. 11. col. 3. & 4.**
- Declaratur tex. in. l. 2. §. de illis. ff. de collat. bo-
no. 1. par. c. 3. nu. 22. fol. 12. col. 4.**
- Declaratur tex. in. auth. quod locum. C. de
coll. 1. p. cap. 3. nu. 23. fol. 13. col. 2.**
- Declaratur tex. in. l. illud. C. de colla. 1. part.
cap. 3. num. 24. fol. 14. col. 1.**
- Declaratur tex. in. l. etiam §. ex causa. ff. de mi-
nor cap. 3. num. 32. fol. 16. col. 1.**
- Declaratur tex. in. l. diē pro ferre. §. si plures
non procedat eius decisio in arbitris ad-
diuidēdū datis. 1. p. c. 4. n. 8. fol. 20. col. 1.**
- Declaratur tex. in. c. nouit de appella. 1. p. c.
4. nu. 12. fol. 21. col. 1.**
- Declaratur & limitatur tex. in. l. rationes. C.
de probatio. 1. par. c. 5. nu. 13. fol. 28. col. 1.**
- Diuisiōem fieri hereditatis si testator pro-
hibuit an tale præceptum valeat & serua-
ri debeat. 1. part. c. 5. num. 14. fol. 28. col. 1.**
- Diuisio an valeat vno ex cohæredibus absen-
te & non citato quo ad præsentēs. 1. parte
cap. 5. num. 18. fol. 28. col. 4.**
- Debita defuncto vel census & redditus qui
debeantur defuncto vsq; ad mortem eius
debent poni inuentario non quæ postea
cucurrerunt. 1. par. c. 6. n. 9. fol. 33. col. 2.**
- Debita contracta per maritum constāte ma-
trimonio debent ex bonis melioratis ante
omnia deduci non quæ contracta sunt per
vnum eorum ante matrimonium, sed ma-
ritus vel vxor qui ea contraxerunt ex par-
te sua soluere debent. 1. par. cap. 7. n. 1. fol.
35. col. 2. ex quo infertur quod errauerint
iudices in quodā exemplo quod hic ponit-
ur, ibidem nu. 2. fol. 36. col. 1.**
- Dos secūda vxoris deduci debet primo quā
primæ vxoris per arbitros ad diuisiōem
faciendam datus quādo lucra facta sunt in
secūdo matrimonio, vel bona dotalia ex-
tent vxoris secūda. 1. p. c. 7. n. 3. & 4. cum
sequen fol. 36. col. 1. & 2.**
- Deductis debitis cōtractis constante matrimo-
nio ante omnia debent arbitri ad diuidendū
deducere dotem vxoris ex acervo bono-
rū quæ defunctus reliquit tēpore mortis.
1. par. cap. 7. nu. 4. fol. 36. col. 2.**
- Dotē in specie marito datā nō aestimatam nō
tenetur maritus vxori restituere si perie-
rit vel cōsumpta sit. 1. p. c. 7. n. 6. fol. 36. col.
3. secus si in genere data sit ibidem.**
- Dotem etiā in aestimatā quā mulier marito de-
dit in specie quæ consistit in rebus mutua-
bilibus quæ impondere mēsurā aut in me-
ro consistant si perditæ aut cōsumptæ fue-
rint tenetur maritus reddere etiā si aliqua
lucra facta non fuerint in matrimonio. 1.
par. cap. 7. nu. 7. fol. 36. col. 3.**
- Declaratur limitatur tex. in. l. res in dotem. ff.
de iure doti. 1. par. cap. 7. n. 12. fol. 37. col. 2.**
- Declaratur tex. in. l. bonorū appell. ff. de verb.
signi. 1. par. c. 7. n. 24. & 25. fol. 39. col. 4.**
- Dominū ex possessione præsumitur quādo
agitur incidenti non principaliter de re-
uendicanda. 1. p. c. 7. n. 25. fol. 39. col. 4.**
- Dos a marito data vel promissa vxori suæ ex
bonis ipsius mariti vltra decimā bonorum
eius an valeat. 1. p. c. 7. n. 30. fol. 41. col. 1.**
- Donatio remuneratoria non est prohibita
inter virū & vxorē. 1. p. c. 7. n. 31. f. 41. col. 2.**
- Donatio facta vxori vel sponsæ consanguī-
neis viri an acquirantur marito vel vxori.
1. par. cap. 8. num. 18. fol. 46. col. 1.**
- Datum vxori cō sanguineis viri ipsius con-**

INDEX.

- templatione ipsi vero datum censendum est, & ipse maritus præcipuum habebit. 1. par. cap. 8. num. 19. fol. 46. col. 3. & quid in dubio quando non constat cuius contemplatione datum est, ibidem. col. 4.
- Declaratur lex. 10. titu. 4. lib. 3. for. 1. par. c. 9. num. 3. fol. 49. col. 1.
- Declaratur tex. in. l. de diuisione. ff. solu. matrim. 1. par. cap. 9. nu. 12. fol. 52. col. 1. ubi plures species diuidendi fructus ponuntur. fol. 52. col. 1. & 2. cum sequent.
- Declaratur iterum lex. 10. tit. 4. lib. 3. for. 1. par. c. 9. n. 14. fol. 52. col. 4. & sequenti.
- Domo ædificata in solo mariti vel vxoris an valor ædificij secundum præsens tempus considerari debeat, vel secundum tempus quo ædificium factum est, & id solum diuidi debeat inter virum & vxorem & hæredes eorū. 1. par. cap. 10. n. 2. fol. 54. col. 1.
- Declaratur notabiliter lex. 46. Tauri. 1. par. cap. 10. n. 3. fol. 54. col. 1.
- Donatio simplex facta a patre vel matre filio non confertur, qui cõseatur tacite cū meliorare in dicta re donata, 2. par. q. 3. nu. 6. fol. 60. col. 1.
- Declaratur lex. 30. Tauri. 2. par. q. 6. n. 12. fol. 61. col. 4.
- Declaratur iterum alio modo lex. 30. Tauri. 2. par. q. 10. n. 21. fol. 64. col. 2.
- Donatio propter nuptias de qua leges iuris communis loquebantur non est in vsu. 2. par. q. 13. n. 19. fol. 66. col. 4.
- Donatio quam pater facit filio ob causam matrimonij vocatur cõmuniter donatio propter nuptias, & de hac loquuntur leges Tauri. ibidem.
- Declaratur lex. 17. de Toro de qua donatione propter nuptias conferenda loquatur 2. par. q. 13. n. 20. fol. 66. col. 4.
- Donatio facta filio ad ordines suscipiendos nõ est donatio simplex, sed ob causam idcirco cõferri debet sicut donatio ob causam matrimonij. 2. par. q. 13. n. 22. fol. 67. col. 1.
- Donationes omnes quæ fiunt a parentibus filijs ob causam matrimonij carnalis vel spiritualis tenentur filij eas conferre fratribus, ibidem. num. 23.
- Donatio facta filio eunti ad bellum reputatur quasi castrense peculium. 2. par. q. 13. n. 27. fol. 67. col. 4.
- Dotis donatio si incipiat a traditione nõ obligat donantem ad euictionem. secus autem si incipiat a promissione. 2. par. q. 14. num. 30. fol. 69. col. 4.
- Declaratur lex. 22. Tauri. 2. par. q. 14. nu. 30. & 31. fol. 69. col. 4. & sequenti.
- Declaratur tex. in. l. 1. C. de neg. gest. 2. par. q. 17. n. 40. fol. 103. col. 4.
- Declaratur tex. in. l. liber captus. C. de capti. 2. par. q. 57. n. 43. fol. 71. col. 3.
- Declaratur & distinguitur opinio Bar. in. l. Stichus. ff. de peculio. 2. par. q. 17. num. 45. fol. 72. col. 1.
- Declaratur text. in. l. vxori meæ. ff. de vsufr. lega. 2. par. q. 21. n. 62. fol. 75. col. 4.
- Declaratur tex. in. authen. nouissima. C. de inof. testa. 2. par. q. 21. n. 59. fol. 75. col. 4.
- Declaratur lex. 9. titu. 5. lib. 3. for. quæ loquitur de legitima filiorum. 2. par. q. 21. n. 62. fol. 76. col. 1.
- Declaratur tex. in. lege si. C. de vsu. 2. par. q. 24. nu. 70. fol. 77. col. 2.
- Declaratur tex. in. l. si quis seruum. §. fin. & l. cum autem pars. ff. de lega. 2. & in probatur opinio Pauli de Castro ibi posita. 2. par. q. 30. n. 13. fol. 82. col. 1. & 2.
- Declaratur lex. 9. tit. de las mãdas lib. 3. for. 2. par. q. 33. nu. 25. fol. 84. col. 3.
- Declaratur lex. 18. Tauri. 2. par. q. 34. nu. 27. fol. 84. col. 3.
- Declaratur tex. in. l. cum quæritur, & auth. unde & si pares. C. de inoffic. testam. 2. par. q. 34. n. 29. fol. 85. col. 4.
- Declaratur lex. finalis. C. de dotis promiss. 2. par. q. 40. nu. 41. fol. 88. col. 3.
- Declaratur lex. 53. Tauri. 2. par. q. 40. nu. 43. fol. 89. col. 1.
- Dominium rerum acquisitarum inter virum & vxorem durate matrimonio an sit pœnes maritum solum qui eas acquisiuit, vel pœnes maritum & vxorem pro dimidia parte. 2. par. q. 41. num. 45. fol. 89. col. 3.
- Dominium non transi in legatarium cui tertia vel quinta pars bonorum legata est quia potest hæres soluere legatum in pecunia vel in vna re hæreditaria quam voluerit. 2. par. q. 39. fol. 88. col. 1.
- Distinguitur quando valeat & non melioratio tertij & quinti facta a patre in re cõmuni acquisita cõstare matrimonio inter virum & vxorem. 2. par. q. 41. n. 49. f. 90. col. 3.
- Declaratur lex. 27. de Toro & in probatur opinio. d. Segura & Cisuentes in eadẽ lege quod pater possit filio meliorato in tertio extraneum pupillariter substituere. 2. par. q. 24. n. 50. fol. 91. col. 1.
- Declaratur alio casu notabili prædicta lex. 27. de Toro. 2. par. q. 43. n. 53. fol. 91. col. 4.

I N D E X.

- Diuisio bonorum inter fratres fieri debet eo modo quo pater iussit in testamento, etsi nihil disposuit fieri debet æqualiter inter omnes, 3.p.q. 1. n. 1. fol. 96. col. 1.**
- Declaratur lex 7. tit. de las labores y particiones. lib. 3. for. 3. p. q. 2. n. 5. fo. 96. col. 3.**
- Declaratur notabiliter lex Paulus per procuratorem, ff. de acquiren. hæredi. 3. p. q. 4. n. 9. fol. 97. col. 1.**
- Diuisione facta per arbitros à qua non est appellatum an possit vnus ex cohæredibus qui senserit se grauatum in aprecijs rerû sibi adiudicari petere vt reformetur diuisio, 3. p. q. 6. n. 12. fol. 97. col. 3 & 4.**
- Declaratur bellissime & nouiter tex. in l. maioribus etiam, C. communia vtri iudi. ibidè & 3. p. q. 7. n. 14. fol. 98. col.**
- Diuisio si facta sit cum grauamine paruo cõtra vnum ex cohæredibus an possit grauatus petere vt reformetur diuisio à qua non appellauit, sed tacite vel expresse eam consensit, 3. p. q. 7. n. 14. fol. 98. col. 2.**
- Diuisionibus perperam factis extadum est si postea approbatae fureint per sententiã à qua non est appellatum, 3. p. q. 7. n. 15. fol. 98. col. 3.**
- Declaratur tex. notabiliter in l. cum putarè, ff. famil. hercil. 3. p. q. 7. n. 16. & 17. fol. 98. col. 4. & fol. 99. col. 2.**
- Declaratur tex. in l. si familiae herciscudæ, C. fam. hæ. 3. p. q. 9. n. 20. fol. 99. col. 4.**
- Declaratur tex. in l. cum pater, §. cuius, ff. de lega. 2. 3. p. q. 9. n. 23. fol. 100. col. 3.**
- Diuisione facta per breuia aut sortem si interueniat lesio vltra dimediam iusti precij an habeat locum remedium legis secundæ C. de rescind. vendi. 3. p. q. 12. num. 26. fol. 102. col. 1. & 2.**
- Declaratur tex. in l. 2. C. quando & qui quarta pars debe. lib. 10. 3. p. quæst. 11. n. 27. fol. 102. col. 3.**
- Diuisio duarum hæreditatum cum sit inter filios primi & secundi matrimonij duæ collationes fieri debent vna inter filios primi matrimonij, alia inter omnes filios, tã primi, quam secundi matrimonij. 3. p. q. 12. n. 30. fol. 103. col. 1.**
- Declaratur lex finalis titul. 3. lib. 3. for. 3. p. q. 12. n. 34. fol. 104. col. 2.**
- Declaratur tex. in l. incerti, C. fami. her. 3. p. q. 12. n. 38. fol. 105. col. 3.**
- Diuisio bonorum an fieri debeat per inuentarium factum à secunda vxori de bonis quæ reliquit maritus tempore mortis inter filios primi & secundi matrimonij, an vero necesse sit vt fiat aliud inuentarium bonorum quæ relinquit vxor prime tempore mortis suæ, 3. p. quæst. 13. num. 39. fol. 105. col. 4.**
- Declaratur tex. in l. si is qui, ff. de test. 3. p. q. 24. n. 69. fol. 112. col. 4.**
- Decisio tex. in l. filijs patris, C. fami. hæ. an sit hodie correctæ per legem Tauri quæ requirit eandem solemnitatem in codicillis quæ requiritur in testamento nuncupatiuo 3. p. q. 24. n. 72. fol. 113. col. 2.**
- Declaratur notabiliter & limitatur tex. in l. quod si nolit, §. restitutio. ff. de minor. & totus titulus de minoribus, 3. p. q. 25. n. 75. fol. 113. col. 2.**
- Declaratur lex 25. de Toro, 3. p. q. 27. n. 86. fol. 115. col. 3.**
- Declaratur pragmatica curiarum de Madrid condita anno 1534 quæ loquitur de dotibus moderandis, 3. p. q. 27. n. 90. fol. 116. col. 4.**
- Declaratur iterum dicta pragmatica de Madrid edita anno. 1534. quæ loquitur de taxatione dotium, 3. p. q. 27. nu. 61. fol. 118. col. 2.**
- Dos inofficiosa si à principio nõ fuerit quando data est filiae etiãsi postea efficiatur inofficiosa, quia pater consumpsit patrimoniũ suũ non potest ab ea repeti. quod inoffitiosum est tempore mortis patris, 3. p. q. 27. n. 90. fol. 117. col. 4.**
- Declaratur mens, & intentio pragmatice de Madrid edita anno 1534. quæ super dotibus moderandis loquitur, 3. p. q. 28. n. 94. fol. 118. col. 2.**
- Declaratur doctrina Bal. in l. si plures, C. de coudi. insert. ex qua sumpsit opinionem suã Auendanius quæ ibidem reprobat, 3. p. q. 28. n. 95. fol. 119. col. 2.**
- Declaratur lex 1. & vltima, tit. 7. lib. 3. for. quæ loquuntur de fructibus comunicandis inter maritum & vxorem ex re vnus eorũ, 3. p. q. 29. n. 102. fol. 122. col. 2.**

I N D E X.

Estimatores bonorum à partibus electi si discordent in simul cum tertio à iudice nominato an valeat appretium in minore summa quia in ea omnes concordant vel quid sit à iudice faciendum, 1. part. c. 3. n. 3. fol. 8. col. 3.

Estimatio facta inter socerum & generum de rebus sibi in dotem datis non consentiente filia quando præiudicet filia, 1. p. c. 3. n. 21. fol. 12. col. 1.

Estimatio facta de rebus hæreditarijs æstimateur pluris quam valeant an præiudicet cohæredibus, & quomodo eis succurratur, 1. p. c. 3. n. 26. fol. 14. col. 4.

Estimatione rerum hæreditarijs facta ab arbitrariis vel æstimatoribus potest vnus ex cohæredibus maiori precio æstimare, vel alium tertium submittere qui hoc faciat, 1. p. c. 3. n. 27. fol. 15. col. 1.

Expense factæ per possessorem bonorum maioratus in colendis vel seminandis prædijs ante omnia deduci debent per prædecessorem ex fructibus vltimi anni, & residuum tanquam fructus diuidi debent inter eos pro rata temporis, & quomodo hoc fieri debeat, 1. parte capitul. 9. num. 8. fol. 51. col. 4.

Expensæ factæ à successore maioratus id colligendis fructibus prædiorum maioratus confundi debent cum expensis factis à prædecessore pro fructibus quærendis, & hæ omnes deduci debent de fructibus, residuum autem diuidi debent inter hæredes prædecessoris & successorem pro rata temporis, 1. parte capitul. 9. num. 10. fol. 51. col. 4.

Expensas quas fecit pro quærendis fructibus sequentis anni possessor maioratus hæredes eius deducere debent ex fructibus sequenti anni, vel recuperat à successore maioratus, etiam si non vixerit vlllo die sequentis anni, 1. par. capit. 9. num. 11. fol. 52. columna 1.

Effectus magni qui secuntur indiuisione fructuum bonorū maioratus vno modo facta computatione anni vel alio, 1. p. c. 9. n. 13. fol. 57. col. 3.

Estimatio vsusfructus legati quomodo fieri debeat eo casu quo possit solui in æstimatione, 2. p. q. 21. n. 64. fol. 76. col. 2.

Euieta re adiudicata vni ex cohæredibus

post diuisionem an cæteri cohæredes teneantur ad damnum vel pretium eius, 3. par. quæst. 9. n. 19. fol. 99. col. 3.

Euietare à patre legata vni ex filijs an cæteri filij de euietione teneantur, 3. p. q. 9. n. 22. fol. 100. col. 2.

F

Filius naturalis non existentibus filijs legitimis est capax totius hæreditatis patris, 2. p. q. 6. n. 17. fol. 61. col. 4.

Filius melioratus in tertio & quinto bonorū non debet habere in parte meliorationis partem fructuum qui producti sunt expredijs hæreditarijs post mortem patris, sed ad hæredes pertinent proportionibus hæreditarijs, 1. part. cap. 6. alias, num. 11. fol. 33. col. 3.

Fructus apparentes impredio viri: etiam si maturi non sint soluto matrimonio diuidi debent inter maritū & vxorem & hæredes eorum, 1. p. c. 6. n. 12. fol. 33. col. 3.

Fructus vltimi anni quo matrimonium solutum est quomodo diuidantur inter virum & vxorem & hæredes eorum, 1. p. c. 9. n. 1. fol. 48. col. 4.

Fructus fundi quem tulit maritus vel vxor ad matrimoniū plenū fructibus qui collecti sunt constante matrimonio quomodo diuidi debeant inter eos vel hæredes eorū soluto matrimonio, 1. part. cap. 9. num. 2. fol. 48. col. 4.

Fructus apparentes in fundo mariti vel vxoris soluto matrimonio quomodo diuidantur inter eos si ipsi non coluerunt fundum vel seminarūt, sed colonus qui fundum conductum habet certa pensione, 1. p. cap. 9. n. 4. fol. 49. col. 2.

Fructus bonorum maioratus quomodo diuidendi sunt inter successorem & prædecessorem, & inter maritum & vxorem si alteri eorum acquisitus sit maioratus durante matrimonio vel antea, 1. p. c. 9. n. 5. fol. 49. col. 4.

Fructibus prædiorū maioratus locatis à possessore quomodo diuidantur inter eum & successorem eo defuncto, & à quo tempore numerentur annus, 1. cap. 9. num. 7. fol. 51. col. 2.

Fructus dicuntur deduci expensis quæ quærendorum, colligendorum, conseruendorumque eorum gratia sunt, 1. part. cap. 9. num. 8. fol.

INDEX.

8. fol. 51. col. 4.
- F**ructuum diuisio in bonis maioratus quomodo fieri debeat inter virum & vxorem & hæredes eorum cū successore maioratus. 1. par. cap. 9. n. 14. fol. 52. col. 4.
- F**ilius naturalis cui parter legauit quintū bonorū tenetur pro rata quinti soluere debita hæreditaria. 2. p. q. 6. n. 14. fol. 61. col. 4.
- F**ilius si soluit pro aliquod debitum ab eo repetere potest nisi constet q̄ animo donādi id facie. 2. p. q. 17. n. 41. fol. 71. col. 3.
- F**ilius melioratus in tertio bonorum in certa re vel fundo si ille fundus ab alio possideatur, an possit filius eum vendicare cū fructibus a possessore. 2. par. q. 26. nu. 4. fol. 79. col. 3.
- F**ilius melioratus a patre in tertio bonorū cū ius pater habebat certam rem ei legatam cum onere, vt post mortem eam restitueret vni ex filijs an habeat partem illius rei propter meliorationem sibi factam. 2. p. q. 27. nu. 5. fol. 80. col. 1.
- F**ilia dotata in mille si velit illa conferre vt habeat partem hæreditatis paternæ cum fructibus an iure hoc possit petere vel solum quod dei debetur ex hæreditate compensata dote. 2. par. q. 28. num. 6. fol. 80. col. 2.
- F**ilia habet actionem ad petendam partem hæreditatis patris contra fratres suos si dotem quam pater ei dedit maritus amisit sine culpa eius cedendo actionem eis licet inanem. 2. part. q. 28. numero. 8. fol. 80. col. 4.
- F**ratres si diuisionem hæreditatis omiserint multo tempore, ita vt multum creuerit valor hæreditatis, ex quo filia minus habet hodie, in dote recepta, quam faciat eius legitiman, si tamen habuit integrā legitimā considerato valore hæreditatis tempore mortis patris an petere possit supplementum legitime cum fructibus. 2. par. q. 29. n. 9. fol. 81. col. 1.
- F**ilius melioratus in tertio an habeat fructus hæreditatis productos post mortem patris pro rata tertij, vel solum pro parte hæreditatis. 2. par. q. 30. num. 12. fol. 82. col. 1.
- F**ilius non potest vendicare rem suam quam pater vendidit ab emptore sine consensu eius si potest præiurū rei vendite ab hæredibus patris recuperare. 2. par. q. 32. n. 15. fol. 82. col. 3.
- F**ilia si non consensit in dote data a patre marito suo in pecunia loco bonorum immobilium maternū quæ habebat filia, etiamsi maritus consensit in tali permutatione poterit res suas vendicare non obstante quod dotem recepit in pecunia. 2. par. q. 33. n. 18. fol. 83. col. 2.
- F**ilia minor. 25. annis que dotē a patre recepit in pecunia poterit res immobiles maternas proprias vendicare cum fructibus, etiamsi ipsa & maritus tali permutationi & constitutioni notis in pecunia a patre facte consenserit. 2. p. q. 33. num. 19. fol. 83. col. 2.
- F**ilia quæ recepit a patre dotem in pecunia pro rebus maternis immobilibus si pater postea bona materna cum fructibus tenetur restituere dotem quam recepit in pecunia cum interesse ipsius pecuniæ. 2. par. q. 33. num. 20. fol. 83. col. 2.
- F**ilio decedente sine liberis in vita patris qui pater dederat aliquam rem pro legitima sua qui eam alienauit nullis alijs bonis relictis: an habeant ceteri filij aliquod remedium contra tertium possessorem post mortem patris ad illum rem recuperandam. 2. par. quæst. 34. num. 23. fol. 83. col. 4.
- F**ilio sine liberis decedente superstitē patre a quo legitimam receperat in aliqua re quam alienauit non poterunt alij filij rem illam vendicare ab emptore si bona reliquit si ius quibus suppleri possit legitima aliorum filiorum. 2. p. q. 34. num. 24. fol. 84. col. 2.
- F**ilio decedente sine liberis patre superstitē quem pater meliorauit in tertio bonorum quod ei tradidit in aliqua re non poterunt ceteri fratres post mortem patris illam em vendicare ab emptore vel ab hæredibus filij. 2. par. q. 34. num. 25. fol. 84. col. 3.
- F**ilij an possint reuocare donationem quiete partis bonorum a patre in vita facta vni ex filijs post mortē eius si in bonis ab eo relictis non habeāt integrā legitimam respectu valoris præsentis temporis. 2. p. q. 34. num. 28. fol. 25. col. 4.

INDEX.

Filia dotata habet priuilegium in dote, ut possit eligere vnum ex duobus temporibus mortis patris vel matris, quo dos data fuit ut inspiciatur valor bonorum patris ad excludendam inofficiosam dotis quærellam, non autem ceteri filij in donationibus propter nuptias, 2. p. q. 34. numer. 30. fol. 85. col. 4.

Filia dotata à patre an teneatur totam dotem conferre fratribus mortuo patre, vel solùm dimidiam, 2. par. quæst. 36. num. 33. fol. 86. col. 4.

Fructus non veniunt in legato tertie vel quinte partis bonorum, 2. p. q. 39. n. 39. fol. 88. col. 1.

Filius familias si aliquid lucratus sit cum pecunia patris, an illud præcipuum habere debeat, vel communicare cum fratribus, 3. p. q. 2. n. 2. fol. 96. col. 2.

Filius familias si aliquid lucratus sit industria, & labore suo illud habebit præcipuum nec communicabit cum fratribus, 3. p. q. 2. n. 3. fol. 69. col. 2.

Filius familias qui cum pecunia patris & industria sua aliquid lucratus est dimidium lucri habebit præcipuum ratione industriae, & laboris aliud dimidium habebunt fratres hæredes patris, 3. p. q. 2. numer. 3. fol. 96. col. 2.

Filius qui administravit bona paterna, & gubernauit industria, & labore suo, & augmentauit ea, an habebit ex bonis patris aliquid plusquam ceteri fratres ratione laboris, & curæ, 3. p. quæstio. 3. num. 6. folio 96. columna 3.

Filij primi matrimonij si non probauerintque bona tulit mater eorum ad matrimonium diuidentur equaliter bona patris defuncti cum filijs secundi matrimonij, 3. p. q. 13. n. 41. fol. 106. col. 2.

Filia non tenetur conferre dotem quam recepit à patre si pater omnia bona diuisit in testamento inter filios, & multo plus reliquit filio quàm filia, etiam si aliqua bona indiuisa reliquit quæ tamen diuisa sequuntur, 3. part. quæst. 14. numer. 51. folio 108. col. 1.

Fructus hæreditatis quomodo diuidantur si filij testatoris aliquot annis omiserunt diuisionem bonorum, 3. p. q. 17. num. 54. fol. 108. col. 4.

Frater cohæres si fecit aliquam impensam in fulciendis, aut reparandis rebus communibus, an possit pecuniam, quæ in hoc impendit cum interesse recuperare, ab alijs fratribus, 3. p. quæst. 20. num. 59. fol. 110. col. 1. & 2.

Filij si non quærellauerint in fra. quinquenniū de inofficiosa donatione à patre facta post mortem eius postea non admittetur eorum quærella, 2. part. quæst. 21. n. 62. fol. 110. col. 3.

Filia quæ dotem inofficiosam à patre recepit poterit retinere eam pro ea parte quæ hæres est patris vel agere contra maritum, vel eius hæredes, 3. part. q. 26. nu. 81. fol. 105. col. 1.

Filia si recepit à patre dotis nomine aliquid ultra legitimam, ita ut dos sit inofficiosa de iure regio, si illud quod recepit in dotem non excedat quintum an poterit ipsa vel maritus illud retinere tanquam quilibet extraneus, qui potest capere quintum vbi concluditur quod non & in hoc erit filia, vel maritus eius deterioris conditionis, quam extraneus, 3. p. q. 26. nn. 83. fol. 105. col. 2.

Filius melioratus in tertio & quinto bonorum habebit partem dotis inofficiosa datæ filia pro parte suæ meliorationis, 3. p. q. 27. n. 87. fol. 115. col. 4.

Fructus rei legatae qui pertinent ad legatariū ex die acquisiti dominij an sint communes inter maritum & uxorem cui prædicta res fuit legata, 3. p. q. 29. n. 101. fol. 122. columna 2.

Fructus hæreditatis delatae marito vel uxori non tenetur vnus alteri communicare, quo usque eam possideat licet sibi cum fructibus restitatur, 3. p. q. 28. n. 103. f. 122. col. 3.

Fructus ouium, aut bobum vel aliorum pecorum quomodo diuidi debeant inter maritum & uxorem si pars gregis alterius perierit, 3. p. q. 29. n. 104. fol. 222. col. 4.

H

Hæres qui inuentarium non fecit vel tempore debito non fecit quibus panis teueatur, 1. p. c. 2. n. 17. fol. 5. col. 1.

Hæres si hæreditatem non possideat, licet habeat in ea partem si cohæres neget non potest petere, vel intentare iudiciū diuisorū, sed prius agere debet iudicio ordinario

INDEX.

- nario petitioni hereditatis, 1. par. c. 1. nu. 5. fol. 2. col. 2.
- H**eres qui fecit inventarium tamen aliquas res occultavit hereditarias qua poena puniatur, 1. p. c. 2. n. 21. fol. 6. col. 3.
- H**eres si neget cohæredem esse eum qui agit actione familiae hercis, non potest conveniri prædicta actione, sed cohæres agere debet primo petitione hereditatis, 1. p. c. 5. n. 4. fol. 25. col. 3.
- H**eres si confitetur cohæredem esse actorem qui agit actione familiae hercis, procedere debet iudex in hoc iudicio divisionis summarie, 1. p. capit. 5. numer. 5. fol. 25. col. 2. & quid iudex facere debeat in tali casu ibidem.
- H**erede vno absente an præsentem cohæredes possint divisionem hereditatis facere, 1. p. c. 5. n. 5. fol. 28. col. 2.
- H**eres præsens si non possideat partem cohæredis absentis quæ sibi adiudicata fuit ab arbitris quia eam vendidit vel perempta sit an teneatur cohæredi absenti ad æstimationem eius, 1. par. cap. 5. num. 19. fol. 28. col. 4.
- H**eres absens potest si velit petere precium partis rei suæ à cohærede quia vendidit, ut suam quia in vniuersalibus pretiū succedit loco rei, 1. p. c. 5. n. 20. fol. 29. col. 1.
- H**eres absens an possit vendicare partem hereditatis suæ quæ cohæres bona fide vendidit à bonæ fidei possessore, 1. p. c. 5. n. 21. fol. 29. col. 2.
- H**erede bona fide alienante partem cohæredis absentis nõ tenetur reddere cohæredi absenti ultra pretium quod utiliter in rem suam versum est, 1. p. c. 5. num. 22. fol. 29. col. 3.
- H**eres absens cuius partem hereditatis à cohærede vendita est bona fide nõ potest à possessore vendicare, etiamsi minoris vendita est quam valeat, sed solum pretium quod recepit cohæres ab emptore, 1. p. c. 5. n. 23. quod procedit si emptor regressum habeat contra venditorem de euiçione, 1. p. c. 5. n. 23. fol. 29. col. 3.
- H**erede mala fide alienante partem hereditatis cohæredis absentis qui ipsam rem venditam cum fructibus tenetur restituere cohæredi absenti an teneatur fructus in specie restituere vel in æstimatione, 1. p. c. 5. n. 24. fol. 29. col. 4.
- H**eredes mariti licet multi sint vnum solum arbitrum pro sua parte nominare debent vxor vero alium ad diuidendum bona communia cū marito, 1. p. c. 5. n. 25. f. 30. col. 2.
- H**eredes mariti an teneantur alere vxorẽ eius interea quod dos ei soluta fuerit, 1. p. c. 6. n. 5. fol. 31. col. 3. & 4.
- H**ereditas non potest adiri per procuratorẽ 3. p. q. 4. num. 9. fol. 97. col. 1.
- H**eres grauatus restituere hereditatẽ alicui potest alienare vnam rem integram quæ non valeat ultra quartam hereditatis quæ ex ea retinere poterat, 3. p. q. 22. n. 64. fol. 111. col. 1.

I

- I**nventarium quid sit, 1. p. c. 2. n. 1. fol. 3. col. 3.
- I**nventarium præcipua pars est omnium rationum & diuisionum, & sine inventario difficile est diuisionem fieri, 1. c. 1. num. 16. fol. 3. col. 1.
- I**nventarium quomodo fieri debeat, 1. p. c. 2. n. 2. fol. 3. col. 3.
- I**nuentariũ de necessitate nõ requiritur quod fiat coram iudice, 1. p. c. 2. n. 3. fol. 3. col. 3. quod habet locũ ni inventario heredis nõ tutoris, ibidem.
- I**nventariũ quod fit à tutoribus necesse est quod fiat coram iudice 1. c. 2. n. 4. fol. 3. col. 3.
- I**nuentarij faciendi communis vsus & practica qualis sit, ibidem, n. 4. & 5.
- I**n inventario quæ res scribi aut poni debeant 1. p. c. 2. n. 6. fol. 3. col. 4.
- I**nventarium facere quæ personæ teneantur 1. p. c. 2. n. 7. fol. 3. col. 4.
- I**nventarium an teneatur facere maritus vel vxor quæ supervixit de rebus communibus, 1. p. c. 2. num. 8. fol. 3. col. 4.
- I**nventarium facere tenentur omnes qui alienas res vel negocia administrant, 1. par. capit. 2. num. 9. fol. 4. col. 2. quod limitatur, ut non procedat de inventario solemni, sed tantum de descriptione bonorum, ibidem num. 10.
- I**nventarium faciendi ab onere excusat tutores & curatores consuetudo contraria, 1. p. c. 2. n. 11. fol. 4. col. 2.
- I**nventarium de bonis communibus si vxor non fecit non punitur propter communionem & partem quam habeat in bonis communibus, 1. par. capit. 2. numero. 12. fol. 4.

INDEX.

fol. 4. col. 2.
Inuentarium facere non tenetur fiscus re-
 probata opinione specula qui contrarium
 tenet, 1. part. capitul. 2. numer. 13. fol. 4.
 col. 3.
Inuentarium facere pater non tenetur de bo-
 nis aduentitijs filij, 1. p. capitul. 2. nu. 4. fol.
 4. col. 4.
Inuentarium quo tempore fieri debeat ibidem
 & 1. p. c. 2. n. 16. fol. 5. col. 1.
In litem non iuratur contra heredes tuto-
 rum vel curatorum qui inuentarium non fe-
 cerunt vel obscure fecerunt ipso tutore
 vel curatore defunctis, 1. p. c. 2. n. 20. fol. 5.
 col. 2.
Inuentarium factum ab vxore defuncti an
 releuet heredes patris a confectioe alte-
 rius inuentarij, 1. part. cap. 2. num. 21. fol. 5.
 col. 3.
Inuentario non facto a filijs heredijs pa-
 tris an teneantur creditoribus vel legata-
 rijs in solidum ultra vires hereditatis etiam
 de legitima sua, 1. part. cap. 2. nu. 22. fol. 5.
 col. 4.
In inuentario an poni debeat lectum vel cu-
 biculum quotidianum quod lucratur ma-
 ritus vel vxor superstes, 1. p. c. 3. n. 40. fol.
 17. col. 4. & fol. 18. col. 1.
Index qui de diuisione hereditatis cognos-
 cit non potest cognoscere de debito quod
 vnus ex heredibus debebat defuncto an-
 te eius mortem, sed ad iudicium ordinariu
 hoc remittere debet, 3. p. c. 5. n. 10. fol. 26.
 col. 4.
In inuentario debent poni redditus vel tribu-
 ti qui debebantur defuncto vsque ad tem-
 pus mortis non quae postea cucurrerunt
 quae sunt heredum, 1. p. c. 6. nu. 11. fol. 33.
 col. 3.
Localia vel dona quae sponsus dedit vxori
 suae viduae quae secundo nupsit an lucratur
 ea mulier, 1. p. c. 7. n. 32. fol. 41. col. 2.
Localia vel dona, quae vulgo joyas appellan-
 tur, non potest dare maritus vxori vel spo-
 sae ultra octauam partem dotis quae mulier
 dedit marito suo, 1. p. cap. 7. nu. 33. fol. 41.
 col. 3.
Localia vel dona quae maritus dedit vel mis-
 sit sponsae suae quando lucrabitur sponsa
 vel heredes eius, 1. part. capit. 7. nu. 37. fol.
 42. col. 4.

Impensa factae & meliorationes a marito vel
 vxore in bonis maioratus quomodo diui-
 dantur inter eos & successorem maiora-
 tus, 1. part. capit. 10. num. 3. fol. 54. col. 1.
 vbi etiam declaratur lex 46. Tauri, ibi-
 dem.

Impensa funeris quae & qualis esse debet vt
 deduci debeat de quinto bonorum, 2. p. q.
 12. nu. 23. cum duobus sequentibus, fol.
 65. col. 1.

Impensa facta procurando corpore defun-
 cti an sit hodie impensa funeris & deduci
 debeat de quinto 2. par. q. 12. n. 15. fol. 66.
 col. 1.

Impensa funeris proprie quae & qualis dica-
 tur, vt deduci debeat de quinto, 2. p. q. 12.
 n. 16. fol. 66. col. 2.

L

Lectum vel cubilum quotidianum an poni
 debeat in inuentario, 1. p. cap. 3. n. 40. fol.
 17. col. 4. & an appreciari debeat cum id lu-
 cretur coniux superstes ibidem.

Lectum vel cubiculum quotidianum an lu-
 crabitur vxor superstes cum bona mariti
 non sufficiant ad solutionem aris alieni, 1.
 p. c. 3. n. 41. fol. 18. col. 2.

Legata & praelegata vni ex cohæredibus ve-
 niunt in hoc iudicio diuisionis, 1. p. c. 5. n.
 11. fol. 27. col. 1.

Legatum factum a patre vni ex filijs inserta cau-
 sa quia alius frater tantundem substulit ex
 archa sua valet & habere debet legatum,
 etiamsi non probetur alium fratrem substulisse
 dummodo legatum non excedat tertium
 & quintum bonorum patris, 1. p. c. 5. n. 11.
 12. & 13. fol. 27 & 28.

Legato facta vxor de quinto bonorum si he-
 redes moram fecerint in solutione teden-
 tur ad omnes fructus dictae quintae partis,
 1. p. c. 6. n. 13. fol. 33. col. 4.

Legato vxori quinto bonorum an possint ha-
 redes mariti soluere legatum in pecunia
 vel mobilibus, vel alijs rebus quae fructus
 non producant, 1. p. c. 6. n. 15. fol. 33. col. 4.
 & an sit aliquid super hoc innouatum per le-
 gem 20 Tauri quae hoc loco declaratur ibi-
 dem & n. 16. fol. 34. col. 1.

Lucra si facta sunt in matrimonio dotem etiam
 in specie datam sine aestimatione quae pe-
 rit periculo vxoris mulier ex lucis in ma-
 trimonio factis deducere debet, 1. part. c.

7. nu.

INDEX.

7. n. 7. fol. 36. col. 4. & idē erit de capitali ma-
riti eadē ratione, ibidē, n. 8. fol. 36. col. 3.
- Legatum vsusfructus omnium bonorū vxori factum valet in præiudicium filiorum dummodo æstimatio eius non excedat quintum bonorum, 2. p. q. 21. num. 60. fol. 75. col. 4.**
- Legatum speciei aliquando potest solui in pecunia numerata inuito legatario. ex iusta causa, 2. par. quæst. 21. num. 63. fol. 76. col. 1.**
- Legatum vsusfructus potest solui in æstimatione ex iuxta causa, 2. par. q. 21. n. 64. fol. 76. col. 2.**
- Legato vsufructu bonorum quæ in domo habebat maritus vxori vel alij an veniat vsusfructus mercium quas maritus habebat in domo sua ad vendendum, 2. p. q. 23. num. 68. fol. 76. col. 4.**
- Legato vsufructu omnium bonorum vxori an intelligatur legatum factum de vsufructu formali, qui nomen & effectum iuris habet, vel de vsufructu causali, qui capit diminutione non amittitur, 2. p. q. 24. n. 70. fol. 77. col. 2.**
- Legitima debetur solis filijs superstitibus post mortem patris aut matris non filijs, qui decesserunt in vita patris, etiamsi pater prius dederit eis legitimam suā, 2. p. q. 34. n. 22. fol. 83. col. 4.**
- Lesio ultra dimidiam si in diuisione interueniat, an habeat locum remedium legis, secundæ, C. de rescinden. vend. 3. p. q. 10. n. 25. fol. 101. col. 7.**
- Legum correctio licet vitanda, sit tamen admittenda est quando ex verbis legis colligitur corrigere voluisse, 3. p. q. 27. nu. 98. fol. 120. col. 1.**
- Leges semper fieri debēt generaliter, vt omnes comprehendant non singulares personas, 3. p. q. 28. n. 100. fol. 120. col. 2.**
- Maritus non tenetur computare in sortem fructus pignoris dati pro solutione dotis. sol. interea quo dos non solvatur, 1. p. c. 6. n. 7. fol. 32. col. 1.**
- Militia vel officium ad hæredes transmissibile si comparentur à patre filio qualiter conferatur, 1. p. c. 3. n. 25. fol. 14. col. 2.**
- Minor prodigus aut furiosus quibus administratio bonorum interdicta est non possunt petere diuisione in bonorum cōmuniū, 1. p. c. 1. n. 3. fol. 2. col. 1.**
- Minor si petat restitutionem aduersus vnum capitulum partitionis ex eo quod aliqua res sibi adiudicata minus valeat quam taxata fuit ab arbitris æstimatoribus an propter hoc restitui debeat, 1. p. c. 3. n. 31. fol. 15. col. 4.**
- Maritus si amiserit capitale suum vel bona quæ tulit ad matrimonium eo cōstante nō liberatur à solutione dotis, vel aliorum bonorum, quæ vxor tulit ad matrimonium, 1. p. c. 7. n. 5. fol. 36. col. 2.**
- Maritus si tulit ad matrimonium aliquas res quæ pondere numero mensurave consistunt, quæ cōsumpta sunt si lucra facta sint in matrimonio æstimationem earum ferre debet non valere, quæ habēt hoc die tempore soluti matrimonij, 1. p. c. 7. n. 11. & 12. fol. 37. col. 1. & 2. vbi ratio diuersitatis ponitur inter maritum & vxorem.**
- Maritus si vendidit rem vxoris de consensu eius, vel simul vterq; vendiderūt an teneatur maritus restituere vxori pretium rei suæ quā vēdidit, 1. p. c. 8. n. 2. f. 43. col. 3.**
- Mulier non præiudicatur, nec amittit ius quod habet cōtra maritū qui rē propriam ipsius vxoris vendidit de cōsensu eius ad recuperandū pretiū rei suæ, licet quoad emptorem sibi præiudicet vt cōtrauenire non possit, 1. p. c. 8. n. 3. fol. 43. col. 3.**
- Maritus pauper si vēdidit rem vxoris ad alimenta vtrūq; nō tenetur pretium restituere vxori ipsius rei venditæ, 1. p. c. 8. n. 4. fol. 43. col. 4.**
- Mulier potest bona sua propria parafernalia à marito vendita sine consensu eius recuperare à possessore, 1. p. c. 8. num. 5. fol. 43. col. 4.**
- Maritus si vendidit rem propriam vxoris sine consensu eius minori pretio, quam valebat an poterit mulier illud pretium, vel verum à marito recuperare, 1. p. c. 8. nu. 6. fol. 44. col. 1.**
- Maritus si male vēdidit rē vxoris minori pretio quā valeat non potest compensare culpam in hoc commissam cum diligētia & bona administratione in alia re vxoris facta, 1. p. c. 8. n. 7. fol. 44. col. 2.**
- Maritus si vendidit rem vxoris sine consensu eius minoris quam valeat, & illud**

INDEX.

- De conuersum in utilitatem vtriusque illud deducetur de bonis communibus, quod vero plus valebat consequetur vxor de bonis mariti, 1. par. cap. 8. nume 8. fol. 44. col. 2.**
- Maritus si vendidit fundum vxori sine voluntate eius an teneatur vxori ad verum valorem fundi, & ad partem fructuum quos habitura esset si fundus eius non esse venditus, prima part. cap. 8. numer. 9. folio 44. col. 3.**
- Maritus si ludo amisit aliquam pecuniam an vxor soluto matrimonio possit tantumdem accipere ex bonis communibus, 1. p. c. 8. n. 10. fol. 44. col. 4.**
- Maritus si fideiussit pro aliquo, & soluit pro eo, nec potuit ab eo recuperare, quod soluit an poterit vxor vel eius hæredes tantumdem deducere de bonis communibus, 1. p. c. 8. n. 12. fol. 45. col. 1.**
- Maritus si fideiussit, & soluit pro alio qui solutus erat in illo contractu pro quo fideiussit, quia solutus subito, vel casu amisit bona sua propter quod non potuit ab eo recuperare pecuniam, quam pro eo soluit vxor tenetur hoc damnum participare ex bonis communibus non solus maritus, 1. p. c. 8. n. 13. fol. 45. col. 2.**
- Maritus si vendidit, vel locabit aliquam rem minori pretio quam valebat volens gratificare amico vel cognato suo an vxor poterit tantundem emedio sumere ex bonis communibus constante matrimonio acquisitis, 1. p. c. 8. n. 14. fol. 45. col. 3.**
- Maritus si vendidit fructus prædictorum ante tempus collectionis minori pretio, quam valerent, vt ex eis solueret debitum proprium ad quod vxor non tenebatur an teneatur damnum satisfacere vxori vel eius hæredibus ex bonis communibus, 1. p. c. 8. n. 15. fol. 45. col. 4.**
- Maritus si constante matrimonio emit officium tabellionatus, vel simile quod ex beneficio principis acquiritur soluta certa pecunia quod multo plus valet tempore soluti matrimonij an vxor propter lucra facta constante matrimonio habeat partem in eo vel eius æstimatione, 1. p. c. 8. n. 16. fol. 46. col. 1.**
- Maritus si plantauit vineam in fundo vxoris vel ædificauit domum in solo vxoris quomodo fieri debeat diuisio meliorationis in eo factæ, 1. p. c. 10. n. 1. fol. 53. col. 4.**
- Maritus si ædificauit domum in solo vxoris an valor ædificij secundum præsens tempus considerari debeat, vel secundum tempus quo edificium factum est, 1. p. c. 10. n. 2. fol. 54. col. 1.**
- Mater si aliquid erogauit in alimentis filij quando teneatur filius id conferre vel in legitimam imputare, 2. p. q. 17. num. 38. fol. 71. col. 1.**
- Maritus si legauerit vxori vsumfructum bonorum suorum vel alicuius fundi an primo deduci debeant debita ipsius an teneatur hæredes integrum vsumfructum illius fundi vel omnium bonorum præstare mulieri, 2. part. quaestio. 21. numer. 58. fol. 73. col. 2.**
- Maritus si iussit in testamento vt dos restituatur vxori suæ an possint hæredes viri impensam quam maritus fecit in fundo dotati recuperare vel petere ab vxore, 2. part. quaestio. 38. numer. 37. fol. 87. columna 3.**
- Maritus an possit res acquisitas durante matrimonio alienare titulo donationis, 2. p. quaestio. 41. numer. 46. fol. 89. columna 3.**
- Mulier transiens ad secundum matrimonium licet possit legare secundo viro quintum bonorum suorum, non tamen poterit disponere de quinta parte hereditatis vel lucrorum que habuit à priore marito, sed ea teneatur reseruare filiis primi matrimonij, 3. par. q. 15. n. 52. fol. 108. col. 2.**
- Mater si dedit vni ex filiis post mortem patris aliquam rem communem cum fratribus ex bonis acquisitis constante matrimonio in dotem vel donationem propter nuptias an ceteri filij possint partem suam vendicare cum fructibus, 3. p. q. 22. num. 63. fo. 110. col. 4.**
- Mater si dedit in dotem vel donationem propter nuptias vni ex filiis aliquam rem que erat communis omnium filiorum quam habuerunt ex hereditate paterna an possint à matre petere fructus illius rei pro parte sua quos fecit suos possessor qui cum titulo & bona fide rem illam possidet 3. part. quaestio. 12. numer. 65. fol. 111. col. 2.**
- Mulier aut parentes eius qui fundum æstimatum dederunt in dotem si decipi sunt in pretio eius quia plus valebat, licet non ultra diminiam an eis competat restitutio vel reuersio contra tale**

INDEX.

tale appretium, & dotis constitutionem, 3. par. q. 26. n. 78. fol. 114. col. 2.

Minus habere dicitur, qui nihil habet, 3. p. q. 28. n. 96. fol. 119. col. 4.

Maritus vel vxor si tulit ad matrimonium aliquas oues, vel boues inæstimatas, & mortuæ fuerint & habeat deducere ex lucris constante matrimonio factis æstimatione earum qualem æstimationem, & valorem deducere debet an præsentem vel præteritum cum perierunt, vel relata æstimatione ad tempus quo tulit ad matrimonium, 3. p. q. 29. n. 104. fol. 122. col. 4.

Maritus si vendidit oues vel boues quas tulit vxor ad matrimonium contra voluntatem eius an poterit vxor vel eius hæredes petere ab hæredibus mariti pretium, quod nunc valebant, vel pretium redactum, quod processit ex venditione earum, 3. par. q. 29. n. 101. fol. 123. col. 4.

N

Nomina debitorum pecuniæ creditæ per hæredes viri si deteriorata facta sunt an periculum pertineat ad vxorem cui vsusfructus omnium bonorum legatus est, vel ad hæredes mariti, 2. part. q. 22. num. 65. folio 111. col. 1.

O

Oblatio maioris pretij, quæ in vulgari dicitur, p. q. 3. n. 30. fol. 15. col. 3.

Opinio Telli, & Antonij Gom. improbat & approbat opinio contraria D. Episcopi Couarr. & Auendani, 1. par. q. 13. n. 25. & 26. fol. 67. col. 2. & 3.

Opinio alia Telli Fernandez in l. 22. Tauri improbat, & ratio eius assignatur, 2. p. q. 13. n. 29. fol. 67. col. 4.

Obligatio facti faciendi, vel non faciendi, nõ obligat præcisè promittentem ad faciendum, vel non faciendum, sed solum ad intereſſe, 2. part. q. 15. num. 36. fol. 70. columna 3.

Opinio Antonij Gom. improbat, & declaratur tex. 10. l. 1. C. de nego. gest. 2. part. q. 17. nu. 40. fol. 71. col. 3.

Omnia quæ pater, aut mater dedit filio ob aliquam causam censetur dedisse in dubio, vt imputentur in legitimam, & conferantur, ideo debent conferri, vel imputari, quia non est proprie donatio, sed anticipatio

solutionis legitime, 2. par. q. 17. num. 42. folio 71. col. 3.

Opinio Bart. in l. Stichus, ff. de peculio declaratur, & distinguitur quæ alias absolute sumpta non est vera, 2. par. q. 17. num. 43. fol. 71. col. 4.

Opinio Bart. in l. 1. §. nec castræse, ff. de collatio bon. declaratur, & limitatur, 2. pa. q. 18. num. 46. fol. 72. col. 4.

Opinio Bart. in l. Sempronio, ff. de vsufruct. lega. declaratur, 2. par. q. 25. num. 2. fol. 79. col. 2.

Opinio Bald. in l. licet, C. de iure deliber. declaratur, & limitatur in eo, quod dixit non posse præscribi contra filios in paterna hæreditate minori tempore nonaginta annorum, 2. par. quæst. 29. nu. 11. fol. 81. columna 3.

Opinio Petri de Auendaño, quæ loquitur declarando legem de Madrid super dotibus moderandis improbat, 3. part. q. 28. num. 90. fol. 118. col. 2.

P

Permutatio vel venditio censetur facta inter hæredes diuidentes, ideo de euictione tenentur inuicem, 1. part. cap. 3. nu. 10. fol. 9. col. 3.

Princeps si donauerit aliquam rem filio familias, vt illam habeat in vita sua, & post eum descendentibus eius an acquiratur vsusfructus patri, 1. part. cap. 8. num. 24. folio 48. col. 1.

Pensiones domus vel fundi mariti, vel vxoris locati constanti matrimonio, quomodo diuidantur inter eos matrimonio soluto, 1. part. capite 9. num. 4. fol. 49. col. 2.

Pater aut mater habens filios legitimos, & naturales, ex qua parte bonorum suorum potest disponere inter extraneos, 2. part. q. 1. n. 1. fol. 58. col. 2.

Pater non habens filios, sed posthumum quæ reliquit hæredem tempore mortis potest disponere de quarta parte bonorum pro anima, vel inter extraneos, 2. par. q. 1. nu. 1. fol. 58. col. 2.

Pater potest meliorare filium, vel nepotem in quinto, & tertio bonorum, non tamen poterit meliorare filiam ex causa matrimonij, nisi hoc fecerit in testamento, 2. p. q. 2. nu. 3. fol. 58. col. 2.

Pater

INDEX.

Pater si melioravit filium in tertio & quinto bonorum, vel in vna re, quæ faciebat tertium & quintum bonorum quæ habebat si excedit melioratio tertium & quintum bonorum presentium, quæ habebat tempore mortis, non tamen excedit si cumulentur dotes quas antea dederat filiabus suis an valeat in totum talis melioratio, 2. par. q. 3. n. 4. fol. 58. col. 3.

Pater si melioravit filium in tertio & quinto bonorum, vel in vna re quæ faciebat tertium & quintum, & legitimam, & non habebat alia bona tempore mortis, quia iam tradiderat legitimas suas cæteris filiis an valebit dicta melioratio in totum, 2. par. q. 3. num. 5 fol. 59. col. 3.

Pater si melioravit filium in tertio & quinto bonorum suorum si plus non dixerit an extendatur melioratio ad alia bona, quæ non possidebat tempore mortis si legitimam suam dederat alijs filiis in dotem, vel donationem propter nuptias, 2. par. q. 3. n. 7. fol. 60. col. 2.

Pater si melioravit vnum ex filiis in tertio alium in quinto bonorū prius deducetur quintū quā tertium, 2. p. q. 5. n. 9. fo. 60. col. 4

Pater si melioravit filium in tertio bonorum nec disposuit de quinto deducendum est tertium de omni hæreditate patris, 2. par. q. 5. n. 10. fol. 61. col. 1.

Pater habens filium naturalem, vel spurium si non habeat filios legitimos, sed habeat fratres, & legauerit filio naturali quintum bonorum, & fratres instituerit hæredes & fecerit aliqua legata, pia, vel gratiosa, an hæc deduci debeant de quinto, vel de tota hæreditate, 2. par. q. 6. n. 11. fol. 61. columna 3.

Pater naturalis si condemnetur in vita, vt det vnoquoque anno filio naturali centū nomine alimentorum, & meliorauerit vnum ex filiis legitimis in tertio & quinto bonorum, an deducantur de quinto prædicta alimenta, vel de tota hæreditate tanquam æs alienum, 2. par. q. 7. n. 15. fol. 62. columna 1.

Pater si melioravit in vita sua vnum filium in quinta parte bonorum, & in testamento melioravit alium filium, vel uxorem, vel extraneum in alio quinto, an valebit vtraque melioratio, 2. par. q. 8. n. 17. fol. 63. col. 1.

Pater si melioravit vnum ex filiis in quinto

bonorum, & in testamento melioravit alium filium in alio quinto, quod potuit de quo quinto deducetur legata pia, & gratiosa, 2. par. quaest. 9. num. 8. folio 63. col. 2.

Pater si melioravit vnum filium in quinto bonorum per contractum inter viuos irrevocabilem, & postea in testamento melioravit alium filium in alio quinto bonorum, & iussit legata pia, & gratiosa deduci de primo quinto melioratione non deducantur hæc de prima melioratione quinti, sed de secunda facta in testamento, 2. par. quaestione 10. numer. 20. fol. 64. col. 1.

Pater si melioravit filium in tertio bonorum & iussit, vt ex eo solueret legata pia, & gratiosa, & impensam funeris, & non disposuit de quinto an valebit dictum gravamen appositum filio in tertio bonorum, & dicitur quod valet vsque ad quintum non ultra, 2. par. quaest. 10. num. 20. fol. 64. col. 2.

Pater si melioravit vnum ex filiis in tertio bonorum, & alium filium in quinto, & iusserit, vt filius melioratus in tertio solvere dimidium tertij alij fratri meliorato in quinto, vt ex eo soluerentur legata pia & impensa funeris, an valebit tale gravamen, 2. par. q. 11. num. 22. fol. 64. col. 3.

Pater si dedit aliquid filio ad ordines suscipiendos, an teneatur illud conferre, vel intelligatur melioratus in eo, 2. par. q. 13. nu. 17. fol. 66. col. 2.

Pater si dedit filio libros vestes clericales, vel pecuniam ad ordinem suscipiendos reputabitur castrense, 2. p. q. 13. n. 29. f. 67. col. 4.

Pater an possit reuocare donationem quintæ partis bonorum quam fecit filio ob causam matrimonij, vel si ei tradidit possessionem eius, vel possit eam mutare, vel limitare, 2. p. q. 14. n. 30. fol. 69. col. 3.

Promissio de meliorando vnum ex filiis in quinto bonorum ex causa onerosa efficacior est quam donatio, & traditio facta à patre sine promissione, idcirco à patre reuocari non potest, 2. par. q. 14. numer. 31. fol. 70. col. 1.

Promissio facta à patre filio de meliorando in tertio, & quinto bonorum ex causa onerosa, etiamsi cum tertio facta non fuerit valet irrevocabiliter in tertio & quinto, 2. par. q. 14. n. 34. fol. 70. col. 2.

I N D E X.

- Pater si ex causa onerosa matrimonij promissit non meliorare aliquem ex filijs in tercio nec in quinto bonorum si contra fecerit an reuocabitur in totum melioratio vel solum quo ad interesse filiae vel generis cui facta est promissio, 2. p. quaest. 15. num. 35. fol. 70. col. 3.**
- Pater qui solemniter promissit ex causa onerosa non meliorare aliquem ex filijs an poterit disponere de quinto pro anima vel alio modo inter filios vel extraneos, 2. p. q. 16. n. 39. fol. 70. col. 4.**
- Pater si soluit pro filio aliquam quantitatem pro delicto à filio commisso an teneatur filius conferre illud vel imputare in legitimam, 2. p. q. 17. n. 38. fol. 71. col. 1.**
- Pater si soluit pro filio aliquam condemnationem pro delicto ab eo commisso in parua quantitate donare videtur & causa pietatis ideo non tenetur conferre filius secus si in magna quantitate fuerit, 2. p. q. 17. nu. 43. fol. 71. col. 4.**
- Pater si aliquid erogauit pro filio ad obtinendum beneficium ecclesiasticum vel in lite vel alio modo an possit imputare in legitimam filij vel ipse teneatur id conferre, 2. p. q. 18. n. 46. fol. 72. col. 2.**
- Pater si aliquid impendit pro filio ad obtinendam dignitatem quae commodum pecuniarum non habet nec transmittitur ad haeredes non tenetur filius conferre nec imputare in legitimam, 2. p. q. 18. n. 48. fol. 72. col. 3.**
- Pater si accepit aliquam rem in emphiteosim vel tributum pro se & vno ex filijs quem elegerit vel pro se & filio maiore & tempore mortis plus valeat cum onere tributi, an filius qui eam habere debet ex pacto patris illud quod plus valeat teneatur conferre, 2. p. q. 19. n. 49. fol. 73. col. 1.**
- Pater si aliquid acquisiuit filio & iussit ei tradi post mortem suam non tenetur id conferre, 2. part. quaestio. 19. numer. 50. fol. 73. col. 2.**
- Pater si accepit aliquem fundum in emphiteosim pro se & liberis suis & haeredibus certa pensione soluenda quolibet anno ita quod non possit eam vendere nec alienare nec diuidere arbitri ad diuidendum, dati ad iudicare eam debent vni ex filijs cum onere pensionis eo precio quod valet tempore diuisionis, 2. p. quaest. 19. n. 33. fol. 73. col. 3.**
- Pater si dedit filiae dotem inofficiosam, an pater vel fratres possint statim petere id quod inofficiosum est, 2. part. q. 20. n. 54. fol. 74. col. 4.**
- Pater si dedit dotem filiae inofficiosam respectu praesentis temporis non potest ipse vel filij eius in vita sua agere de inofficiosa dote sed expectare debent tempus mortis patris, 2. p. q. 20. n. 55. fol. 75. col. 1.**
- Patre mortuo qui dotem inofficiosam dedit filiae caeteri filij poterunt petere id quod inofficiosum est à marito etiam constantem matrimonio, 2. p. q. 20. numer. 56. fol. 75. col. 1.**
- Pater si legauit vxori vsumfructum bonorum suorum an tale legatum valeat in prauiudicium filiorum suorum, 2. p. quaest. 21. n. 58. fol. 75. col. 2.**
- Parentibus arbitrium à lege datur in quibus bonis relinquat filijs legitimam sine immobilibus siue in immobilibus, 2. p. q. 28. n. 7. fol. 80. col. 3.**
- Pater si dederit filio aliquam rem, vt inde sealeat & onera matrimonij subiueat postquam vxorem duxit an censeatur eum meliorasse in illa re vel teneatur illam conferre fratribus, 2. part. quaest. 31. num. 14. fol. 82. col. 2.**
- Pater si vendidit bona aduentitia filij an filius possit petere pretium rei suae alienatae à fratribus & haeredibus patris vel vendicare rem suam ab emptore, 2. p. quaest. 32. n. 15. fol. 82. col. 3.**
- Pater si dotaui filiam quae habebat bona materna immobilia in pecunia numerata vel immobilibus mortuo patre an possit petere filia res suas maternas quas pater possidebat cum fructibus, 2. part. q. 33. num. 16. fol. 82. col. 4.**
- Pater si meliorauit filium in tercio & quinto quod assignauit ei in re certa & quod plus valebat habeat in legitima ipso filio sine liberis decedente in vita patris, an caeteri filij habeant aliquod remedium contratertium possessorem cui filius vendidit illam rem, 2. p. q. 34. n. 21. fol. 83. col. 3.**
- Pater si fecit aliquas donationes minutas in vita eius an possit postea in testamento disponere de toto quinto bonorum, 2. part.**

INDEX.

- P**. q. 35. n. 31. fol. 86. col. 3.
- P**ater si in testamento iussit solui aliqua debita quæ declarauit debere si non constet de debito an tale legatum deduci debeat de quinto vel de tota hæreditate, 2. p. q. 37. n. 36. fol. 87. col. 1.
- P**ater si dotaui filiam in aliqua quãtitate quæ habebat bona materna non expresso de cuius bonis eam dotabat an poterit filia post dotem à patre receptam petere bona materna à patre, 2. part. quæst. 40. numer. 40. fol. 88. col. 2.
- P**ater si dotaui filiam in re propria ipsius patris cum haberet bona communia cū vxore acquisita constante matrimonio, an talis dos censeatur data de bonis communibus an de bonis ipsius patris, 2. p. q. 40. nu. 42. fol. 88. col. 4.
- P**ater si meliorauit filium in tertio & quinto bonorum, quod ei assignauit in aliqua re acquisita constante matrimonio in qua vxor habebat dimidiam an valebit melioratio in totum vel in dimidia, 2. p. q. 41. nu. 44. fol. 89. col. 2.
- P**ater an possit substituere pupillariter filio suo aliquẽ extraneũ in melioratione tertij quã ei fecit, 2. p. q. 47. n. 50. fo. 91. col. 1.
- P**ater si non seruauerit ordinem à lege Tauri datam in substitutione tertij in quo filium meliorauit an personæ nominatæ in l. 27. de Toro admittantur suo ordine in dicta melioratione vel erit nulla substitutio aliter facta contra ordinem prædictæ legis, 2. p. q. 43. n. 52. fol. 91. col. 2.
- P**ater qui arrhas dedit vel promittit spõsæ an poterit in testamento disponere de toto quinto pro anima vel inter extraneos vel deducantur arrhæ de quinto bonorum, 2. p. q. 44. n. 54. fol. 92. col. 1.
- P**ater si dedit sponsæ iocalia quæ vulgo joyas dicuntur, an possit in testamento disponere de toto quinto bonorũ in præiudicium filiorum vel prædicta iocalia deducẽtur de quinto, 2. p. q. 44. n. 55. fol. 92. col. 2.
- P**ater si fecit diuisionem hæreditatis suæ in testamento re aliqua euieta vni ex filiis veteri fratres de euietione eius non tenentur, 3. p. q. 9. n. 21. fol. 100. col. 1.
- P**ater si legauit rem alienam filio vel extraneo an hæredes eius teneantur de euietione, 3. p. q. 9. n. 23. fol. 100. col. 3.
- P**ater qui ex primò matrimonio duas filias habuit si dotaui eas durante secundo matrimonio inæqualiter quomodo conferre teneantur prædictas dotes & an eas teneantur cõferre fratribus primi vel secundi matrimonij, 3. p. q. 12. n. 18. fol. 103. col. 1.
- P**ater si recepit in dotem cum prima vxore fundum inæstimatum qui multo plus valebat cum illum dedit in dotem filix primi matrimonij, quam tempore quo eum recepit quomodo fieri debeat collatio dotis cū alia filia primi matrimonij quæ minus recepit, 3. p. q. 12. n. 31. fol. 103. col. 3.
- P**ater qui recepit in dotem fundum inæstimatũ cū prima vxore si dederit illum a stimatũ filix primi matrimonij non valet talis æstimatio cum fundus sit proprius ipsius filius, 3. part. q. 12. n. 32. fo. 103. col. 4.
- P**ater si dedit in dotem filix primi matrimonij fundum quem recepit in dotem cū matre eius æstimatum vel inæstimatum, an secunda vxor cuius matrimonio constante fundus datus est in dotẽ filix primi matrimonij possit petere soluto matrimonio vt æstimatio illius fundi deducatur sibi ex bonis communibus, vel etiam æstimatio fructuum illius fundi, 3. par. quæst. 12. nu. 33. fol. 104. col. 1.
- P**ater si recepit in dotẽ cum prima vxore fundum æstimatum & illum postea dedit in dotem filix primi matrimonij in eadẽ estimatione cum plus valeret, an filij secundi matrimonij possint petere quod filia dotata conferat omnibus filiis illud quod plus valebat fundus ille & an hoc possint petere hæredes extranei secundæ vxoris, 3. p. q. 12. n. 35. fol. 104. col. 4.
- P**ater si dedit in dotẽ filix primi matrimonij aliquem fundum acquisitum & melioratum constante secundo matrimonio eo soluto poterit vxor secunda vel eius hæredes petere in diuisione bonorum, vt de bonis communibus deducatur sibi æstimatio illius fundi cū fructibus, 3. p. q. 12. n. 38. fol. 105. col. 2.
- P**ater si dedit in dotem filix primi matrimonij vel extraneæ personæ cessante fraude aliquam rem communem acquisitam durante secundo matrimonio quæ tempore quo solutum est multo plus valet quã æstimata fuit non tenetur ipse vel hæredes

INDEX.

- des eius soluere vxori secundæ ultra dimidiam precij, quod valebat tempore, quo data fuit in dotem. 3. p. q. 12. num. 38. fol. 105. col. 4.
- P**ater si non fecit inuentarium tempore quò solutum est primum matrimoniũ de bonis communibus, sed solum factum fuit inuentarium ab vxore secunda bonorum quæ reliquit maritus tempore mortis, an per illud possit fieri diuisio bonorum, & quomodo hoc casu fieri debeat diuisio. 3. p. 13. n. q. 39. fol. 105. col. 4.
- P**ater legitimus administrator bonorum maternorum filia, si eam dotaui, an & quando censetur dotasse de bonis filia, vel suis. 3. p. q. 14. nu. 45. fol. 107. col. 1.
- P**ater qui simpliciter dotẽ promisit pro filia cuius bona materna administrabat, an censetur dotare eam de bonis suis, vel ipsius filia. 3. part. q. 14. numero. 46. fol. 107. col. 2.
- P**ater qui simpliciter promisit in dotem aliquem fundum filia suæ quem habuit in dorem cum matre ipsius sine æstimatione non censetur dotare de suis bonis, sed de bonis filia. 3. par. quæst. 14. num. 47. fol. 107. col. 2.
- P**ater simpliciter dote promittens pro filia quæ habebat bona materna ex lucris constante matrimonio factis cum matre eius defuncta non censetur dotasse filiam de bonis suis, sed filia. 3. par. q. 14. nu. 48. fol. 107. col. 3.
- P**ater si diuisit omnia bona sua inter filios, & pro modo possessionis onera æris alieni distribuit inter eos, an possit postea prædictam diuisionem reuocare. 3. p. q. 16. n. 53. fol. 108. col. 3.
- P**ater si diuisit omnia bona inter filios qui primo filiam dotaui si in diuisione bonorum multo plus ex bonis suis dedit filio quam filia non tenebitur filia dotem conferre. 3. par. quæst. 14. nu. 50. fol. 107. col. 4.
- P**ater si diuisit omnia bona sua inter filios, & multo plus dedit filio, quam filia ex bonis suis, etiam si aliqua bona indiuisa reliquit, quæ diuisa sequuntur non tenebitur filia dotem conferre. 3. p. q. 14. nu. 51. fol. 108. col. 1.
- P**ater si prælegauit filio tertium bonorum suorum non debentur ei fructus hereditatis pro rata tertij, secus autem erit si iure institutionis tertium ei reliquit. 3. p. q. 17. nu. 54. fol. 108. col. 4.
- P**ater si vendidit vel locauit filio aliquam rem minori precio quam valebat, an reuocare vel petere iustum precium poterint ceteri filii post mortem patris si illud excedat tertium & quintum bonorum, & quomodo succurreretur eis aduersus alienata, titulo oneroso. 3. p. q. 21. n. 61. fo. 110. col. 3.
- P**ater aut mater si meliorauit filium in tertio & quinto bonorum, & postea erit, vel ædificauit capellam, & dotaui, eam, vt misæ & anniuersarium vniquoq; anno dicerentur, an hæc impensa exire debeat de quinto in totum vel pro parte. 3. p. q. 23. nu. 66. fol. 111. col. 3.
- P**ater si emit fundum vel iussit in testamento, vt emeretur ab heredibus, vt ex fructibus eius soluerentur elemosinæ clericis promissis dicendis vnoquoq; anno exire debet de quinto, quod in tali emptio ne fundi impensum est. 3. p. q. 23. n. 67. fol. 112. col. 1.
- P**ater aut mater si fecit testamentum, & in eo meliorauit vnum ex filiis in tertio aut quinto bonorum coram legitima numero testium, & antequam firmasset, vel perfecisset testamentum amisit loquellam, vel intellectum, an valeat testamentum saltem quoad meliorationem tertij & quinti. 3. part. quæst. 24. numero. 68. folio. 112. col. 2.
- P**ater qui capit facere testamentum in scriptis coram quinque testibus & tabellione si non potuit illud perficere, quia obmutuit post institutionem heredum, & aliqua legata facta valebit testamentum tanquam nuncupatum. 3. p. q. 24. num. 69. fol. 112. col. 4.
- P**ater si moriatur relictis quatuor filiis heredibus tribus masculis, & femina minore viginti quinque annis, & fratres dederint ei in dotem vnum fundum pro quarta parte hereditatis, quæ ad se pertinebat, quæ postea petijt restitutionem contra prædictam permutationem factam cum

INDEX

- fratribus, quia minus valebat fundus quam quarta pars hereditatis an teneatur reddere aestimationem eius, ut restitutionem consequi possit, 3. p. q. 25. numer. 73. fol. 113. col. 2.
- E**t in predicto casu an teneatur filia in integrum restituta restituere pretium, quod hodie valebat predictus fundus, vel pretium quod valebat eo tempore quo fundus in dotem datus est, 3. p. q. 25. num. 75. fol. 113. col. 4.
- P**ater si dedit in dotem fundum aestimatum minori pretio quam valebat genero suo, non habebit filia actionem contra maritum vel eius heredes ad supplementum vel rescissionem contractus, nisi pro ea parte qua haeres est patris, 3. p. q. 26. num. 79. fol. 114. col. 3.
- P**ater qui fundum aestimatum dedit in dotem pro filia minori pretio quam valeat sciens plus valere quam aestimatus est non potest agere ad supplementum pretij, nec eius heredes, nec filia dotata, quia censetur donasse, sed si donatio excedit legitimam filia soli fratres poterunt agere contra maritum de inofficiosa dote, 3. p. q. 26. n. 80. fol. 114. col. 4.
- P**ater si dedit filiae dotem inofficiosam si eam legavit ei in testamento valebit legatum dummodo non excedat tertium & quintum, 3. p. q. 26. n. 81. fol. 115. col. 1.
- P**ater si dedit in dotem filiae fundum aestimatum minori pretio quam valeat, quo casu censetur esse donatum, agere an possint ceteri filij contra sororem, vel maritum si dos sit inofficiosa, 3. par. quest. 26. num. 83. fol. 115. col. 2.
- P**ater aut mater si dedit filiae fundum aestimatum in dotem minori pretio, quam valeat sciens plus valere, ita ut donatio censetur facta in parte, & antea melioravit filium in tertio & quinto per contractum irrevocabilem, & sic donatio non valuerit quis poterit eam revocare mortuo patre, an filij heredes, vel solutus filius melioratus, 3. part. question. 27. num. 85. fol. 115. col. 3.
- P**ater habens quatuor filios & filias si dedit filiae in dotem quartam partem bonorum quae tunc habebat, & postea unam ex filiis melioravit in tertio & quinto bonorum, an filius melioratus post mortem patris possit aliquam partem repetere dotis datae filiae, & quantam, 3. p. q. 27. nu. 88. fol. 116. col. 1.
- P**ater si dotaui filiam in certa quantitate, quae non excedit legitimam, & quintum si tamē excedit legitimam, & partem tertij, an illud ab ea mortuo patre possit repetitio, 3. part. quest. 27. numer. 88. fol. 116. col. 1. cum sequentibus.
- P**raescriptio in actione communi dividendo quanto tempore causetur, & huic iuri dividendi praescribatur, 3. p. q. 30. num. 109. fol. 124. col. 2.
- Q**
- Q**uinta parte bonorum legata uxori, vel extraneo in certo praedio quod quintum faciebat, an omnes fructus illius praedij ad legatarium pertineant post mortem testantis si alia legata pia fecit quae exire debent de quinto, 1. part. cap. 6. numer. 17. fol. 34. col. 4.
- Q**uinto legato uxori, & alia quae de quinto tractantur vide in verbo legatum, & in verbo vxor.
- Q**uibus casibus non acquiritur ususfructus patri in bonis filij, 1. p. cap. 6. numer. 24. fol. 48. col. 2.
- Q**uanto tempore praescribatur contra filios hereditatem paternam petentibus, 2. p. q. 29. n. 10. fol. 81. col. 2.
- Q**uanto tempore praescribatur ius agendi ad dividendam rem communem, 3. p. q. 30. n. 113. fol. 125. col. 1.
- R**
- R**atio quare donationes ob causam factae filiis conferendae sint, 3. p. c. 3. nu. 28. fol. 15. col. 2.
- R**eductio ad arbitrum boni viri coram quo iudici petenda sit, 1. p. c. 3. numer. 28. fol. 15. col. 2.
- R**ecusationis causae quae sint legitimae ad arbitrum, vel calculatorem recusandum, 1. p. c. 4. n. 16. fol. 21. col. 2.
- R**egulariter iudex debet plenarie cognoscere in omnibus causis, nisi ubi specialiter statutum est in iure, ut summarie cognoscat, 1. p. c. 5. n. 2. fol. 25. col. 2.
- R**elicta filio in testamento patris aut matris non conferuntur quod fallit aliquando, 2. p. q. 19. n. 52. fol. 73. col. 3.

INDEX.

- S**
- Socius si aduehat per mare merces communes quæ aduehi per mare non consueuerunt & perierint tenetur socio ad interesse, 1. p. c. 8. n. 1. fol. 35. col. 1.
- Summarie procedendum est in iudicio diuisionis familiarum heredis. & quando hoc locum habeat, 1. p. c. 5. n. 2. fol. 25. col. 2.
- Summarie debet iudex procedere in casibus qui numerantur in, 1. par. c. 5. nu. 4. fol. 25. col. 3.
- Summarie debet iudex procedere quando æstimatores ap. preciauerunt res diuidendas plures vel minoris quam valeant & pars grauata iudicem super hoc adierit vs. reuocetur grauamem, 1. p. c. 5. n. 6. fol. 25. col. 4.
- Summarie debet iudex cognoscere si vnus ex arbitris recusetur ex iusta causa superuenienti, 1. p. c. 5. n. 7. fol. 26. col. 2.
- Summatim debet iudex cognoscere si vnus ex cohæredibus dicat aliquam rem inuentam in hereditate defuncti suam esse & non debere diuidi, 1. p. c. 5. n. 8. fol. 26. col. 2.
- Statuta vel disposita inter socios habent locum inter maritum & uxorem, 1. p. c. 8. n. 2. fol. 47. col. 2.
- Socius non potest alienare plus parte sua in re communi quocumque titulo nisi in rebus quas habent expositas ad vendendum, 2. p. q. 41. n. 47. fol. 90. col. 1.
- Solenitas quæ requiritur in testamento nuncupatio eadem requiritur hodie in codicillis de iure regio quoad numerum testium, 3. p. q. 24. n. 71. fol. 113. col. 1.
- Soluto matrimonio quomodo reddit debeant marito vel uxori oues aut bones quas tulit ad matrimonium non æstimatas si perierit constante matrimonio, & an æstimatio vel numerus earum restitui debeat, 3. p. q. 29. n. 101. fol. 123. col. 4.
- Socius qui rem communem possidet communi nomine nullo tempore prescribit, 3. p. q. 30. n. 110. fol. 123. col. 3.
- Socij vel cohæredes si possederunt pro diuiso aliquas res integras hereditatis decem annis presumitur facta diuisio, 3. p. q. 31. n. 115. fol. 124. col. 3.
- Quod procedit etiam si inter istas res pro diuiso possessas nulla sit æqualitas vel portio eadẽ, 3. p. n. 122. fol. 124. col. 4.
- T**
- Tutor vel curator qui inuentarium non fecit quibus pœnis teneatur, 1. p. c. 2. n. 17. fol. 5. col. 1.
- Tutor vel curator qui inuentarium fecit de bonis minoris non tamen tempore quo debuit quibus pœnis subiiciantur & quid de hæredibus, 1. p. c. 2. nu. 16. fol. 5. col. 1. & quid in hærede ibidem, n. 17.
- Tutor vel curator qui inuentarium non fecerunt vt puniatur pœnis legalibus requiritur quod dolo omiserit inuentarium facere nõ sine culpa, 1. p. c. 2. nu. 18. fol. 5. col. 2.
- Tutor vel curator quæ non omnia bona pupilli posuit in inuentario sed omisit vel occultauit aliqua, quibus pœnis teneatur, 1. p. c. 2. n. 18. fol. 5. col. 2.
- Taxationes vel æstimationis factæ ab arbitris an præiudicent creditoribus, 1. p. c. 3. n. 35. fol. 16. col. 4.
- Testator si legauit alicui aliquam rem pro certo prætio quæ plus valebat quid ponidebeat in inuentario, an res ipsa vel pretium iustum vel id quod legatarius dare debet, 1. p. c. 3. n. 38. fol. 17. col. 3.
- Tutores vel curatores qui pecuniam minorum non collocarunt in emptionem prædiorum an condemnari possint in vsuris vel interesse etiam hodie de iure canonico latissime declaratur, 1. p. c. 4. nu. 22. fol. 22. col. 4.
- Tutor vel curator qui pecuniam pupillarem vel quæ processit ex fructibus prædiorum non collocauit in emptionem prædiorum tenetur ad interesse licitum cum distinctione posita, 1. p. c. 4. n. 24. fo. 22. col. 4.
- Tutor qui pecuniam pupillarem non collocauit in emptionem prædiorum sed in vsus suos conuertit condemnandus est in vsuris grauioribus vel interesse quæ in illa prouincia frequentantur, 1. p. c. 4. n. 28. fol. 23. col. 2. & idem erit de pecunia redacta ex fructibus prædiorum minoris, ibidem.
- Tutor qui pecuniam pupillarem non collocauit in emptionem prædiorum non est condemnandus in vsuris vel interesse nisi aperte couincatur in vsibus suis conuertisse, 1. p. c. 4. n. 29. fol. 33. col. 2.

INDEX.

Tutor qui pecuniam pupillare nō collocavit in emptionem prædiorum, licet eam non conuertat in vsus suos tamen condemnari debet in vsuris, vel accessionibus moderatis secundum consuetudinem prouinciae, 1. p. c. 4. n. 30. fol. 23. col. 3.

Tutor qui pecuniam pupillarem non collocavit in emptionem prædiorum, quia eam non exegit à debitoribus pupilli, licet culpa vel negligentia sua non exegit, non tenetur ad aliquas vsuras vel interesse. 1. p. c. 4. n. 31. fol. 23. col. 4.

Tutor non tenetur ad vsuras vel interesse ob pecuniam pupilli non collocatam in emptionem prædiorum si tam parua sit quantitas, quod sit necessaria ad alimenta pupilli, vel ad culturam prædiorum, vel alia necessaria, 1. p. cap. 4. n. 32. fol. 23. col. 4. Et idem quando deductis his superest parua quantitas, ibidem.

Tutor non tenetur ad vsuras vel interesse ex eo quod pecuniam pupillarem non collocavit in emptionem prædiorum quando pupillus habeat prædia ex quorum fructibus potuit alimentari sed eam seruare pupillo tenetur, 1. p. cap. 4. num. 33. fol. 24. col. 1.

Tutor et defuncto hæredes eius non tenentur ad vsuras vel interesse ex eo quod tutor pecuniam pupillarem non collocavit in emptionem prædiorum, nisi dolo vel lata culpa id omiserit. 1. p. cap. 4. nu. 34. fol. 24. col. 1.

Tutoris hæredes non tenentur pupillo de leui culpa tutoris in administratione commissa, licet ipse si viueret teneretur, 2. p. c. 4. n. 34. fol. 24. col. 1.

Testator si iusserit vt bona sua non diuidantur, an valeat tale præceptum, 1. p. c. 5. n. 14. fol. 28. col. 1.

Tutor potest donare de bonis pupilli matri vel cognatis eius si secundum consuetudinem prouinciae nō potuit illud committere sine dedecore, 2. par. quæst. 44. n. 56. fol. 92. col. 2.

V

Vestes lugubres quas vxor fecit ad funus mariti an teneantur in partem suam imputare vel hæredes mariti teneantur eis dari vxori, 1. p. c. 6. n. 3. fol. 31. col. 3.

Vestes lugubres quas vxori dederint hæredes mariti reddere eas tenetur hæredibus si trāsierit secundum matrimonium, 1. p. c. 6. n. 4. fol. 31. col. 3.

Vxor prægnans à marito relicta debet alimentari ab hæredibus viri quousque pepererit, 1. p. c. 6. n. 6. fol. 31. col. 4.

Vxor alii debet indistincte ab hæredibus viri, siue sit prægnans siue vacua quousque dos sibi solvatur, 1. p. c. 6. n. 7. fol. 32. col. 1.

Vxor cui maritus legauit quintum bonorum suorum mortuo marito fructibus ap parentibus in prædijs suis, etiam si maturi non sint habebit dimidiam eorum iure societatis, & ex alia dimidia ad maritum pertinentium, vel hæredes eius habebit quintum iure legati, 1. p. cap. 6. num. 13. fol. 33. col. 4.

Vxor si tulit ad matrimonium aliquam quantitatem tritici, vini, vel olei, vel alia similia, quæ multum valebant tempore quo eam tradidit, soluto autem matrimonio multo minus valeant sufficit marito reddere prædictam quantitatem in specie numero vel mensura quam recepit licet ipse multo plurius eam vendiderit, 1. part. capit. 7. num. 10. fol. 36. col. 4.

Vxor soluto matrimonio deducere debet bona hæreditaria, & parafernalia, quæ tulit ad matrimonium, etiam si maritus, capitale suum amiserit, 1. part. capitul. 7. n. 14. fol. 38. col. 2.

Vxor si recepit in se bona parafernalia, & administravit ea non tenebitur maritus ea reddere vxori soluto matrimonio, 1. p. cap. 7. n. 15. fol. 38. col. 3.

Vxor que acceptauit luera in matrimonio facta an possit postea multis debitis à parentibus à marito factis repudiare luera, vt exoneretur debitis, 1. part. c. 8. numer. 18. fol. 46. col. 1.

Vsumfructum si acquisiuit maritus aliquorum bonorum sine proprietate constante matrimonio, an erit communis vsusfructus in maritum & vxorem sicut cætera luera constante matrimonio, facta, 1. p. cap. 8. nu. 20. fol. 47. col. 1.

Vsusfructus cū solus acquiritur filio absque proprietate non acquiritur vsusfructus patri, 1. p. c. 8. n. 21. fol. 47. col. 2.

Vsus

INDEX.

Vsus fructus in quibus non casibus acquiratur patri in bonis filij. 1. p. c. 8. nu. 2 3. fol. 47. col. 4.

Vxor vel maritus si tulit ad matrimonium fundum vel agrum plenum fructibus soluto matrimonio quomodo diuidantur prædicti fructus, qui matrimonio constante sunt collecti. 1. p. c. 9. nu. 2. fol. 48. col. 4.

Vxor an deducere debeat de bonis melioratis constante matrimonio dimidia impensarum factarum a marito in domo maioratus quam ipse possidebat. 1. p. c. 10. nu. 4. fol. 54. col. 3.

Vxor tenentur hæredes viri soluere dimidium sumptorum factorum per maritum in bonis vinculis quando sunt aliqua lucra facta constante matrimonio. 1. p. c. 10. nu. 4. fol. 54. col. 3.

Vestes lugubres quæ dantur vxori defuncti, vel filijs & famulis, an sint funeris impensa, & deduci debeant de quinto bonorum, 2. p. q. 12. nu. 24. fol. 65. col. 2.

Vsus communis loquendi præuales omni significationi verborum. 2. par. q. 13. nu. 23. fol. 67. col. 1.

Vsusfructu omnium bonorum legato vxori an redditus liciti pecuniæ credite pertineant ad vxorem, vel ad hæredem viri, 2. par. q. 22. nu. 65. fol. 76. col. 2.

Vsusfructu legato vxori omnium rerum quas in domo habeat maritus, an veniant in legato merces, quas maritus habebat in domo ad vendendum, 2. part. q. 23. n. 68. fol. 76. col. 4.

Vsusfructu omnium bonorum vxori legato quomodo uti debeat vxor rebus mobilibus, vel semouentibus, quæ usu consumuntur, & quid teneatur reddere extinto usufructu, 2. p. q. 24. n. 69. fol. 77. col. 1.

Verba testatoris secundum communem usum loquendi debent intelligi non secundum iuris significationem. 2. par. q. 24. num. 71. fol. 77. col. 2. & ibi effectus notabiles qui ex hoc sequuntur.

Vsusfructu omnium bonorum vxori legato, an teneatur vxor bona mobilia, quæ recepit reddere in eadem æstimatione, & bonitate, quæ ea recepit, vel sufficiat ea reddere de trita, vel consumpta usu quotidiano eorum, 2. part. quæstione 24. num. 69. fol. 77. col. 1.

Vsusfructu legato vxori omnium bonorum, & alij usufructu alicuius fundi, an usufructus fundi particularis exire debeat ex legato generali vxori facto, 2. part. q. 25. n. 1. fol. 79. col. 2.

Vsusfructu omnium bonorum vxori legato, quæ prædia rustica vel vrbana mariti locauerat, ipsa mortua ante perceptionem fructuum, vel pensionis an ad hæredes mariti vel vxoris pertineat prædicta pensiones. 2. par. q. 25. num. 3. fol. 79. col. 2.

Vsura debentur etiam hodie de iure canonico quando veniunt, & petuntur ratione interesse, 3. part. q. 20. nu. 60. fol. 110. columna 2.

Voluntas patris aut matris declaratur coram tribus testibus nuncupatiue, quod vnus filijs sit melioratus in tertio, ceteri autem filij diuidant æqualiter alia bona sua valeat tanquam vltima voluntas in genere, etiam si testamentum non valuerint, vt testamentum, nec vt codicillus, 3. p. q. 24. nu. 72. fol. 113. col. 2.

Verba à lege vel testatore prolata diffinitæ comprehendunt omnes casus qui ex verbis concipi possunt, 3. part. q. 28. n. 97. fol. 119. col. 4.

TERTIA PARS
Finis Tabulæ.

QUARTA PARS

INDEX
EX PRIMA PARTE CAPITA.

Diuisio operis, fol. 1.

Quid sit diuisio, & quomodo fieri debeat, & de varijs formis diuidendi, cap. 1. fol. 2.

De inuentario & eius forma, & effectu, cap. 2. fol. 3.

De rebus positis in inuentario, & alijs quæ ad partitionem trahuntur, cap. 3. fol. 8.

De personis arbitratorum, qui vulgo contadores appellantur ad diuisionem faciendam, cap. 4. fol. 19.

Quomodo vel ordine in partitionibus procedatur per iudicem cap. 5. fol. 25.

De officio arbitratorum, qui vulgo contadores appellantur, c. 6. fol. 31.

Qualiter arbitri procedere debeant in partitionibus inter virum, & uxorem, cap. 7. fol. 35.

De lucris acquisitis durante matrimonio, cap. 8. fol. 43.

De diuisione fructum tam bonorum communium, quam maioratus, cap. 9. fol. 48.

De meliorationibus factis in bonis alterius coniugis, c. 10. f. 53.

SECUNDA PARS.

Et eius materia per quadraginta & quatuor quæstiones latissime explicatur. fol. 58. vsque ad folium 92.

TERTIA PARS.

Et quis materia per triginta quæstiones latissime explicatur, nec non etiam alia quæ post diuisionem iam factam contingere solent tractantur, ex fol. 96. vsque ad folium 125.

QUARTA PARS,

Exempla partitionum emendata, & erroribus purgata cōtinet, ex folio 125. vsque ad finem operis.

T R A C T A T V S
P A R T I T I O N V M
B O N O R V M C O M M V N I V M
F O E L I C I T E R I N C I P I T .

EX PRAEFACTIONE.

DIVISIO (operis, num. 1.
 2 *Consuetudines diuersae, quae in
 Regnis Hispaniarum vigent, & obser-
 uantur in bonis constante matrimo-
 nio inter virum, & uxorem acquisi-
 tis diuidendis referuntur, num. 2.*

PARTITIONVM seu diuisionum hære-
 ditatam, aut rerum cõ-
 munium materia fre-
 quens est, vt experien-
 tia rerum magistra de-
 monstrat, & cum se ipsam, ostendat alte-
 rius commendatione non indiget, vt
 inquit in simili Iurisconsultus in l. 1.
 ff. de restitutione in integrum. Qua-
 propter cum à nemine perfecte tradi-
 tam (quem ego viderim) vsque in ho-
 diernum diem inuenissem eam ali-
 quo labore sumpto (prout rusticitas in-
 genij mei valuit) tractare, & in lucem
 addere curavi, cuius tractatus summa
 I in quatuor partes principales diui-
 ditur, quarum 1. pars, quaedam prælu-
 dia generalia, (quæ ad omnes parti-
 tiones conferunt) veluti de inuenta-
 rio & eius effectu, & de arbitrijs ad di-
 uidendū datis qui vulgo *Contadores* ap-
 pellantur, & eorum (officio & potesta-
 te, & diuisione bonorum communium
 inter virum & uxorem, liberos non ha-
 bentes vel habentes ex primo matri-

monio, & diuisione fructuum tam ex
 bonis liberis, quam maioratus vel res-
 titutioni subiectis, dubiaque, & quæ-
 stiones quæ circa id occurrere solent
 continet, in 2. vero parte de diuisione
 bonorum communium intervirum
 & uxorem liberos habentes, tam pri-
 mi, quam secundi matrimonij tracta-
 bimus) in 3. autem parte de diuisione
 inter fratres facienda, earum rerum,
 quæ obuenerunt sibi ex diuisione fa-
 cta cum matre, aut patre eorum & ali-
 quas quæstiones, & dubia quæ super
 his incidunt apperiemus, in 4. vero
 parte exempla quædam partitionum
 in vulgari nostro Sermone, vt clarius
 quæ dicta sunt de partitionibus intelli-
 gantur inferemus, & aliquas quæstio-
 nes vtilis, quæ ex eis resultabunt ex-
 plicabimus, quibus explicitis, & operi
 nostro Deo propitio finem dabimus,
 in quo hunc ordinem seruabo, quod
 in qualibet supradictarum parte om-
 nes quæstiones circa eam occurrentes
 annectam & breui disputatione resol-
 uam in vulgari tamen sermone Hispa-
 no (interposito aliquando Latino) vt
 huius opusculi lectio cunctis legenti-
 bus proficere possit.

¶ Tractaturus igitur de diuisione
 bonorum communium inter virum,
 & uxorem ante omnia præmittendū
 esse existimaui, quod in Regnis Hispa-
 niarum diuersæ consuetudines obser-
 uantur quo ad diuisionem bonorum,

A quæ

quæ constante matrimonio acquisita sunt inter virum & uxorem, nam implerisque locis, & prouincijs seruatur, l. regia fori qua cauetur, vt omnia acquisita inter virum & uxorem communia sint, & inter eos diuidantur secundum formam, & distinctionem positam per leges in titulo de las ganancias del marido y la muger, lib. 3. fori. Pero en otras prouincias, como es en el Reyno de Portugal, y en algunos lugares de Castilla que confinan con el, como es en la villa de Alburquerque, y la Codosera, y otras de aquella comarca, que estan pobladas al fuero de Portugal, no se guardê estas leyes del fuero de Castilla, sino la costumbre y fuero de Portugal, que todos los bienes que se ganan y adquieren por qualquier titulo entre el marido y la muger, son comunes, y lo mismo es en la dote de la muger, y en otros qualesquier bienes que el marido y la muger truxeren, ò heredaren de sus capitales, todos son comunes, y se han de partir entre el marido y la muger y sus herederos, y igualmente, porque son compañeros. Omnium bonorum, de quo habetur in titul. ff. pro Socio in l. 1. & 3. in princ. & in l. si societate vniuersorū, & in l. si vnus in princ. ff. de pactis, & in alijs varijs locis, in alijs vero locis. Como es en la ciudad de Cordoua y su Obispado. Seruatur ius cōmune. Que la muger no lleua parte de las ganancias fechas durante el matrimonio, sino sus bienes dotales, y parafernales que truxo al matrimonio, y todo lo demas, ora ayan ganancias, ora perdidas, es del marido. Sicut erat de iure communi, vt l. quintus Mutius, ff. de donat. inter virum & uxorem, ideò cum casus occurrerit arbiter ad diuisionem faciendam datus super hoc animaduertere debet, quæ consuetudo sit in his locis vbi diuisio facienda est, vt expressius, & magis in specie infra dicemus.

- 1 Diuisio quid sit & de eius effectu.
- 2 Quis possit petere diuisionem bonorum.
- 3 Minor furiosus, aut prodigus, quibus

- administratio bonorum interdicta est, non possunt petere diuisionem bonorum.
- 4 Diuisio bonorum etiam immobilium fieri potest à furioso prodigo vel minore, si cum curatoribus eorum fiat si hoc petatur à maiore.
  - 4 Dominus hereditatis si eam non possideat, licet habeat in ea partem, si coheredes neget eum coheredem vel habere partem hereditatis non potest petere, vel intentare iudicium diuisionum familiae heredis. Sed ante omnia debet agere iudicio ordinario petitionis hereditatis.
  - 5 De quibus rebus possit peti & fieri diuisio.
  - 6 De malis medicamentis aut herbis, vel libris reprobatis, diuisio fieri non debet, sed potius debent mandato iudicis concremari.
  - 7 De rebus furto subtractis, aut male acquisitis diuisio fieri non debet, sed dominis earum restitui debent.
  - 8 Diuisio bonorum fieri debet secundum formam à testatore datam, etiam si ex inaequalibus partibus eam fieri iussit dummodo non grauet filium, vel liberis in legitima sua.
  - 9 Diuisio fieri debet proportionibus equalibus inter filios, vel heredes quando pater, aut mater, nihil super hoc disposuit in testamento, aut si ab intestato decesserint.
  - 10 Diuisio fundi, aut rei immobilis fieri debet per regiones, aut partes si cōmode diuidi possit.
  - 11 Si res immobilis, aut mobilis cōmode diuidi non potest, debet iudex eam vni integram adiudicare, & alterum condemnare, vt soluat partem eius coheredi, vel Socio in pecunia numerata secundum valorem rei communis.
  - 12 Iudex qui de diuisione bonorum cognoscit potest admittere coheredes ad licitationem rerum quae diuiduntur, & eas adiudicare ei qui plus offerat.
  - 13 Alius modus diuidendi ponitur, vt maior frater partes faciat de rebus diuidendis, minor vero eligat de quo non utimur.

14 Modus communis diuidendi res hereditarias qualis sit, & quomodo fiat.

QV I D S I T D I V I S I O E T quomodo fieri debeat, & de varijs formis diuidendi.

CAPVT I.

HIS itaque præmissis, nunc videndum est quid sit partitio, seu diuisio bonorū. Secūdo quis possit petere diuisionem. Tertio de quibus rebus faciēda sit partitio, seu diuisio. Quarto vero loco videre oportet quibus modis diuisio fieri possit, & quomodo in ea procedendum sit, ad rem igitur deueniendo primo quæro, quid est partitio. Respon. Partitio est de partimientis que hazen los hombres entre si, de las cosas que han comunamente por herencia, ò por otra razon, esta disinicion pone la l. i. tit. 15. part. 6. quæ ita satis est plana quod alia declaratione non indigeat.

2. Lo segundo se ha de ver quien son las personas que pueden pedir partitio. Resp. que la partitio puede pedir cada vno de los herederos q̄ ha derecho de heredar los bienes del difunto, vt in l. 2. tit. 15. par. 6. Lo qual se entienda y limita, quando los herederos, ò personas que tienen algunos bienes comunes son mayores de edad, & sanæ mentis, porque de otra manera, si alguno dellos fuisse menor de edad, ò furioso, ò prodigo, à quien està interdicta la administracion de los bienes, no podrá pedir ellos la partitio de los bienes, maxime quando ay bienes rayzes en que los menores tienen parte, pero pidiendola el coheredero mayor, bien se podrá hazer la partitio con el menor, ò furioso, ò prodigo, haciendolo con sus curadores, Vt in l. inter omnes, C. de prædijs minor. & in l. inter pupillos, ff. de autho. tutor. & in l. ex Castrensi in princi. ff. de Castri peculio, vbi per Bart. & Alberic. & in l. Lutus, ff. familiae herciscund. vnum tamen est aduertendum, quod si vnus qui prætendit se coheredem

non habeat, partem hæreditatis, si tamen possideat rem hæreditariam, bene potest petere diuisionem, & fiet sine præiudicio proprietatis. Pero si tiene parte en la herencia, ò cosa comun, y no posee la cosa hereditaria, si el heredero le niega que no tiene parte en la herencia, aunque pida partitio de la herencia, no ha lugar el juyzio diuisorio. Familiae herciscundæ, sino que, ante omnia debet agere iudicio ordinario petitionis hæreditatis. Para que se declare ser coheredero, y tener parte en la herencia, y despues se admitir à supeticion en el juyzio diuisorio. Familiae herciscund. Para que se diuida la herencia entre el y sus coherederos. Casus est notabilis in l. i. ff. fam. hercif. vbi not. DD. & in l. hæredes, §. quantum, & in l. si id quod cõtendis, & in l. si fundus, §. si ego, ff. eodem, & in l. si quis putans in princip. ff. communi diuidun.

¶ Tertio loco videndum est, de quibus rebus possit fieri diuisio, & in hoc breuiter est dicendum, quod regulariter. La partitio se puede pedir, y se ha de hazer de todos los bienes que dexò el defunto en que tengan parte los herederos que piden, excepto si se hallassen entre los bienes del defunto algunas escrituras, ò libros reprobados, que està defendido q̄ no usen dellos los hombres, ò algunas yeruas ò medicinas poncoñosas, y malos medicamentos, que todo lo deue quemar, y no se deue partir entre los herederos, ni menos se han de partir otras qualesquier cosas q̄ se hallare auer las huriado, ò robado, ò auerlas malganado el defunto, antes deuen los herederos restituirlas à sus dueños cuyas eran, y no partirlas. Vt in l. cæteræ, §. & mala, ff. famil. hercif. & in l. quod sæpè, §. veneni, ff. de contrah. emptio. & in l. 2. tit. 15. part. 6.

¶ Nunc videndum est quomodo fiat diuisio bonorum. Respondeo. Que se ha de hazer segun la forma y orden dada por el testador, y si es entre hijos y descendientes, se ha de guardar la forma dada por el padre, ò madre, aunque no la mãde hazer por yguales partes, y mande más

à vnos que à otros, y madae que vno lleue
 9 las casas, y otro las viñas, y otro los gana-
 dos, y vala lo vno mas que lo otro, se deue
 hazer como el testador lo mandò, como no
 agrauie à ninguno de los hijos en su legi-
 tima, y le dexa lo que le pertenece de su le-
 gitima à cada vno, porque al que le man-
 da mas, es visto mejorarle en aquello, que
 lo puede hazer el padre ò la madre, no de-
 xandole menos de lo que le pertenece al
 hijo de su legitima. Vt in l. parentibus ar-
 bit. C. de inofficio. test. & in l. quo-
 tiens, C. fami. hercis. vbinot. DD. & in
 10 l. filij patris, C. eo. tit. & in l. filia. §. si
 pater. ff. eod. tit. Pero sino ay testamento,
 ò en el no dio orden ni forma el testador
 como se auia de partir entre los hijos y he-
 rederos, entonces se han de partir los bie-
 nes y herencia del defunto, entre sus hijos
 y herederos por yguales partes. Vt in l. in-
 ter filios, C. famil. hercis. & in l. lege,
 C. de legit. hære. l. vt liberis, C. de col-
 latio. & l. i. & in princip. ff. de iuis & le-
 gitimis hæredibus.

¶ Visto como se han de repartir los bie-
 nes y herencia del defunto, respeto de la
 parte que han de lleuar cada vno de los
 herederos. Secundò loco vidèdum est.
 Como se ha de partir vn fundo, ò hereda-
 miento, casa, ò viña, ò otra rayz, ò mueble
 entre muchos herederos, ò compañeros q̄
 tengan comunion en ellos. Et quæ partes
 erunt iudicis in his rebus diuidendis.
 Respondeo. Que el juez ha de mandar
 partir entre los herederos el fundo, ò he-
 reedad de tierras ò viñas, ò otra rayz que
 lleue commoda diuisiõ por regiones, ò par-
 11 tes yguales, ò segun la parte que cada vno
 tuuiere en ellas. Pero sino tiene commoda
 12 diuisiõ, ha de adjudicar toda la cosa en-
 tera al vno, y cõdenarle que pague al otro
 heredero, ò compañero la parte que le per-
 tenece en ella, hazienõdola apreciar y tas-
 sar en lo que vale, ò sorteanõdola entre los
 herederos, y lo mismo sera en lo mueble, q̄
 no recibe commoda diuisiõ, ò entregan-
 dõle otra cosa mueble apreciada que vala
 tanto, ò como mejor le pareciere al juez.
 Ex cuius arbitrio hæc omnia pèdent,
 vt in l. ad officium, vbi notant DD. ma-

xime Alber. C. communi diuidundo,
 & in l. item Labeo. ff. familiae hercis. &
 instit. de officio iudicis, §. si familiae,
 & in §. eadem, & in l. Meuius, §. arbi-
 ter, ff. famil. hercis. & in l. si quisputas,
 §. si fundus, ff. communi diuidun. &
 expressius in l. 2. tit. de las labores y par-
 13 ticiones, lib. 3. for. & in l. 10. tit. 16.
 part. 6.

¶ Potest etiam iudex hoc modo di-
 uisionem facere, vt cohæredes ad lici-
 tationem rerum, admittat adiudican-
 do. La cosa que no recibe commoda diui-
 sion, ò aunque la reciba, si se ha de partir
 por aprecio, como se haze comunmente al
 que mas precio diere por ella. Quia totum
 hoc pendet ex arbitrio iudicis, vt in
 dict. l. ad officium, C. communi diui-
 dun. vbi notant DD. & in iuribus su-
 pra relatis, & in l. 10. tit. 15. part. 6. &
 in l. 2. tit. 4. lib. 3. for.

¶ Alium modum diuidendi ponit
 Alberi. in d. l. ad officium, C. commu-
 ni diuidun. qui sumitur ex tex. in cap.
 pri. de parochijs, ex quo deducitur
 inter fratres, ita faciendum esse diui-
 sionem, vt maior & antiquior diuidat,
 & partes constituat, minor autem eli-
 gat, quam practicam & modum diui-
 dendi, adnotarunt ibi DD. & Barba. in
 rubri. de rebus ecclesiae non alienan-
 dis. Alex. & Iass. in rubri. ff. si cer. peta-
 num. 39. sed modus iste diuidendi cõ-
 muniter non seruatur, sed communis
 modus diuidendi est, quod iudex di-
 uidat, vel arbitri ad diuidendum dari
 communiter à partibus electi adiudi-
 cent vnã rem vni, aliam vero alteri,
 quod facere possunt, vt in l. hac edi-
 ctali, C. de secun. nup. & in l. si qua, C.
 15 famil. hercis. potest etiam iudex per
 sortem facere diuisiõnem dando ele-
 ctionem rerum suis æstimationibus,
 ei cui fors contigerit, vel ipse iudex
 arbitrio suo adiudicabit ipsas res hæ-
 reditarias ipsis hæredibus prout ius-
 tius, & commodius ipsi videbitur, &
 iste modus diuidendi per sortem, vel
 adiudicationes à iudice, vel arbitro
 faciendas est magis comunis, vt fir-
 mat

mat Ias. in l. si duobus 1. col. nu. 2. C. communia delegat. & ita practicatur quotidie, & seruant iudices vel arbitrij ad diuidendum dati, sed quia comuniter omnes diuisiones bonorum incipiunt ab inuentario facto de bonis: quæ defunctus reliquit tempore mortis, & postea nominantur à cohæredibus diuisionem petentibus æstimatores bonorum postea arbitrij nominantur & eliguntur, qui vulgo, *Contadores*, appellantur ad faciendam diuisionem, qui de consensu partium eligi solent: vt in dict. l. hac edictali, C. de secun. nup. & quia præcipua pars est inuentarium partitionum, quod caput est omnium rationum, quia siue inuentario difficile est, aut penè impossibile partitionem fieri totius hæreditatis: maxime inter virum & vxorem, & eorum hæredes: ideo ante omnia de inuentario, & forma & effectu eius videndum est.

1 **I**nuentarium præcipua pars est omnium rationum & diuisionum, & sine inuentario difficile est diuisionem fieri.

2 Inuentarium quid sit.

3 Inuentarium quomodo fieri debeat.

4 Inuentarium de necessitate non requiritur, quod fiat coram iudice.

5 Quod procedit in inuentario, quod fit ab hæredibus.

6 Inuentarium à tutoribus faciendum necesse est, vt fiat coram iudice.

7 Inuentary faciendi communis vsus, & practica qualis sit.

8 In inuentario quæ res scribi, aut poni debeant.

9 Inuentarium facere quæ personæ teneantur.

10 Maritus vel vxor superstes an teneantur facere inuentarium.

11 Inuentarium facere tenentur omnes qui aliena bona administrant.

12 Quod limitatur, vt non procedat de inuentario solemnibus, sed tantum de descriptione bonorum, quæ inueniuntur in hæreditate.

13 Inuentarium faciendi oneris excusare potest tutores vel curatores consuetudo contraria.

14 Mulier non punitur, ob non factum inuentarium de bonis communibus ipsius, & mariti defuncti propter communionem, & partem quam habet in eisdem bonis.

15 Inuentarium confiscare fiscus non tenetur reprobata opinione Speculat. qui contrarium tenuit.

16 Inuentarium non tenetur confiscare pater de bonis aduentitijs filij.

17 Inuentarium quo tempore fieri debeat.

Tutor vel curator qui inuentarium fecerunt, non tamen tempore debito quibus pænis subijciantur, & ibi etiam de hæredibus.

Tutor vel curator qui inuentarium nullo tempore fecit quibus pænis teneatur & quid in hærede ibidem.

18 Pæna tutoris non facientis inuentarium procedit quando per dolum omisit inuentarium facere, non si culpa id facere omisit.

19 Tutor vel curator qui non omnia bona minoris posuit in inuentario, sed omisit, vel occultabit aliqua, quibus pænis puniatur.

20 In litem non iuratur contra hæredes tutoris vel curatoris, qui non fecit inuentarium, aut obscure fecit ipso tutore vel curatore defunctis.

21 Hæres qui inuentarium fecit, tamen aliquas res hereditarias occultauit, qua pæna puniatur.

22 Inuentarium factum ab vxore de bonis communibus ipsius, & mariti an reuelet mariti filios, vel hæredes à confessione alterius inuentarij.

23 Inuentorio non factò à filijs hæredibus patris, an teneantur creditoribus, vel legataris in solidum ultra vires hæreditatis, etiam de legitima sua.

PRIMA PARS:

DE INVENTARIO, ET eius forma, & effectu.

CAPVT II.

IT primo quæritur quid sit inuentarium? Respondeo. *Que inuentario es aquella escriptura, ò instrumento en que se escriuen las cosas que se hallaren en la hacienda del defuncto. Ita diffinit glos. quam sequitur ibi Bart. & communiter omnes, in l. tutor, qui repertorium, ff. de administr. tutor. & Spec. in tit. de instrum. edi. §. fin. in prin. & Bald. & cæteri scriben. in l. tutores. La segunda, C. de adminif. tutor. & in l. fin. C. arbit. tute.*

- 2** ¶ Secundo quæro. *De que manera se ha de hazer el inuentario. Respondeo, que se ha de hazer en presencia de personas publicas. Hoc est coram iudice, & Tabellio. ita videtur sentire text. in l. tutores, C. de adminif. tutor. glos. tamen ibi, & in l. tutor, qui repertorium in princip. ff. de adminif. tutorum, tiene, que basta hazerse el inuentario ante vn escriuano publico, y que de necesidad no se requiere que se haga ante juez. Et hoc approbatur hodie per l. 5. titul. 6. part. 6. & ita communiter fertur, vt tenet ipse Bart. in d. l. tutor, qui repertorium, num. 8. ff. de admin. tuto. idẽ tenet Angel. in l. 1. §. hæc stipulatio. ff. si cui plusquam per legem falci. & Salicet. in l. fin. §. 1. C. de iure delibe. licet Bald. distinguat in l. facultas, C. de iure fisci, lib. 10. quod inuentariũ hæredis, non sit faciendum in iudicio inuentarium vero tutoris fiat coram iudice: Pero quomodocunque, sit, el*
- 4** *est ylo y practica comun, es, que se pide licencia al juez para hazer inuentario al principio que se ha de hazer, y se haze, y acaba ante el escriuano, solo despues se autoriza ante el juez para que interponga*
- 5** *en el su decreto y autoridad: pero sino se hiziese mas de ante vn escriuano publico y testigos, bastaria conforme à la opinion de Bartulo arriba referida, que mas*

comunmente la tienen y siguen los Doctores, vt supra diximus.

- ¶ Tertiò quæro. *Que cosas se han de poner en el inuentario? Respondeo, que se han de poner todas las cosas è instrumentos que se hallan en la herencia, ò bienes de la persona de quien se haze el inuentario, pero no serà obligado à poner en el inuentario las deudas ò derechos del defunto, de q̄ no auia escriptura, ò instrumento con que prouarlo, con tanto que lo añada y lo ponga en el inuentario quando lo pudiere cobrar. Ita tenet Bart. que sequitur comuniter omnes in d. l. tutor, qui repertorium, n. 10. ff. de admin. tut.*

¶ Quarto quæro. *Que personas estẽ obligadas à hazer inuentario? Respondeo, que cinco generos de personas son obligadas à hazer inuentario, que son estos, el heredero, el tutor, ò curador del menor, ò del furioso, el administrador de hospital, el Perlado de los bienes de la Iglesia, el fisco, de los bienes que se confiscan. Hæc omnia habentur, & probantur in l. fin. C. de iure deliberan. vbi agitur de inuentario hæredis, & in l. tutores, la segunda, C. de adminif. tutor. & in l. fin. C. arbit. tute. vbi de inuentario tutoris vel curatoris, & in l. orphanotrophos. C. de epis. & cleric. vbi de inuentario orphanotroph. de Prælati Ecclesiarum in capit. de Siracusana, 28. distin. & in capit. manifest. 12. quæst. princip. de fisco in l. si quis intra, C. de bonis præscrip. omnia ergo ista genera personarum tenentur inuentarium facere, vt probatur in dictis iuribus, & tradit late Specul. in titul. de instrum. edict. §. fin. quem refert, & sequitur Franciscus de Porcellis, in tract. de confectio. inuenta. cap. 1. num. 4.*

- 8** ¶ Quintò quæro. *Sila muger, ò el marido que queda viuo suelto el matrimonio no siendo heredero, por razon de la compañia sera obligado à hazer inuentario de los bienes que quedaron al tiempo que murio el vno dellos, y no haziendolo, à que sera obligado. Et videtur dicendum, quod vxor vel maritus superstes*
- non

non teneatur facere inuentarium, nam de iure non reperitur cautum quod inuentarium facere teneantur, solum enim quinque genera personarum tenentur inuentarium facere, vt supra diximus, quæ sunt hæredes, tutores, vel curatores orphanotrophi, prælati ecclesiarum, & fiscus, cum ergo de marito vel vxore non inueniatur cautum videtur, quod inuentarium facere nõ teneatur. Sed his non obstantibus. *Lo contrario se deve tener en este caso, quando la muger muerto el marido se quedò en toda la hazienda, y la administrò y uso della, porque regulariter, qualquiera que administra hazienda agena, es obligado à dar cuenta della, y es obligado à hazer inuentario della.* Vt tenet glos. quam sequuntur communiter DD. in l. i. in verbo, Titulo, C. vbi de ratio. agi oportet, & Spec. in tit. de instrum. edi. in §. nunc vero, & in §. fin. versic. sed an teneatur inuentarium facere cum sequenti. & Bald. in authen. Sed cum testator in finali col. C. ad legem falcid. idem tenet in simili casu (eisdem rationibus) Greg. Lop. in l. 5. tit. 6. p. 6. super verbo. *Las deudas,* dicēs, quod omnis, qui tenetur reddere rationem, tenetur inuentarium cõficere, quia inuentarium est caput rationum, l. i. §. officio. ff. de tute. & ratio. distrahen. ergo tenetur inuentarium facere, sed hoc intelligendum puto de inuentario simplici, puta de descriptione bonorum, quæ inuenit in hæreditate, vt faciat ea describi, vel coram Tabellione, vel in libro rationum, non tamen teneatur ipsa vel maritus superstes inuentarium solenne facere, puta coram iudice, & Tabellione, citatis creditoribus, & alijs solemnibus impletis, quæ requiruntur, in hærede vel tutore quæ notantur in dict. l. fin. C. de iure deliberan. & in d. l. tutores, la següda, C. de administra. tutorum, nam cum hoc nõ inueniatur iure cautum durum esset maritum vel vxorem superstitem ad hoc teneri, cum si hoc concederetur non factò ab eis inuentario, vel factò

non in forma solemnĩ dictarũ legũ in multis grauentur, nam posset contra eos in litem iurari, vel ad vniuersa debita hæreditaria tenerentur, vt in l. tutor, qui repertorium, ff. de admistra. tutor. & in l. fin. C. de iure deliberan. quod esset absurdum, & sine lege decisum, vt dictum est, & sic intelligo dicta Doctorum superius tradita, quæ de inuentario conficiendo ab administratoribus loquuntur, dum tamen dicta inuentaria simplicia ab eis facta vera reperiantur, & hoc seruat consuetudo, nunquam enim vidimus contra vxorem superstitem ob inuentarium non factum solemniter iuratum esse in litem, dum tamen non sit tutrix filiorum, & hoc tenet Alberic. in l. 3. §. officio, ff. de tutel. & ratio distract. quæ quidem consuetudo etiam tutores, vel hæredes potest excusare à confectiõne inuentarij, vt tenet Specula. in dict. §. fin. de instrumento edi. versic. quid si sit de consuetudine regionis, quod sequitur Bald. in dict. auth. sed cum testator. C. ad l. falcid. in 2. col. versic. alij dicunt, & Bartol. in l. tutor. qui repertorium in princip. ff. de admistrat. tuto. & hoc comprobatur optima ratione, certum enim est quod vxor habet communionem in omnibus bonis, quæ maritus habebat tempore mortis ratione suæ partis, quam habet in bonis quæsitis durante matrimonio. Item habet ius pignoris, & retentionem pro dote sua, quare ergo punietur administratio, vel immixtio eius in bonis communibus, si non faciat inuentarium cum possit iure suo dictis bonis insistere, & ea retinere & administrare, argumento legis merito cum concordan. ff. pro Socio, & quæ ibi notat Doctores, & in l. duofratre, ff. de acquirend. hæred. & pro hac parte facit tex. notabilis in l. si quis intra, C. de bonis præscrip. ibi, & plena descriptio, comprehendat vbi de descriptione bonorum fisco delatorum loquitur, & non de inuentario solemnĩ, nec ibi obligat fiscum ad faciendum solenne inuentarium, ideò opinionẽ

Speculat. non puto veram, in quantum loquitur de inventario fisci, & sensit quod fiscus teneatur inventarium conficere, non enim tenetur fiscus inventarium facere de bonis fisco delatis, nec aliqua lege probatur: solum enim cauetur illa lege si bene consideretur quod praeses prouintiae, vel iudex in cuius territorio bona confiscantur descriptionem solemniter faciat forma illius legis scripta, si tamen non fecerit inventarium, vel descriptionem illam fiscus nullum damnum patitur, sicut patiuntur tutores, vel administratores qui tenentur facere inventarium, haec est intentio illius legis, si quis intra de bonis praescriptorum, & eadem credo habuisse Specul. in dict. §. fin. in princip. de instru. editi supra allega. non enim ibi dixit quod omnes illae personae teneantur facere inventarium, sed quod sunt quinque species inventariorum, & inter eas ultimo loco posuit inventarium fisci, non ut facere teneatur fiscus, sed quod fiat inventarium de bonis fisco delatis, & in hoc sensu potest intelligi quod infra dixit in eodem, §. fin. versic. nunc vero aliqua supra allegato, ubi dicit, quod omnes administratores & executores ultimarum voluntatum debent facere inventarium, non tamen sollemnem, sub poena qua tutores tenentur posita in l. tutor, qui repertorium, ff. de administ. tuto. & in l. fin. §. fin. C. arbitrum tutel. nam ibi contra non facientem inventarium iuratur in litem, & cum infamia remouetur ab officio, quod non puto procedere, nec habere locum, quantum ad dictas poenas in persona executorum, nec in maritis vel vxoribus inventarium non facientibus, nec in fisco, nec in iudice omittente, illam sollemnem descriptionem bonorum, de qua in dict. l. si quis intra, C. de bonis praescript. (licet eam teneatur facere,) quia iure non reperitur cautum, ut puniantur dictis poenis ob inventarium, vel descriptionem omissum, & in hoc sensu allegauit Speculat. dictam legem si quis intra de bonis praescript. C. ex

quo colligitur non dixisse, nec sensisse Speculat. ut teneantur fiscus, & alij administratores poenis impositis curatoribus & tutoribus non facientibus inventarium, & sic concluditur, quod vxor vel maritus non facientes inventarium non subijciantur dictis poenis, licet teneantur inventarium, vel descriptionem facere, & hanc opinionem quod fiscus non teneatur inventarium facere quando succedit in bonis vacantibus, vel confiscatis, tenet Bart. in l. i. in princip. & ibi gloss. in verbo an bona, ff. de iure fisci, & idem Bald. in l. fin. 4. quaestio. C. de iure deli. ubi dicit, quod siue fiscus succedat ex delicto, siue in bonis vacantibus non tenetur facere inventarium, nec ultra vires haereditarias, & idem tenet in l. 3. C. ad legem falcid. quod bene probat text. si bene consideretur in l. non possunt, ff. de iure fisci, cuius ratio est. Quia fiscus non succedit ut haeres in dictis bonis, quando vero succedit, ut haeres, puta si ab aliquo instituitur, tunc facere tenetur inventarium, quod si non fecerit tenebitur ad omnia debita & legata in solidum. Sicut quilibet alius haeres, qui non fecit inventarium, ut probat text. & gloss. ubi notat Angel. in auth. de haeredibus, & fac. §. fin. & idem Ang. in l. i. §. haec stipulatio. i. col. ff. si cui plusquam per legem falcidiam, & Bald. in l. si infanti. C. de iure delib. 2. col.

¹⁴ ¶ Vnum tamen non ommito quod in marito superstito liberos habente, haec conclusio sine dubio procedit, quod non tenetur inventarium facere de bonis aduentitij filij, cum administratio eius impunita sit, unde frustra fieret inventarium, C. de bon. quae liber. l. cum non solum, §. sed patri, ubi Doctores, & in l. cum oportet, §. non autem hypothecam eo titul. Speculat. in dicto titul. de instrument. editio. §. fin. versic. quid de patre.

¶ Sexto quaero. Quando se ha de ha zer el inuentario. Respondeo. Que el heredero lo ha de començar à hazer dentro de treynta dias, y acabar lo dentro de otros sesenta dias. Regulariter, ut in l. fin.

fin. C. de iure deliberan. & in l. 5. tit. 6. part. 6. Pero en el tutor y en los otros administradores que estan obligados à hazer inuentario, no ay termino cierto estatuído, dentro del qual lo aya de hazer, sino que lo hagan luego lo mas presto que pudieren despues que le estuviere dada la administracion de los bienes. Vt in l. tutores. La segunda, C. de administra. tutor. & ibi gloss. & in l. tutor, qui repertorium, in princip. quam sequitur ibi Bart. & Alberic. & communiter omnes Scribentes, ff. de administrat. tutor.

¶ Septimo quæro. Si el tutor, ò administrador que està obligado à hazer inuentario, no lo hizo luego quando era obligado, sino desde à mucho tiempo despues de la muerte del defunto, y mucho tiempo despues que se entrò en los bienes, y los començò à administrar, à que pena està obligado? Respondeo. Que podia ser acusado y remouido por sospechoso, y se presume dolo contra el, pero no incurre en las otras penas de los tutores, ò administradores que no hazen inuentario. Vt tenet Specula. in titul. de instrument. & dict. §. fin. circa principium, & expressius Bart. in l. tutor, qui repertorium, in princip. numer. 7. ff. de administra. tutor.

¶ Octauo quæro. Si el tutor, ò administrador que administra bienes agenos, que es obligado hazer inuentario, no lo hizo, à que pena y daño està obligado? Respondeo. En el heredero que no hizo inuentario, està obligado despues que aceptò, ò se entrò en la herencia, à pagar todas las deudas del defunto enteramente, y todas las mandas y legados, aunque no sean bastantes los bienes y herencia que dexò el defunto. Vt in l. fin. §. fin. autem, & in §. fin. vbi gloss. & Doctores, C. de iure deliber. & in l. 10. tit. 6. par. 6. Pero en el tutor, ò administrador que està obligado à hazer inuentario, se-
17
ra obligado à pagar todo el daño è inter-
resse al menor, ò à los herederos, ò personas à quien tocan y pertenecen los dichos bienes, lo qual se aueriguara y prouara por el juramento in litem, de la parte

damnificada. Vt in l. tutor. qui repertorium in princip. ff. de administrat. tutor. & in l. fin. §. fin. vbi not. Doctores, C. arbit. tute. & in l. aliò, C. de in litè iur. & in l. videamus, ff. eodem titul. hoc tamen intellige quando tutor vel administrator per dolum omisit inuentarij confectione, quod eo ipso, quod omisit dolo videtur fecisse, nisi aliqua iusta causa interueniat, quæ cum excuset quæ multæ cõtingere possunt, vt in d. l. tutor qui repertorium, vbi gloss. & Bart. & in d. l. fin. C. de arbit. tutel. & Specula. in titul. de instrum. edict. §. fin. post princip.

¶ Nono quæro quid iuris. Si el tutor ò administrador que era obligado à hazer inuentario, lo hizo en tiempo, y en forma, pero no puso en el todas las cosas y bienes que auia dexado el defunto, ò si las puso todas, las puso tan escuramente, que por el inuentario no puede ser conuenido en cosa cierta. Vt sæpe contingit, & ego vidi semel in administratore hospitalis sancti Ioannis de Tarifa. Que hizo el patron y administrador el inuentario de la mueble en muchas cosas, tan obscuramente, que no se pudo entender el valor dellas en esta manera. Vn jarro de plata viejo, vn salero de plata viejo, sin poner el valor y peso dello. Et sic de alijs? Respondeo. Que si dexò de poner algunas cosas de la calidad y valor en el inuentario, dolosamente, ò las puso tan obscuramente que no puede ser conuenido por el inuentario en cosa cierta, se le podra pedir el interese, y se prouara con el juramento in litem, de la parte, como sino lo ouiera hecho. Quia si non legitime, vt debuit fecit pro infecto habetur, vt in l. 1. ff. de his, quæ in testam. delen. & in l. 2. ff. de his, quæ pro non script. habent, & hoc etiam tenet expresse Bart. quem ceteri sequuntur in dicta lege tutor, qui repertorium in princip. numer. 21. ff. de administr. tuto. Quod tamen intelligendum est, vt iuretur in litem contra ipsum tutorem, vel administratorem si viuit, non contra heredem eius, nam ob dolum tutoris, vel administratores non iuratur in litem cõ-
18
tra

tra hæredes eius, vt in l. aliò, & in l. fin. C. de in litem iuran. vbi notat Doctores, & Bartol. in dict. l. tutor qui reperi- torium, numer. 21. ff. de administrat. tutor. imo quod notabilis est, quod tu- tore vel administratore defunctis nõ tenentur eorum hæredes, nisi delata culpa tutoris vel curatoris defuncti; li- cet ipsi teneantur de leui culpa in ad- ministracione commissa, vt est textus expressus in l. i. C. de hæredibus tu- to. quod est valde notandum, quia (sæ- pe contingit) quod rationes & reli- qua petantur ad hæredibus tutorum vel administratorum, qui si viuerent de leui culpa tenerentur, vt in l. quic- quid, C. arbit. tutel. hæredes vero nõ teneantur, nisi delata culpa ipsorum tutorum in administracione commis- sa, non de leui, vt dictum est. Item præ- dicta intelligenda sunt quando tutor vel administrator qui inuentarium fa- cere tenentur per dolum aliquas res occultauit, nec posuit in inuentario, quia tunc iuratum in litem contra eũ hæres vero condemnari debet etiam in duplum, si alias res suppressit, vt in l. fin. §. illo, C. de iure delib. vbi te- nent Doctores & Francisc. de Porcel. in tractat. de inuent. confect. cap. 10. & probatur in l. 9. tit. 6. part. 6. & licet prædicti tex. loquuntur in hærede, qui aliquas res hæreditarias suppressit, tamen idem est in tutoribus, quia eadem est ratio, vt tenet Franc. de Por- cel. in dicto tract. de inuent. capit. 1. si vero sine dolo, aliqua tamen iusta ig- norantia omisit, non iurabitur con- tra eum in litem, vt puta si aliqua res essent sibi occultæ, vel ob aliam iustã causam, vt in dict. l. tutor qui reperi- torium in princip. vbi Bartol. numer. 15. ff. de administr. tutor. & Specul. in tit. de instrumenti edit. §. fin. in princip. versi. quid si aliquas res.

¶ Decimo quæro. Si la muger del defunto hizo inuentario de todos los bienes que dexò su marido, despues hizo particion con sus hijos, y les entregò lo que les pertenecia de la herencia de su padre, ha-

ziendo con ellos particion en forma de los bienes que dexò su padre, dende à mucho tiempo que se le hizo la particion parecen muchas deudas, vel forte, las auia, y pa- recieron al tiempo que se hizo la parti- cion, por lo qual la muger se conten- tò con su dote sin acetar las ganancias, ago- ra los acreedores piden à los hijos como à herederos de su padre sus deudas entera- mente, los hijos se escusan que no las deue- mas de hasta lo que alcançan los bienes q̄ heredaron de su padre, porque acetaron la herencia con beneficio de inuentario. Los acreedores dicen, que no deuen gozar del beneficio de inuentario, porque no lo hi- zieron, mas del inuentario que hizo su madre de los bienes comunes que queda- ron entre ella y su marido al tiempo que murio. Quid iuris sit in hoc casu si filij hæredes aliud inuentarium non fece- runt, qui casus frequenter contingit, & pendet hodie in hoc Granatensi præ- torio, quam obrem eum silentio præ- termittere constitui, consilium tamen postea mutauit, quia potissima quæstio est huius tractatus, quippe cum fre- quens sit, & quotidie de ea dubitetur, & controuertatur in iudicijs, ideò eã explicare libuit, secundum quod mi- hi iustus, & æquius visum est (sub cor- rectione cuius quam melius sentien- tis & videtur dicendum quod filij hæ- redes patris teneantur in solidum om- nia debita patris persoluere) quia ve- rum est eos inuentarium non fecisse paternæ hæreditatis, ideo ad omnia debita & legata teneantur, vt in l. fin. C. de iure deliber. & l. 10. tit. 6. part. 6. quod demero iuris rigore tenendum videtur, & pro hac sententia facit, quod in simili quæstione, tenet Bar. in l. in ra- tione, §. quod vulgo, ff. ad legẽ fale. in versi. venio ad quæstionẽ, vbi quærit, quid si pupillus, & tutor eius fecit in- uentariũ de bonis patris postea substitu- tus successit pupillo, quia substitutio habuit locum, an substitutus eius de- beat aliud inuentarium facere, an suffi- ciat inuentarium factum per pupillũ, & eius tutorem, vbi tenet quod nõ suf- ficit

ficat inuentarium factum per pupillum, sed substitutus tenetur aliud inuentarium facere, aliàs tenebitur ad solida debita, & legata defuncti, cuius ratio est, quia inuentarium fit vt hæres non subtrahat bona defuncti, de quibus tenetur soluere legatarijs, vt in authent. de hæred. & falc. §. scimus, sed si pupillus facit inuentarium tenetur solum soluere creditoribus de bonis patris, non de suis, & idè sua bona nõ posuit, nec ponere debuit in inuentario, sed substitutus de his non fecit inuentarium, ergo soluere tenetur etiã de bonis pupilli, si bona testatoris nõ sufficiant, cum posset subtrahere de bonis pupilli, quæ non fuerunt in inuentario posita per pupillum, ita resoluit Bar. in dict. §. quod vulgo, quod videtur similiter dicendum in casu, & quæstione supra posita: (cum sit longè differens, & de alijs rebus inuentariũ factum, per vxorem defuncti, quæ fecit inuentarium de omnibus rebus cõmunibus, quæ maritus reliquit tempore mortis:) ab inuentario, quod facere debet hæres, quod faciendum est solum de rebus hæreditarijs, sed his non obstantibus contrariam sententiam veriorẽ esse existimo imo. *Que baste el inuentario hecho por la muger, o el marido, aunque sus hijos y herederos no hagan otro inuentario de nueuo.* Rationibus sequentibus, primo enim considerandum est (vt supra diximus) quod inuentarium fit, vt hæres non subtrahat bona defuncti, de quibus tenetur soluere debita & legata, vt habetur in dicto authent. de hæred. & falc. §. scimus, & hæc est causa puniendi hæredem non facientem inuentarium, videlicet, vt non subtrahat bona defuncti, cū ergo ista ratio cesset in hoc casu, cum constet hæredem nihil subtraxisse de hæreditate, sed omnia bona hæreditaria, quæ defunctus reliquit tempore mortis vxorem eius in inuentario omnium bonorum communium cum marito posuisse cum consensu, & approbatione filiorum, & per illud inuenta-

rium partitionem cum ea factam fuisse, quid deest huic inuentario vt hæredibus proficere non possit? Et sic à ratione legis cessante valet argumētũ, vt cesset eius dispositio, quia ratio legis est mēs legis, & cessante ratione debet cessare lex, vt in c. cum cessante de appella. & in l. adigere, §. quamquam, ff. de iure patro. & l. ex facto, ff. de vulg. & pupil. cum concordan. Secundo cõsiderandum est, quod per istud inuentarium ab vxore factum cum partitione bonorum facta cum filijs, vel hæredibus mariti magis satisfieri videtur intentioni legis volentis hæredem inuentarium facere, quàm per inuentarium ipsius hæredis factum solum de bonis hæreditarijs defuncti: nam in primo inuentario posita sunt omnia bona, quæ defunctus habuit tempore mortis: tam sua, quam vxoris, quæ cõmunia erant inter eos. In secundo vero inuentario, quod hæres facere debuit, solum describere tenebatur bona hæreditaria ipsius defuncti, quæ obuenerunt sibi vt hæreditas, non bona ipsius vxoris, & melius clariusque potest manifestari quæ bona fuerunt in hæreditate mariti prædefuncti per dictum primum inuentarium factum de omnibus bonis tam mariti, quam vxoris cum partitione omnium bonorum facta inter vxorem & hæredes viri: quam per secundum inuentarium factum solum de bonis mariti, nam in partitione facta cum vxore, si de ea non constaret, vt nunc constat potuisset aliqua fraus committi contra creditores, & legatarios tradendo vxori aliqua bona, quæ sua non essent, nec ei deberentur, quod cessat per inuentarium ab ea factum omnium bonorum communium, quæ possidebat maritus tempore mortis suæ, simul cum scriptura partitionis facta cum filijs, vel hæredibus, vbi latius, & appertius omnia bona relicta manifestantur, & quæ bona super sint hæredibus mariti deducto capitali vxoris. Tertiò, quia plenius, & euidentius constat de hæreditate

ditate mariti prædefuncti per istud inuentarium, & scripturam partitionis factam ab vxore cum hæredibus mariti, quam per solum inuentarium ab hærede factum de bonis hæreditatis mariti defuncti, cū in partitione & inuentario prius facti æstimationes, & precia taxataper cōmunes æstimatores ab vtraque parte nominatos omniū bonorum in inuentario descriptorum specialiter fiant, & moderentur iureiurando eis præstito, vt communiter fieri solet ne alterutram partem grauent in his precijs, & æstimationibus, quod fit autoritate iudicis, & cum legitimo contradictore, qui est vxor defuncti, quod non fit in alijs inuentarijs ab hæredibus factis, in quibus communiter æstimationes hæ fieri non consueuerunt. *Y ansi parece claramente, que se cumple y satisfaze mas con la intencion de la ley que obliga al heredero à hazer inuentario con el que haze la muger del defunto, en la particion y aprecio que se hizo con los hijos, de los bienes comunes que dexò su marido quando murio, que no cō el inuentario segundo que hiziesse despues el heredero: de los bienes que le que daron y cupieron en la particion sacado el capital de la muger, sino constasse ni pareciesse el inuentario y particion que primero se hnuiesse hecho.* Quare iudicio meo tenendum puto, quod sufficiat hæredi pro inuentario, id quod vxor fecit de bonis mariti defuncti, cum partitione facta, cum hæredibus mariti, maxime si in capite, vel sine eius dixisset tutor, vel hæres, quod illa bona ponebat pro inuentario minoris, vel hæredis, cum hoc sit plenius inuentarium, quā illud quod communiter faciunt hæredes, & solum in nomine differant nō in effectu, inuentarium enim est, & ita diffinitur illud in quo omnia bona in hæreditate reperta, & inuenta describuntur, vt diffinit Specul. in tit. de instru. edict. §. fin. in princip. glos. & Bar. in dicta lege tutor, qui repertorium in princip. ff. de administra. tuto. in glos. prima, quam sequuntur communiter omnes scribentes in l. 5. tit. 6. part. 6. in

prin. cuius verba sunt inuentario, *en Latin, tanto quiere dezir en Romance, como escritura que este hecha de los bienes del defunto.* Si ergo in inuentario ab vxore facti, & partitione ab ipsa cum hæredibus facta hæc omnia plenius scripta sunt quare inuentario non dicetur, cū sit in effectu, & ei competat diffinitio inuentarij, licet nomen secundi inuentarij hæredis deficiat? nec obstat opinio, & decisio Bart. in §. quod vulgo supra allegato, nam ibi in alio casu loquitur, videlicet quando substitutus pupilli non fecit inuentarium de omnibus bonis pupilli, cum pupillus habebat bona audientia, vel aliunde, & ipse cum autoritate tutoris fecit inuentarium, vt hæres patris solum de hæreditate paterna, tuuc enim si substitutio locum habeat tenuitur substitutus aliud inuentariū plenius facere de omnibus bonis, quæ pupillo obuenerunt, tam hæreditatis paternæ, quam maternæ, vel aliunde cū substitutio pupillaris ad omnia bona pupilli trahatur, & si substitutus in hoc casu non faceret inuentarium de omnibus bonis pupilli, vt hæres eius non sufficeret sibi primum inuentarium à pupillo, vel eius tutoribus factum de hæreditate paterna cum tempore, quo substitutus succedit habebat alia bona, & ampliorum hæreditatem, quā paternam, de qua factum est primum inuentariū, & in his terminis loquitur Bar. & decisio eius, quā verā puto in casu quo loquitur, & idem esset in casu nostro concurrentibus illis de quibus Bar. meminit in d. §. quod vulgo, nā si ponamus quod mater fecit inuentarium de omnibus bonis, quæ maritus reliquit tempore mortis, & de his fecit diuisionem cum filijs, & ipsi, vel vnus eorum habebat alia bona, vel hæreditatem aui, forte vel auūculi, aut alius cuius cognati, mortuo isto filio existēte conditione substitutionis eius, tali casu non sufficeret substituto inuentarium à matre factum, nec instrumentū diuisionis cum matre factæ, & liberis eius, cum solum illud contineat bona & hæ-

& hæreditatem paternam, & non alia bona, quæ filius habebat aliunde, de quibus substitutus eius tenetur facere inuentarium, cum sint bona hæreditaria filij, vel pupilli defuncti nostra igitur opinio supra posita, vt inuentariũ à matre factum, & instrumentum diuisionis proficit filijs, & hæredibus patris, vt habeatur loco inuentarij hæredis, tunc habebit locum quando ipsi filij non habebant alia bona hæreditaria, quæ peruenissent ad substitutum, quæ necessario addenda & ponenda essent in inuentario, vel quando ipsi filij superstites, vt hæredes patris conueniuntur à creditoribus paternis, vel legatarijs, vt solida legata, vel debita paterna soluerentur propter inuentarium non factum, tunc enim proficiet eis inuentarium à matre factum, & instrumentum partitionis paternæ hæreditatis, vbi constat euidenter, quæ & qualia sint bona hæreditatis paternæ, quæ penes eos manserunt deducto capitali, & patrimonio matris, non autem proficiet eis quando conuenirentur pupilli, hæredes à creditoribus propter hæreditatem aui, vel cognati, si de omnibus istis bonis hæreditarijs, & aliunde quæsitis non esset factum inuentarium. Item pro hac parte facit tex notabilis, in l. tutor, qui repertorium in prin. ff. de adminis. tuto. vbi habetur quod tutor excusatur à confectione inuentarij, ex aliqua iusta causa, si ergo tutor excusatur ex aliqua iusta causa: quæ causa potest esse iustior, quam ista quod inuenerit inuentarium factum à matre, & partitionem cum filijs facta, vbi omnia bona pupilli scripta sunt solemniter: idem prædicta opinio verissima mihi videtur quod tutor, vel hæredes defuncti non teneantur aliud inuentarium facere, nisi bona postea creuerint, & sit eis iustissima excusatio faciendi inuentariũ illud quod mater pupilli fecit de bonis à patre eorum relictis simul cum partitione bonorum cum filijs facta.

¶ Undecimo quæro, si la muger del defunto no hizo inuentario, ni menos

lo hizieron los hijos, si seran obligados los hijos que aceptaron la herencia de su padre, à pagar todas las deudas y legados q̄ hizo su padre, enteramente. Etiam ultra vires hæreditarias. De tal manera, que no puedan retener ni sacar la legitima de los bienes de su padre. In qua quæstione respõdet Bald. & Salicet. in authet. hoc amplius, C. fideicommiss. & in authent. sed cum testator. C. ad legem falcid. quod filius potest retinere quam tam debitam iure naturæ, hoc est legitimam portionem, etiam si inuentariũ non fecit quod verum est, cum distinctione tamen glossæ positæ in l. fin. §. fin autem, in verbo Sacramento, C. de iure deliber. quam sequuntur communiter omnes. La qual distingue, que quanto à los legatarios que pretenden causa lucrativa, puede el hijo sacar su legitima, y no es obligado della à pagar los legados enteramente, aunque no haga inuentario, pero quanto à las deudas que dexò su padre ser à obligado à pagarlas enteramente, porque estas consumen la herencia. Hæreditas enim est deducto ære alieno, vt in l. subsignatum, §. i. ff. de verb. signi. & l. non possunt, ff. de iure fisc. cum concordanti.

1 **Q**UOMODO fieri debeat apprecium vel taxatio rerum in inuentario descriptarum, an per aestimatores à partibus communiter electos, vel per aestimatores à iudice nominatos.

2 Quando aestimatores honorum communiter à partibus electi discordant, iudex debet eligere tertium.

3 Si aestimatores à partibus communiter electi simul cum tertio à iudice nominato discordent, an valeat apprecium in minore summa factum, cum in ea omnes concordent, quia in maiore summa inest minor.

4 Declaratur tex. in l. diem proferre, §. si plures, ff. de recep. arbit. vt non habeat locum quando aestimatores simul cum tertio à iudice nominato discordant in precys rerum.

5 Quando vnus arbiter appreciauit rem diuiden-

diuidendam in quinque, alius in decem, tertius in quindecim, quod omnes predictae summa confundi debeant, & ex his sumetur tertia pars quae verum valorem ipsius rei faciet, & illud seruabitur.

- 6 Si arbitri aestimatores à partibus communiter electi committant alteri tertio, vel unus eorum alteri vices suas, an valeat quod ille tertius commissarius, vel unus solus cui commissum est ab alio declarauerit.
- 7 An valor bonorum quae aestimantur considerandus sit respectu temporis mortis defuncti cuius bona diuiduntur, vel aestimatio eorum quam habent tempore diuisionis.
- 8 Declaratur tex. in l. cum queritur, C. de inofficio. testa.
- 9 Inter cohæredes diuidentes hereditatem, videtur facta venditio vel permutatio suae partis, quam habebat in hereditate, idcirco de euictione inuicem tenentur.
- 10 An filius qui aliquam rem recipit à patre vel matre, quae venit conferenda, teneatur eam conferre, qualis nunc est tempore collationis, vel diuisionis meliorata forte, vel deteriorata, vel precium quod habebat tempore, quo sibi data est latissime disceptatur, ubi nouiter declaratur tex. in l. ea demum C. de collatio.
- 11 Declaratur tex. in l. 2. in princ. ff. de collatio. bono.
- 12 Declaratur tex. in l. plerumque, ff. de iure dot. & taxatur Antonius Gom. qui eum perperam intellexit.
- 13 Item declaratur latissime tex. in l. ea demum, C. de collatio. & ratio decidendi eius.
- 14 Dominium rerum dotalium, & datorum in donationem propter nuptias transit in filios: quibus dantur etiam si in potestate parentum sint.
- 15 Augmentum vel diminutio, aut deterioratio rerum regulariter pertinet ad dominum ipsius rei.
- 16 Data aliqua re insolutum à debitore vera venditio est, & periculum peremptionis, vel deteriorationis, vel aug-

mentum ipsius rei pertinet ad creditorem.

- 17 Debitor speciei, vel quota bonorum si eam soluat ante diem, quo debebat soluere de voluntate creditoris liberatur.
- 18 Donatio facta à patre filio in potestate, quae à principio non valuit confirmatur eius morte, & acquisitio domini ipsius rei donata, retrotrahitur, & fructus, & augmentum ipsius rei acquiruntur filio.
- 19 Bona à patre vel matre data filiis in dotem, vel donationem propter nuptias, quae ad collationem trahuntur talia qualia erant tempore, quo eas receperunt, & in illa aestimatione conferenda sunt, non eo tempore, quo conferuntur.
- 20 Illatio notabilis quae supradictis inferitur, quod non teneatur hodie conferre filius emancipatus, ea quae ex laboribus suis, vel aliunde non à patre acquisiuit, sicut ea non tenetur conferre filius potestate.
- 21 Aestimatio rerum dotalium inter Socerum & generum facta non consentiente filia quando prauidicet filiae.
- 22 Declaratur tex. in l. 2. §. de illis, ff. de colla. bonorum nouiter, & subtiliter.
- 23 Declaratur tex. in authent. quod locum, C. de collatio.
- 24 Declaratur tex. in l. illud, C. de collatio.
- 25 Militia vel aliud officium ad heredes transmissibile si comparetur a patre filio, qualiter conferatur precium eius, vel ipsa militia.
- 26 Bona hereditaria si aestimentur pluris quam valeat vel minoris, quod remedium habeant in hoc grauati.
- 27 Fote est unus ex cohæredibus taxationem rei hereditariae factam ab aestimatoribus maiori precio aestimare, vel alium extraneum submittere, qui hoc faciat.
- 28 Reductio ad arbitrium boni viri, coram quo iudice petenda sit.
- 28 Si unus ex cohæredibus offerat decem pro re hereditaria alius offerat duodecim, non tamen statim soluenda, sed in diem

- diem certum, quod admitti non debeat talis licitatio, vel oblatio maioris precij, sed minoris, dum tamen presentia offerantur.
- 30 Quo tempore fieri debet oblatio maioris precij, que vulgo dicitur, puja, inter coheredes in re diuidenda.
- 31 Si minor petat restitutionem aduersus unum capitulum partitionis, ex eo quod una res sibi adiudicata minus valeat quam taxata fuit ab aestimatoribus, an propter hoc audiri, vel restitui debeat.
- 32 Declaratur tex. in l. etiam, §. ex causa, ff. de minor.
- 33 Si unus ex coheredibus multum grauatur in re sibi adiudicata ab arbitris sine sorte, quia multo minoris valeat quam taxata est, an poterit contradicere, vel petere reformationem predicti grauaminis.
- 34 Unus ex coheredibus non potest unam partem terra, qua ad mensuram taxata est sibi adiudicari petere, ex eo quod maius precium offerat pro illa parte ^{non omnes partes}, vel ^{mensuras illius} agri velit habere ^{cum} eodem.
- 35 An creditoribus prauidicium faciāt taxationes, vel aestimationes bonorum ab arbitris facta.
- 36 Si unus ex coheredibus contradicat aliquam rem in hereditate repertam, in inuentario poni, aut diuidi inter heredes, ex eo quod dicat illam suam esse, an impediat diuisionem eius, vel discreptionem in inuentario.
- 37 Si unus ex coheredibus aliquam rem hereditariam subtrahit, vel corrumpit, an debeat inscribi in inuentario vel aestimari, ut diuidatur.
- 38 Si testatur legauit, vel iussit in suo testamento, ut aliqua res venderetur in centum ipsi legatario, qua ducenta valeret, quid ponendum sit in inuentario ipsa res, vel precium iustum, vel id quod dari iussit pro ea.
- 39 An precium factum inter uxorem, & coheredes ad diuidendum prauidicabit creditoribus.

40 An lectum vel cubiculum quotidianum ponetur in inuentario cum id lucratur coniux superstes, & an appreciabitur per aestimatores.

41 Si mariti bona non sufficiant ad solutionem aris alieni, quod debetur creditoribus, an uxor superstes lucrabitur lectum, vel cubiculum quotidianum, quod ex dispositione legis habere debet.

DE REBUS POSITIS IN inuentario, & alijs, que ad partitionem trahuntur.

CAPVT III.

ISO de inuentario, & eius effectu, quod principium, & caput est omnium diuisionum, nunc videndum est de rebus in inuentario positis, & alijs quae trahuntur ad diuisionem, & primo quaeritur. Como se han de apreciar las cosas y bienes puestos en el inuentario. Nā des fondi communes inter coheredem, & apprecium eorum & aliorum bonorū, quia partes & regiones agrorum nō sunt semper aequales, nec eiusdem valoris, licet mensura aequales sint, & alia bona communia hereditaria non possunt esse eiusdem bonitatis, & valoris, ut singula singulis adiudicentur praeterquam ea, quae recipiunt functionem in genere suo, ut in his quae pondere, mensura, numero uē consistunt: ideo frequenter, imo semper in partitionibus peruenitur ad aestimationem, & taxationem bonorum in inuentario descriptorum, ut habetur in l. hac edictali, §. i. C. de secund. nupt. & in l. ad officium, C. communi diuidendo, & in §. quod si commode instit. de offic. iudicis, & in l. Meuius, §. arbiter. ff. famil. heriscun. & in l. si quis putans, §. si fundus, ff. commu. diuidun. *Tassi el comun estylo de las particiones*

2
 ziones, es, que se aprecian los bienes del inventario por apreciadores puestos y nombrados por ambas partes, porque aunque de iure auia de nombrar los apreciadores el juez. Vt in d.l. ad offic. C. communi diuidundo, vbi notant Doctores. Pero porque en estos apreciados podrian hazer agrauio los apreciadores, el comun estylo ha recibido que no los nombre el juez, sino las partes cada vno el suyo. Quod etiã est de iure nouissimo, vt in dict. l. hac ædictali, §. 1. C. de secun. nupt. Pero pongamos que estos dos apreciadores no se conformassen en el precio, porque el vno aprecia en mas los bienes, y otro en menos, y difieren en el precio de algunos dellos, en tal caso el juez nombrara vn tercero para que vala lo que hiziere. la mayor parte dellos. Vt in l. item si vnus, §. principaliter, ff. de recept. arbit. est tamen notandum quod licet ille text. nõ probet, quod iudex eligat tertium, sed quod compellat illos duos arbitros discordantes tertium eligere, qui adiungatur eis, vt valeat quod maior pars statuerit, tamen stylus communis, & practica hoc recepit, quod tertium nõ eligant arbitri, vel æstimatores à partibus nominati, sed iudex eum eligat, quod multas quæstiones & dilaciones derimit, quæ contingere possent propter dissensum duorum in eligendo tertium, vel propter dilationem, & moram eorum, qui contemplatione ipsarum partium, qui eos nominauerunt, vel ob alias causas rem ipsam longius protraherent, ideò ad hoc commodissime peruentum est, vt prætor ipse tertium æstimatorem, vel arbitrum eligat, & compellat eos sententiam dicere, vel declarationes facere. Pero pongamos que todos tres arbitros ò contadores, ò los dos nombrados por las partes, y el tercero nombrado por la justicia no se conformassen, ni los dos dellos, porque el vno
 3
 apreció en quinze, otro en diez, y otro en cinco, en tal caso parece que ha de valer el parecer del que apreció en cinco, porq̃ en esta suma menor todos concordaron.
 4
 Quia in maiori summa inest minor,

vt ex text. expressus in l. diem profertre, §. si plures, ff. de recept. arbit. & in capit. 1. de arbit. lib. 6. quod si ita procederet, satis absurdum, & contra rationem esse videtur, ideò in casu præmissis crederem non habere locum, nec seruandam esse decisionem illius text. & ita tenet expresse Bald. in l. si decem, ff. locati, & Salicet. in l. hac ædictali, §. his illud, C. de secun. nup. & Bald. in l. 1. in 6. quæst. C. si ser. ex text. Ias. in §. sequens instit. de actio.
 5
 num. 23. Todos los quales tienen expresamente, que la decision de aquel tex. in dict. §. si plures, solamente procede y puede auer lugar, y platicarse en los arbitros recibidos por compromisso, pero no en los apreciadores y arbitros elegidos para apreciar alguna cosa, por lo qual en este caso se ha de tener y usar del remedio que pone Saliceto in dict. l. hac ædictali, §. his illud, C. de secun. nup. que el juez en este caso quando todos tres estan discordantes, y no conforma los dos, los apremiara y compelerá à todos tres à que se conformen por prision, ò por los otros remedios que se recho juntando todas tres summas y precio de cada vno dellos, y de todas juntas sacara el tercio, y aquello valdra y se guardara por precio justo. Quod non est sine ratione, & probat tex. notabilis in l. fudum cum lege sequen. ff. mand. quod etiam comprobatur ex doctrina Bart. quæ communis est in l. 1. ff. si certum petita. quod in his diuisionibus faciendis iudex id facere debet, quod commodius sit, & fraude, & iniuria magis alienum, eius etenim arbitrio committitur quomodo diuisio fieri debeat, quod sumitur ex text. in l. ad officium, C. comm. diuidun. & l. 10. tit. 15. par. 6. ex eius etiam doctrina processit stylus supradictus quod arbitri discordantes in aprecijs, vel alijs, non eligant ipsi tertium, sed iudex, quia hoc commodius est, & magis alienum à fraude non enim debet iudex sequi arbitrium eius, qui minorem summam declarauit in æstimationibus faciendis, quia in ea omnes conueniunt, cum hoc nõ
 careat

careat suspitione fraudis, & sit contra vtilitatem & voluntatem partium.

6 ¶ Secundo quæro. Si los apreciadores, o los tres con el tercero nombrado por la justicia, cometan al vno sus vezes para que el lo tasse solo, y aquel solo hiziesse la tassacion, si valdra lo q̄ el solo, o los dos aquí cometio el tercero sus vezes quando fue nõbrado tercero por la justicia, ò fuerã nõbrados tres tassadores o cõtadores de cõsentimieto de partes. Et videtur quod valeat, quod ab illo, vel illis d̄claratũ fuerit, si vnus, vel duo eorũ cõmiserũt ic, vel duobus eorũ vices suas, vthabetur in c. cũ ab vno, de re iud. lib. 6. Respondeo. Que lo cõtrario se deue tener en este caso, imo, q̄ no valdra lo q̄ el vno de los dos, o los dos de tres apreciadores hizierẽ, aunque el vno, o los dos le cometan sus vezes, porque aquello procede en los juezes que tienen el poder y juridicion del superior que se le da y delega, pero no en los arbitros que tienen el poder de las partes para que todos juntos declaren, y den sus pareceres, y no lo puedan dar contra su voluntad y orden que las partes les dieron, porque las partes eligieron sus personas e industria dellas para este negocio, y lo fiaron dellos por el credito y confiança que dellos tenían, y no pudierõ cometerlo al vno q̄ fue nõbrado por la otra parte, porque facilmente vendria à hazer lo que le ordenasse la parte que le nõbrò. Hoc tenet expresse Alber. licet nõ tã clare rationem huius assignet, in l. itẽ si vnus, §. item si plures, numer. 9. versic. item quæro pulchrã quæstionẽ, ff. de recep. arbitr. vbi asserit ita se obtinuisse.

7 ¶ Tertiõ quæro. Si se ha de mirar y hazer el aprecio de los bienes del inuentario, y tener cõsideraciõ al valor q̄ teniã al tiempo q̄ murio el padre o madre de cuya herencia se trata, o al tiempo q̄ se haze la particiõ, y parece q̄ se ha de tener cõsideraciõ al valor q̄ tenían los dichos bienes al tiempo q̄ murio el defunto, y no à lo q̄ agora valen. Et ita videtur diffinire textus expressus in l. cum quæritur, C. de in officio. testam. & in l. in quantitate, ff. ad legem falcid. vbi notat Doctores, & in auth. nouissima, C. de inoffi. testa.

¶ Pero en este caso se deue tener lo cõtrario. Imo, q̄ la tassaciõ se ha de hazer conforme al valor q̄ tienẽ los dichos bienes al tiempo que se haze la dicha tassacion, y particiõ con la distincion que adelante se dira, porque los derechos arriba alegados hablan en otro caso, y para otro efecto diferente del que se trata en la particiõ de bienes entre herederos, que es para efecto de excluir la querella de inofficioso testamento, y ver si les quedò à los hyos su legitima enteramente, que su padre les era obligado à dexar de sus bienes al tiempo que murio, que es la quarta debita, Iuræ naturæ. O la quarta falcidia, que era obligado a dexar à su heredero extraño quando hizo tantas mandas, y legados, q̄ le consumio toda la herencia sin que le quedasse la quarta falcidia, que era obligado à dexar al heredero, de los bienes q̄ dexò al tiempo que murio, y para este efecto disponen los derechos arriba alegados, que se mire el valor que tenían los bienes del defunto al tiempo que murio, porque de aquellos sera obligado à dexar la quarta parte, ò la legitima que oy manda la ley del Reyno, porque aunque despues valan mas, o valan menos, los dichos bienes y herencia, no crece ni disminuye por esso la quarta falcidia, ni la legitima de los hyos que entonces era la quarta parte de los bienes del padre o madre, y oy son las quatro partes de cinco de sus bienes. De iure regio. Pero por hazerse la particiõ entre los herederos, sino se contiende entre los hyos y herederos con los legatarios, si les dexò su padre su legitima enteramente, o si hizo mas mandas, o legados en su testamento de lo que cabia en el quinto, si no para partirlas entre los herederos, no se ha de tener respecto al valor que tenían los bienes al tiempo de la muerte del testador, sino al tiempo que se haze la particiõ, la diferencia del vn caso al otro, es euidente, porq̄ muchas vezes acaece que se haze la particiõ de los bienes del defunto desde à muchos años despues de su muerte, quando los bienes tiene mucho menos valor, y estan gastados y consumidos, como comunmente suele ser en los bienes muebles, y muchas vezes las rayzes estã tan

mal tratadas, que valen la mitad menos quando se haze la particion y aprecios, que valian al tiempo de la muerte del testador defunto. Y por el contrario pueden valer agora mucho mas quando se haze la particion, como si quedassen muchos esclauos, ganados pequeños, y huuiessen crecido, no es justo que los lleue vno de los herederos por lo que entonces valian quando murio el testador. Y por el contrario, si valiesse agora menos, que los lleuasse por el valor que entonces tenian quando los dexò el defunto, maxime, si diessen al vn heredero vna viña, ò heredad, apreciada que valia ciento al tiempo de la muerte de su padre, que agora por el mal tratamiento que tiene no vale cinquenta y, ò otro hermano diessen otra viña, o oliuar que no valia ciento quando murio su padre, porque era muy nueua, y no estaua criada, y agora vale trezientos, que seria grande agrauio. Et licet hoc pateat euidenter ad oculum, ita vt non egeat aliquo iuris suffragio: tamen de iure fundatur ea ratione, nã certum est, quod in diuisione quæ fit inter hæredes de bonis hæreditarijs contrahitur inter eos quædam permutatio, vel venditio partis communis, quæ traditur cohæredi, cum ante diuisionem in qualibet parte hæreditatis habeat partem pro indiuiso, & propterea tanquam quilibet venditor tenetur cohæres de euictione, si alteri euincatur, vt in l. si familiæ, C. famil. herci. cum concordât. si ergo hodie venditur, vel permutatur illares, quæ diuiditur & apreciatur, tunc temporis debet æstimari, verum eius precium, non quod ante habuit, vel habebit postea, quia illud nõ est considerabile, sed precium quod habebat tempore venditionis, & contractus, vt habetur in l. 2. vbi notât cõmuniter omnes Scribentes, C. de rescinden. ven. & in l. precia rerum, ff. ad legem falcidiam, & ex text. magis expressus in l. in lege falcidia hoc esse seruandum in fine, ff. ad legem falcid. cuius hæc sunt verba corpora, si qua sunt in bonis defuncti, secundum rei veritatem æstimanda

erunt, hoc est secundum præsens precium, nec quicquam eorum formali precio æstimandum esse sciendum est, Tansi se concludye, que para efeto de saber si el padre o madre dexan à sus hijos enteramente su legitima, y no se la consuman y grauen con los legados, ò mandas quando huuere duda ò contienda de sto, ò si caben en el quinto, se han de hazer los aprecios de la herencia por el valor que ienian quando murio el padre, ò la madre de cuya herencia se trata: pero para hazer la particion de los dichos bienes entre los herederos, se ha de tener respeto à hazerse el aprecio por lo que valen al tiempo que se haze la particion, quod verisimum puto.

¶ Quarto quæro, si el padre, ò madre dio à vnos de sus hijos en dote ò donacion propter nuptias, vna heredad ò viña, ò otra rayz, ò algunos bienes muebles sin aprecio, y al tiempo que se viene agora à hazer la particion, y la trae à collacion con los otros hermanos y herederos, est à menoscabada, y vale mucho menos de lo que valia al tiempo que se la dio su padre, o pongamos que valiesse mucho mas, porque ha subido en el precio, ò porque el hijo la ha mejorado y plantado, y piden los otros coherederos que la trayga como est à particion, o el valor de lo que agora vale, y que esto se ponga por aprecio. El hijo que la recibio dize, que no ha de traer à particion mas de lo que valia al tiempo que la recibio. Quid iuris fit quæritur in vtroque casu? Respondeo. Quod hoc videtur de iure expeditum & clarum, nam si pater dedit prædicta bona æstimata, tunc vera venditio est, & solum tenetur reddere precium, non autem bona quæ recepit in specie, si vero æstimata non fuerunt, tunc tenetur reddere dicta bona in eadem specie, sicut ea recepit, & precium fieri debet secundum æstimationem, quam hodie habent, cum ad collationem trahuntur, vt in l. plerunque, ff. de iure doti, & expressius probatur dicta conclusio in l. ea demum, C. de collatio. cuius verba sunt, ea demum ab emancipatis fratribus his, qui remanserunt

in potestate conferri consueuerunt, quæ in bonis eorum fuerunt eo tēpo-
re, quo patet fati munus impleuit, ad
idem tex. notabilis in l. 2. in princip.
 11 versu. de illis quæ sine culpa, ff. de col-
lat. bon. & in proprijs terminis hoc te-
net Pau. Castren. in l. illud, C. de co-
llatio. quem refert, & sequitur Greg. in
l. 3. tit. 15. part. 6. idem tenet Anton.
Gom. in l. 29. de Toro, numer. 13. sed
mihi videtur salua eorum pace, quod
hæc conclusio non sit vera, tum quia
iure non probatur, tum quod contra
rationē sit, & contra iuris ciuilibus regu-
las, vt est infra dicendis apparebit. *Si-
no que el hijo ò hija seran obligados à
traer à collacion y particion el precio, ò es-
timacion de los bienes que recibio al tiem-
po que se los dio su padre ò madre, aunque
los aya recebido sin aprecio, y no se estime
por el valor que tienen de presente quan-
do se haze la particion.* Rationibus se-
quentibus, & quia iste quæstio fre-
quens est & subtilis, & non bene ex-
plicata per Doctores, antiquos, nec
modernos, ideò eam latiore tractatu,
ac examine expedire necesse est, ad
cuius intellectum præmittendum est,
quod text. in d. leg. ea demum, C. de
coll. & in l. plerunque, ff. de iure doti.
quos allegat. Anton. Gom. non pro-
bant suam conclusionem, ad quam
eos allegauit, nam tex. in d. l. plerun-
que loquitur de rebus datis in dotem
 12 non æstimated à patre ipsi genero suo,
nam cum dotem reddere debeat solu-
to matrimonio, & ipsa dos æstimata
non fuerit tali æstimatione, quæ fecit
emptionem ipsam dotem, quam rece-
pit reddere debet in eadem specie, &
non precium eius, cum ipsas res. non
emerit, & precium earum non recepit
ideò quia debitor est specie solutione
eius liberatur, vel interitu eius, si sine
culpa sua perierit, vt in l. si ex legati
causa, ff. de verbo. obli. cum similibus,
& in d. l. plerunque, & in hoc casu lo-
quitur ille tex. quia ad hoc dantur in
dotem sine æstimatione, vt ipsamet
res reddantur soluto matrimonio si-

cut fuerint. Nos vero loquimur de
æstimatione ipsius rei in dotem datæ,
quæ nunc venit conferenda fratribus
de cuius precio tractatur inter alias
personas, nam illud quod factum est
cum marito solum illi præiudicat, &
patri mulieris, cum quo contraxit in
æstimatione rerum dotalium non
liæ si ipsa in his non consensit, in quo
casu non est eadem ratio, quæ est in
genere & patri mulieris, inter quos de
his precijs actum est, vel si non æsti-
mata data sint, cum redditur dos so-
lum tractatur de liberando marito à
solutione dotis, vel speciei, quam rece-
pit, nam tradendo eam qualiscunque
sit eo tempore, quo reddit liberatur,
cum sit debitor speciei, vt in l. si ex le-
gati causa, ff. de verbo oblig. & in l.
pignus, C. de pignor. actio. & in le-
ge quæ fortuitis eod. titul. vbi notat
Doctores, & in l. si in asia, §. fin. ff. de
positi cum similibus, quæ ratio ces-
sat in filia quando trahit ad collationē
bona, quæ recepit in dotem, vt latius
infra dicetur. Item minus probat di-
ctam conclusionem textus in dicta le-
ge ea demum, C. de collatio. ad quam
eum allegauit Anton. Gom. quia illa
lex loquitur in alio casu, puta quando
filius emancipatus admittitur ad hære-
ditatem paternam beneficio præto-
ris, tunc enim induxit prætor, vt con-
ferret filio in potestate omnia bona
profecitua, & aduentitia, & alia bona
quæ haberet vndecunque quæsitæ,
quæ patri olim acquirebantur, vt ser-
uaretur æqualitas inter fratres, nam si-
cut filius, qui erat in potestate tempo-
re illius legis conditæ omnia acqui-
rebat patri præter castrensia, vel
quasi castrensia, vt in l. placet, ff. de
acquirenda. hæredit. & in l. cum oportet
in princip. C. de bonis, quæ liber.
nec ipse poterat aliquid retinere, vo-
luit prætor quod sicut filius suus
acquisiuit omnia quæ habuit pa-
tri, similiter filius emancipatus,
qui retinere poterat profecitua vel
aduentitia, quæ non acquisiuit pa-
tri,

tri, iam quod admisit eum ad hereditatem paternam traheret ad collationem omnia bona quæ haberet vndecunque quæsitæ, quæ acquirerentur patri si emancipatus non esset, sicut acquisiuit filius in potestate ipsi patri, hoc sumitur ex l. 1. in princip. & in §. 1. & in l. 2. §. de illis, ff. de collatio. bonor. vbi not. Doctores, & Bartol. in l. pater filium, ff. de collatio. bonor. omnes Scribentes in dict. l. ea demum, & in l. si emancipati, C. de collat. non tamen dicit ille textus, quod si pater dedit aliqua bona sua filio emancipato traheret ad collationem, qualia essent tempore, quo pater moritur, & collatio esset facienda, sed quod filius emancipatus conferre teneatur omnia bona sua vndecunque quæsitæ præter castrensia, vel quasi castrensia cum admitteretur ad hereditatem patris sub ista vniuersitate bonorum, quæ habebat emancipatus intelligebantur bona, quæ habet tempore mortis patris deductis debitis, quia bonorum appellatione intelliguntur bona, quæ quis habet deducto ære alieno præter consumpta, & alienata per filium, vt declarat ibi text. & glos. & l. 2. §. de illis, ff. de collat. bonor. in verbo culpa, ecce ergo, quod textus ille in l. ea demum non loquitur de augmento, vel diminutione rei datæ à patre filio emancipato, quæ venit conferenda, sed solum dicit quod conferat emancipatus filio in potestate omnia bona, quæ habet & acquisiuit in vita patris deducto ære alieno, cum ergo ille textus loquatur in alio casu differentem rationem habente non potest fundari in eo prædicta conclusio ad quæ allegatur. *Lo segundo, porque aquel texto y su decision está corregida por otros derechos mas nuevos, porque en quanto por el se estatuye que el hyo emancipado ha de traer à collacion viniendo à heredar à su padre, todos los bienes aduenticios y profecticios que huviere auido de su padre ò de su madre. Vel vndecunque præter castrensia, vel quasi castren-*

fia, *Est à corregido por la ley, Cum oportet, C. de bonis quæ libe. vbi statuitur quod filius in potestate non acquirit patri bona aduentitia præter vsum fructum eorum, qui acquiritur patri, sed sibi remanet proprietas, sicut aliorum bonorum castrensium, item in quantum ille text. in d. l. ea demum, & l. 1. ff. de colla. bonorum, statuerunt quod filius emancipatus veniens ad hereditatem patris conferret fratribus in potestate manentibus hereditatem matris, vel alia bona aduentitia similiter est correctus per legem, vt liberis, C. de colat. vbi statuitur quod filij in potestate & emancipati venientes ad hereditatem patris non conferant aduentitia, sed solum profectitia, nisi quando venerint ad hereditatem maternam, & agatur de successione eius, à quo bona processerunt, cum ergo, d. lex ea demum, & ratio eius sit correctæ, non bene trahitur ad propositum, ad quod eam allegauit Anton. Gomez.*

14 ¶ Item decisio & determinatio eiusdem Anton. Gom. quod bona conferenda sunt talia, qualia sunt tempore mortis parentis, de cuius hereditate agitur dura & contra rationem, & regulas iuris civilis esse videtur, nam certum est, & à nemine dubitatur, quod dominium rerum dotalium, & donationis propter nuptias transeat in filios, & non re acquiritur patri, licet filij sint in potestate patris, etiam de iure communi ante legem Tauri, quæ hoc expresse, & generaliter statuit in omnibus liberis post traditionem factam ipsarum rerum, vt in l. Pomponius Philadelphus, ff. famil. herciscun. & l. fin. in fine, ff. de colla. bon. & in l. 3. §. sed vtrum in fin. ff. de minori. vbi not. DD. & Bart. in l. pater filium, ff. eod. tit. & in l. filia dotem, C. de collation. & ideò ad collationem dotis, & donationis propter nuptias tenentur filij, quia valuit à principio donatio, & dominium ad eos transiuit, si enim dominium non transiret in filium, non esset neces-

necessarium, quod illa bona trahe-
rent ad collationem, cum si remane-
rent in bonis patris per iudicium fa-
miliarum hereditariae possent diuidi, si-
cut alia bona haereditaria patris, ut in
l. si donatione, C. de collatione, ubi no-
tat Doctores, & in l. 2. C. de inoffi-
cio. donati. cum ergo dominium ea-
rum rerum sit penes filios secundum
iuris regulas ad eos debet pertinere
damnum, vel commodum deterio-
rationis vel augmenti, quia haec omnia
regulariter sequuntur dominum, ut in
l. quae fortuitis, C. de pignoribus. actio.
15 ubi notat Doctores, & in l. pignus eo-
dem titulo. cuius verba sunt pignus in
bonis debitoris permanere, ideo-
que ipsi perire in debitum non venit,
hoc idem probat tex. elegans in l. si id
quod donatum sit in princip. ff. de do-
natio. inter virum & uxorem, cuius
verba sunt, si id quod donatum sit pe-
rierit, vel consumptum sit eius, qui de-
dit est detrimentum merito, quia ma-
net eius res qui dedit, suamque rem
perdidit, cum ergo res pereat pericu-
lo domini, & ad eum pertineant ac-
cessiones, & deteriorationes ipsius rei
& filij habent a principio traditionis
factae a parentibus dominium earum
rerum, quare non sequetur eos peri-
culum damnum, vel commodum, aug-
mentum vel diminutio ipsarum re-
rum? quod patet euidentius per exe-
plum sequens: ponamus enim quod
pater vel mater dedit filiae in dotem,
vel filio propter nuptias ad sustinenda
onera matrimonij quasdam oves, vel
boves, ex quibus filius vel gener, vel
ipsa filia soluto matrimonio mul-
tos fructus receperunt, & post mul-
tum temporis aliqua clade vel casu,
vel senectute, forte paulatim perie-
runt, mortuo patre vel matre non
ne erit aequum? quod filius, vel fi-
lia conferat precium, vel aestima-
tionem earum, quod habebant tem-
pore donationis, cum hi casus sequun-
tur dominum, certe absurdum esset
contrarium dicere, nam alias dice-

remus quod pater, & eius haeredes te-
nentur de his casibus, & praestare de-
bere mortalitatem horum animalium
& simile posset contingere in seruis,
aut equis datis in dotem, vel donatio-
nem propter nuptias, & in rebus mo-
bilibus, quae usu consumuntur, si con-
sumptas vellet filius conferre, quas in-
tegras, & magni valoris recepit, & ex
contrario esset iniquum, si pater dedit
in dotem, vel donationem propter
nuptias centum oves, vel boves, quae
post longum tempus multiplicatae sunt
naturaliter foetibus ipsarum, si vellet
fratres, ut gregem integrum, sicut nunc
est augmentatum tempore mortis pa-
tris frater conferat, quod esset ini-
quum, cum pater & mater ad hoc de-
derit, ut dominium earum habeat, &
fructibus earum fruatur, & filius indu-
stria sua forte fructus eorum auxit no-
lens vendere, vel consumere in usus
suos ut potest, sed augmentare gre-
gem, ut maior fiat, ex quo resultaret si-
bi magnum incommodum, & pro bo-
no opere malum reciperet, & idem
posset contingere, si seruos forte rece-
pit in dotem, vel donationem propter
nuptias, qui essent in infantili aetate,
& tempore mortis patris essent adul-
ti, vel maioris aetatis, qui plus quadru-
plo nunc valent, quam eo tempore
quo recepit, & fratres petant, ut con-
ferantur, & aestimentur eo precio quo
hodie sunt cum conferuntur: similiter
esset iniquum si filio dedisset in dona-
tionem propter nuptias agrum incul-
tum, qui plantauit eum arboribus pro-
pter quod tempore mortis patris cum
illa creuerint ager ille multo pluris va-
leat, certe iniquum, & contra ius esset
petere fratres eius, ut agrum illum co-
ferat, & aestimetur quantum hodie va-
let, ut id conferatur. Tertio confirma-
tur supra dicta conclusio, quia quan-
do aliqua res datur in solutum cum ve-
ra venditio sit, & dominium transeat
in accipientem sine dubio liberatur
debitor, & creditor, qui recepit eam, &
suo periculo habet, & incrementum,
vel

vel deterioratio eius ad eum pertinet, sicut ad emptorem, ut in l. eleganter, ff. de pignor. actio. & in l. necessario, ff. de peri. & comm. rei venditæ, si ergo hoc ius est in re data in solutum à debitore creditori suo, quare non idem erit, quando pater dedit filio aliquas res in donationem propter nuptias eo animo, vel pacto tacito, vel expresso, ut habeat in parte legitime sibi debitæ, & imputet, vel conferat tempore mortis patris? nec obstat si dicatur, quod diversum est filio talia bona recipiente, quod in creditore, nam si creditor in centum recipiat aliquam rem in solutum à debitore suo, tacite, vel expresse fit æstimationis ipsius rei, nam sic expresse est emptio & venditio, & idem est tacite data re in solutum, nam si creditor eam recipiat pro debito tacite videtur æstimata in toto debito, & sic erit venditio quod non contingit in patre donante filio propter nuptias, vel dante dotem filiæ, quia eis non debetur precium: ad quod respondeo, quod nihilominus procedit supra dicta conclusio, quia non habet pater necesse rem æstimatam tradere filio, cum non sit debitor pecuniæ, vel quætitatis. Sed debitor speciei, vel quoræ hereditatis in tempus mortis suæ, & eam nunc tradit filio etiam in æstimatam, hoc pacto tacito vel expresso, ut intelligitur semper in tali donatione propter nuptias vel dote, ut ea imputetur in legitimam & conferatur, ut tenent communiter omnes Doctores in l. si donatione, & in authen. ex testamento, C. de collation. idè solutione eius, quod debetur liberatur, nam debitor speciei, vel quoræ bonorum soluta specie, vel quoræ hereditatis creditori suo liberatur, si ante tempus de consensu creditoris soluat, ut in l. post mortem, ubi notat Doctores, C. de fideicommiss. & in l. filius familias, §. diui, ubi Bartol. & Paul. ff. delegat. 1. si ergo pater liberatur statim, quod ipsas res tradidit filio suo, qui domi-

nium earum acquisiuit statim cum traditio facta fuit, quare tenebitur pater de periculo, vel deterioratione, vel casu ipsarum rerum, qui iam liberatus est solutione eius, quod debetur? ut in §. 1. institut. quibus mod. tollit, obligatio cum concordan. Quartò pro hac parte facit textus notabilis in l. donationes, quas parentes in fin. & ibi glos. in verbo referatur, C. de donatio. inter virum & uxorem, ubi statuitur quod si pater donaverit filio in potestate, cū à principio non valeat donatio mortuo patre r. o. facta reuocatione donationis confirmatur donatio, & retrotrahitur confirmatio ad diem contractus, quasi à principio valuisset, & sic pertinebunt ad filium partus, & incrementa, & deteriorationes ipsius rei, ut notat ibi gloss. quam sequuntur Bartol. Alberic & Salicet. & communiter omnes Scribentes, si ergo in isto casu ubi donatio, non valuit confirmata donatione per mortem patris retrotrahitur effectus eius, quasi à principio valeret, & ad filium qui donationem accepit pertinent partus, & accessiones, damna & deteriorationes eius, quare non idem erit quando à principio valuit donatio, & dominium eius transijt in filium, nam solum ratione dominij hæc omnia ad eum pertinere debent, ut supra diximus. *Y ansi se concluye, rationibus supradictis, quibus congrue responderi non potest. Que la estimacion de los bienes que el padre, o madre dieron à sus hyos en dote y casamiento, o donacion, propter nuptias, que se traen à particion, se han de estimar y apreciar por el precio y valor que tenían al tiempo que se los dieron, y no al valor que agora tienen, ora fuessen estimados al tiempo que se los dieron, ora no lo fuessen, y que el peligro y deterioracion dellos, o aumento sera del hijo despues que los recibio, y no del padre, o madre, ni de sus herederos, rationibus supradictis, ex quibus infertur, quod sicut hodie adventitia non conferuntur, sed pater in eis solū habet*

18.

19.

20.

habet usufructum filius autem proprietatem, ut in l. cum oportet, C. de bonis quæ liber. ita hodie emancipatus non tenebitur conferre aduentitia quæ ipse ex laboribus suis, vel cum pecunia sua acquisiuit, cum cesset ratio legis quæ induxit emancipatum conferre filijs potestate bona, quæ ipse acquisiuit, ut æqualitas seruetur inter eos, cum filius in potestate non conferat hodie aduentitia, & sic cessat ratio legis. in princ. & per totâ l. ff. de collatio. bonor. quæ ex æquitate prætoris prædictâ collatione induxit, restat in hac parte respondere ad aliqua iura, & rationes, quæ videntur fundare opinionem contrariam, & primo non obstat text. in l. plerumque, ff. de iure doti. in sua distinctione, quam fecit si bona dotalia fuerint æstimata, vel inæstimata, quia ille textus loquitur de contractu facto à socero cum genero suo, in quibus seruanda est illa distinctio, ut si æstimata dos fuerit teneatur soluere æstimationem, quia vera emptio, & venditio contractus ille est inter eos, si vero inæstimata fuerit, & res datæ in dotem perierunt non tenebitur ad æstimationem, quia debitor speciei perempta specie, sine culpa sua liberatur, ut in l. si ex legati causa, ff. de verbo. obli. nos vero loquimur quâdo ipsa filia non contraxit, quia contractus factus inter socerum, & generum non obligat ipsam filiam, quæ non consentit actibus eorum, nã pacta inter alios facta non præiudicant, nec possunt alijs, ut in l. si vnus, §. ante omnia, ff. de pactis, cuius hæc sunt verba, ante omnia enim aduertendum est, ne conuentio in alia re facta, aut cum alia persona in alia re, alij v. personæ noceat, ex qua lege inferor quod si filia non consentit contractu facto inter eius patrem & maritum quantum ad æstimationem rerum dotalium, licet pater, & maritus conenserit soluto matrimonio poterit ipsa petere ab hæredibus, ut ipsas res dotales in specie, nec tenebitur recipere precium, vel æstimatione à marito factâ, quod cū

hoc modo ramine intelligi debet quâdo dos incepit à promissione patris, qui certam speciem, vel quantitatem pecuniæ in dotem promissit genero suo nomine dotis, tunc enim cum species, vel pecunia debeat, & ius quæ situm sit filiæ ex illa promissione, ut in l. Titio centum, §. Titio genero, ff. de condit. & demonstra. non potuit maritus eius ei præiudicium facere recipiendo res æstimatas loco pecuniæ debitæ, ut in l. fin. §. fin. ff. de pactis, & l. id quod nostrum est, ff. de regul. iuris, solum ergo ipsi marito præiudicium fiet ex tali permutatione, & emptione non vxori, quæ non consentit, si vero dos incepit à traditione, & pater dedit genero suo aliquas res æstimatas, tunc filia non habebit actionem ad ipsas res æstimatas soluto matrimonio, sed solum ad æstimationem, & precium earum, quia venditio vera fuit facta inter patrem, & maritum eius, nec vnquam ipsa filia actionem habuit ad aliud cum pater non promissit speciem, vel pecuniam dotis nomine daturum. Quod est valde notandum, quia est maximi effectus, sed quia contra istam solutionem datam ad dictam legem plerumque, ff. de iure do. posset quis insurgere dicens, quod bene responsum est ad vnum casum quando æstimatio facta est inter socerum & generum, quod illa æstimatio non præiudicat filiæ si ipsa non consentit tali æstimationi, sed ad aliud casum non respondetur, nec confert dicta solutio, nam si dos data esset in specie, sine æstimatione non pertinet ad maritum damnus, vel commodum rerum dotalium, sed ad vxorem, ergo non percutit periculo recipientis mariti, quibus respondeo, quod imo ille textus si bene inspiciatur facit pro nobis, & pro conclusione nostra superius tradita, quod periculum & commodum rerum dotalium, vel donationis propter nuptias quas pater dedit filijs inæstimatas non pertineat ad patrem, nec ad eius hæredes, sed ad filium vel filiam, qui talia bona receperunt, nam textus ille

in dicta lege plerumque, non dicit quod periculum, & commodum rerum dotalium, quando non aestimatae datae sunt pertineant ad patrem, qui dotem dedit, vel eius haeredes, sed ad filiam ad quam reuertitur dominium earum rerum, & sic pereunt periculo domini secundum regulam iuris supra traditam, & sic si bene consideretur ille textus in dicta lege plerumque facit pro nobis, & non contra. Nam licet ibi statuatur quod maritus non teneatur ad precium quando dos sine aestimatione data est, non tamen negatur, nec est dubium, quod periculum mortalitatis, vel deteriorationis ad eum pertineat pro tempore quo duraturum est apud eum dominium constante matrimonio, nam re vera dominium, & usufructum quod habet admittit, ad uxorem vero ad quam (soluta matrimonio dominium reuertitur) perpetuo duraturum, vel ad eius haeredes pertinet periculum perpetuum mortalitatis, vel deteriorationis, & hoc voluit ille textus recte intelligendo, & sic manet regula iuris intacta, quod casus praedicti semper sequuntur dominum rei (vt supra diximus) & ille textus in dicta lege plerumque, non contradicit, ex quo sequitur quod periculum, & commodum contingens in ipsis rebus datis a patre in donationem propter nuptias, vel in dotem, siue aestimatae, siue inaeestimatae fuerint, semper pertinent ad filios quippe cum domini sint earum rerum, non ad patrem, vel eius haeredes, non tamen ex eo sequitur quod filius, vel filia non teneantur ea conferre, & liberentur conferendo ea consumpta, vel detracta qualia fuerint tempore mortis patris, nec textus ille in dicta lege plerumque, hoc probat, cum de collatione non loquatur, nec aliquid disponat, remanet ergo casus in dispositione iuris communis, quod periculum damnum, vel commodum, vel augmentum rerum pertineat ad dominum, & sic pertinebit ad filios non ad patrem, nec eius haeredes

cui consequens est, quod si ipse res filijs traditae perierunt si ad hereditatem parentum velint admitti precia ipsarum rerum conferre teneantur, hoc est quantum valebant tunc temporis cum dicta bona receperunt, cum commodum, vel detrimentum superueniens ad ipsos filios (cum dominium habeant earum rerum) pertineant, & non ad patrem, & sic magis confirmata manet conclusio nostra supra relata.

¶ Minus obstat textus in dicta lege ea demum, C. de collatio. quia loquitur de vniuersitate bonorum, & eorum translatione in cohaeredes, de qua vniuersitate deducitur aes alienum, & omnia bona consumpta, vel alienata, vt supra diximus.

¶ Item, non obstat textus in dicta lege 2. §. de illis, ff. de colla. bono. qui videtur contradicere supradictae conclusioni, quam tenui, in eo quod dicit quod filius emancipatus, qui bona sua conferre tenetur filijs in potestate, non tenetur conferre illa bona quae perierunt sine culpa sua post mortem patris, cuius verba sunt de illis, quae sine culpa filij emancipati, post mortem patris perierunt quaeritur, ad cuius detrimentum ea pertinere debeant, & plerique putant ea, quae sine dolo malo, & culpa perierunt ad collationem non pertinere, & hoc ex illis verbis intelligendum est quibus praetor viri boni arbitratur iubet bona conferri, vir autem bonus non sit arbitraturus conferendum quod nec habet, nec dolo, nec culpa defijt habere, ex quibus verbis videtur ille textus dicere quod filius emancipatus non teneatur conferre fratribus bona sua, quae sine dolo, & culpa sua perierunt, & sic sufficit conferre bona, quae habet tempore mortis patris qualia fuerint non consumpta, vel perempta sine culpa sua, qui textus profecto prima facie videtur multum contradicere supradictae conclusioni, & opinioni nostra, & in eo principali-
ter fundarunt opinionem contrariam Doctores, antiqui & moderni, sed re vera

vera non contradicit nostræ, nec fundat contrariam opinionem, nam si bene consideretur textus ille loquitur de illis bonis, quæ filius emancipatus habebat tempore mortis patris, & post mortem eius perierunt, quod probat ibi post mortem patris perierunt, non autem loquitur de bonis, quæ perierunt in vita patris, in quibus magna est differentia, id circo signanter dicit tex. post mortem patris perierunt, quia de illis poterat esse dubium cum mortuo patre hæreditate eius filius delata, in quam se immiscuit, vel immiscere vult, ut partem habeat hæreditatis paternæ, iam est ius quæsitum fratribus in bonis emancipati, cum ea in medium conferre teneatur, & partem faciat fratribus eius, nec aliter admittatur ad hæreditatem paternam secundum illa tempora, quibus omnia bona sua filius emancipatus conferre tenebatur præter castrensia, vel quasi castrensia, ut in l. i. in principio. & in §. nec castrense, ff. de collatio. bono. & de illis bonis quæ post mortem patris perierunt loquitur illa l. in dicto, §. de illis, nam in his bonis quæ perierunt post mortem patris poterat dubitari an perirent periculo ipsius filij, cum iam videantur non sua, sed communia cum fratribus, & ipse tanquam possessor, vel administrator rei alienæ, quæritur an teneatur de culpa, vel casu eorum, quæ perierunt post mortem patris, & respondit Iurisconsultus, quod non teneatur de his quæ perierunt sine dolo & culpa sua post mortem patris, sicut est in quolibet possessore rei alienæ, quæ sine culpa sua perierit, ut in l. si ex legati causa, ff. de verbor. oblig. de his autem, quæ perierunt ante mortem patris nullum verbum dicit ille textus, quia de his non erat dubium, cum essent bona propria filij emancipati, nec fratres in eis ullum ius haberent, ideo ad emancipatum pertinet periculum, vel commodum, vel augmentum eorum indistincte, siue culpa sua perierint, siue sine culpa,

solum enim tenetur conferre quæ nunc habet tempore mortis patris, cum in vniuersitate bonorum, quæ conferre tenetur emancipatus non veniant debita, vel æs alienum, nec bona alienata, vel consumpta, ut sensit glos. ibi in verbo, culpa, cum qua transeunt Bartol. & Alberic. ibi, & sic periculum, & commodum pertinebit ad filium, cuius est dominium earum rerum, non ad fratres: ideo pro nobis facit, & non contra, secundo quia ille textus in dicto §. de illis non loquitur de bonis datis à patre filio emancipato, sed solum de bonis filij emancipati ab eo acquisitis, in quibus poterat non habere bona paterna in specie sibi data in donationem propter nuptias non æstimata de quibus loquitur tractatus noster in hac parte, nam diuersa ratio erit in his ut reddere debeat æstimationem eorum cum patris fuerunt, & filio data in solutum suæ portionis hæreditariæ, quæ est in alijs bonis, quæ filius alium de quæsiuit, nec data sunt à patre hoc pacto tacito vel expresso, ut conferantur, & imputentur, ei in legitima.

¶ Tertio, quia ille textus in dicto §. de illis, loquitur de vniuersitate bonorum, & eorum translatione in cohæredes, de quibus deducitur æs alienum, & alienata, vel euieta, vel consumpta, ut supra in solutione contrariæ legis ita demum diximus, C. de collatio.

¶ Est & alius textus in authent. de æqua. do. §. illud quoque, coll. septima sumptus in authent. quod locum, C. de collatio. qui nimis stringit, & videtur contradicere supradictæ conclusioni, vbi probatur quod si dos detur à patre genero suo nomine filia, & maritus eam perdidit sine culpa filia, dummodo filia non fuerit negligens in ea recuperanda à marito ipso ad inopiam urgente secundum formam positam in illo text. quod mulier non teneatur conferre dotem, & nihilominus habebit hæreditatem patris, sed vere textus ille non obstat, nec cō-

tradicit dictæ conclusioni, loquitur enim in casu quo pater dedit dotē genero suo: qui eam perdidit sine culpa filia merito filia non tenetur conferre, quod non recepit, nos loquimur in casu, quo filius, vel filia dotem recepit, vel donationem propter nuptias & dominium earum rerum ad eos peruenit, & in his terminis procedit conclusio supradicta, ratio diuersitatis hæc est, quod quando pater dedit dotem pro filia genero suo nihil illa recepit, nec postea soluto matrimonio ad eam peruenit, nec fuit in culpa recuperandi eam à marito suo, ideò ad collationem eius non tenetur quando maritus sua culpa dotem perdidit, vel consumpsit, & hic est casus illius textus in dicta authen. quod locum de collatio. C. si vero pater donauit propter nuptias bona sua inæstimata filio suo, vel filia suæ in partem legitimæ suæ, ut ex eisdem bonis alantur, & dotentur, & ipsa filia postea dedit in dotē marito suo eadem bona inæstimata, tunc proculdubio dicendū est, non habere locum in hoc casu dictam auth. quod locum, quia cessat ratio eius si dicta bona inæstimata sine culpa viri, morte naturali, vel alio casu perierint, vel deteriorentur, nam textus ille loquitur quando culpa viri consumpta sunt, nam licet maritus liberetur, quia debitor fuit speciei interitū, vel deterioratione, ut in l. plerumque de iure do. Tamen periculum mortalitatis, vel deteriorationis earum ad eum pertinet, qui dominium habet earum rerum, & sic ad filios qui dotem, vel donationem propter nuptias receperunt, quia quod sibi debitum erat receperunt à patre, & eo vsi sunt ad voluntatem suam sine facto patris, id circo ad collationem tenentur eorum bonorum quæ receperunt, & hic est casus noster in quo diximus teneri filium, vel filiam, ad collationem æstimationis eorum bonorum, ut tantum conferant quantum valebant eo tempore, quo dicta bona receperunt à patre,

in hoc enim casu cessat ratio, & dispositio illius textus in dicta authen. quod locum, quæ alio casu loquitur euidenter, & sic puto intelligendam, & limitandam esse ratione prædicta. Tertius casus est quando pater dedit dotē genero suo, pro filia inæstimatam immobilibus: & animalibus, quæ naturaliter perierunt, vel vsu cōsumpta sunt, & hic est casus magis dubitabilis, nā quoad generum expeditum est, quod non tenetur de illo casu, vel detrimento, sed ad uxorem pertinet, ut in allegata lege plerumque de iure dot. quoad collationem, tamen nihil ibi dicitur, credo tamen verum esse quod supra diximus, in hoc casu quod filius, vel filia teneantur conferre precium & valorem dictorum bonorum, quæ inæstimata tradita sunt à patre rationibus suprascriptis, & hac potissime quæ sequitur, videlicet quod in dicta auth. quod locum, patri potuit imputari culpa quod tali genero dotem tradidit, qui eam perdidit sine culpa filia, de se enim quæri debet quod negligenti homini res suas tradidit, argum. textus in l. Socius, ff. pro Soc. & in §. i. institut. eod. titul. & in §. præterea institut. quibus mo. recontra. oblig. quare filia non tenetur ad collationem dotis si sine culpa sua non potuit à marito dos recuperari facto patris, in casu vero legis plerumque, quando pater dedit genero dotem inæstimatam immobilibus, vel animalibus, quæ naturaliter perierunt, nulla culpa patris deprehenditur in hoc casu, cum naturaliter, vel senectute perierunt, ideò isti casus ad dominum expectant non ad patrem, & eius hæredes, & ideò ad collationem æstimationis tenebuntur filij, ad quos dominium earum rerum reuertitur, secundum regulam iuris supradictam, quod periculum damnum, vel augmentum rerum regulariter ad dominium pertinent, & dominium earum rerum sequuntur.

¶ Superest respondere ad aliud difficile contrarium, quod quibusdā forte